



Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo  
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

---

# RAPORTI VJETOR I MEKANIZMIT KOMBËTAR PËR PARANDALIM TË TORTURËS 2018

## Nr. 2

Prishtinë, 2019

## **Përmbajtja**

1. Mekanizmi Kombëtar për Parandalim të Torturës (MKPT).....	3
2. Metodologjia dhe organizimi i MKPT-së gjatë vitit 2018 .....	4
2.1 Metodologjia e MKPT-së.....	4
2.2 Përbërja e MKPT-së .....	5
2.3 Trajnimet e stafit të MKPT-së.....	6
2.4 Aktivitetet e MKPT-së .....	8
3. Bashkëpunimi ndërkombëtar .....	9
4. Përmbushja e mandatit të MKPT-së gjatë vitit 2018 .....	10
4.1 Vizitat e realizuara gjatë vitit 2018 .....	10
4.2 Raportet me rekomandime të publikuara gjatë vitit 2018 .....	11
5. Bashkëpunimi i institucioneve të vizituara me MKPT-në.....	12
6. Të gjeturat gjatë vizitave dhe rekomandimet e dërguara autoriteteve kompetente .....	12
6.1 Stacionet policore.....	12
6.2 Qendrat korrektuese dhe të paraburgimit .....	20
6.3 Rekomandimet e dërguara autoriteteve kompetente pas vizitave në qendra korrektuese dhe të paraburgimit.....	39
7. Qendra për Azilkërkues dhe Qendra e Mbajtjes për të Huajt.....	42
8. Institucionet e shëndetit mendor .....	49
8.1 Instituti i Psikiatrisë Forenzike i Kosovës.....	49
8.2 Klinika Psikiatrike.....	54
8.3 Qendra për Integrimin dhe Rehabilitimin e të Sëmurëve Kronikë Psikiatrikë në Shtime.....	58
9. Institucionet e kujdesit social .....	62
9.1 Personat e Moshuar dhe pa Përkujdesje Familjare (ShPMPF) .....	62
9.2 Instituti Special në Shtime (ISSh) .....	63
9.3 Shtëpia e Fëmijëve me Aftësi të Kufizuara Mendore .....	65

## **Fjala e Avokatit të Popullit**

Kam kënaqësinë që të prezantoj raportin vjetor të Mekanizmit Kombëtar për Parandalim të Torturës (MKPT). Me Ligjin nr. 05/L-019 për Avokatin e Popullit, parashihet që në kuadër të Institucionit të Avokatit të Popullit të krijohet një mekanizëm i veçantë, i cili do t'i kryejë të gjitha funksionet e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës.

Ky ligj përcakton detyrat e këtij mekanizmi, të cilat janë: që t'i vizitojë rregullisht dhe pa paralajmërim të gjitha vendet ku mbahen personat e privuar nga liria, duke përfshirë ndalimin policor, paraburgimin, qëndrimin në institucionet shëndetësore, ndalimin doganor dhe ndalimin në qendrat e emigracionit.

Në janar të vitit 2016, nënshkrova vendimin për themelimin e Mekanizmit Kombëtar për Parandalim të Torturës, në pajtim me nenin 17 të Ligjit për Avokatin e Popullit. Menjëherë pas këtij vendimi, Këshilli i Evropës filloi zbatimin e projektit dyvjeçar për forcimin e kapaciteteve monitoruese të MKPT-së. Përveç trajnimeve për ngritjen e kapaciteteve monitoruese, MKPT-ja u kompletua si një ekip multidisiplinor dhe tani në përbërjen e vet ka këshilltarë ligjorë, psikolog, mjek, punëtoren sociale dhe udhëhiqet nga drejtoresha, ndërsa mbikëqyret nga zëvendësja e Avokatit të Popullit.

Gjatë kësaj periudhe për të cilën po raportohet, MKPT-ja ka kryer 60 vizita: në stacione policore, në qendra korrektuese, në qendra të paraburgimit, në Qendrën e Mbajtjes për të Huajt, në Qendrën për Azilkërkues, në institucione psikiatrike dhe në institucionet e kujdesit social. MKPT-ja, përmes raporteve të vizitave, ua ka dërguar autoriteteve kompetente 96 rekomandime, me qëllim të përmirësimit të gjendjes së të drejtave të njeriut për personat e privuar nga liria.

Po ashtu, kam kënaqësinë ta njoftoj publikun dhe autoritetet se MKPT-ja e Avokatit të Popullit tani vlerësohet lart nga ekspertët e Këshillit të Evropës dhe nga organizatat tjera ndërkombëtare kredibile, për punën e bërë, metodologjinë e monitorimit, rekomandimet e dërguara dhe, mbi të gjitha, për dialogun konstruktiv të vendosur me autoritetet kompetente dhe institucionet ku mbahen personat e privuar nga liria.

Me këtë rast dua të falënderoj të gjitha institucionet, organizatat ndërkombëtare, sidomos Këshillin e Evropës, dhe organizatat joqeveritare vendore, me të cilat kemi pasur bashkëpunim të frytshëm, gjatë periudhës për të cilën po raportohet.

Hilmi Jashari  
Avokat i Popullit

## 1. Mekanizmi Kombëtar për Parandalim të Torturës (MKPT)

Republika e Kosovës nuk është palë nënshkruese e Konventës së Kombeve të Bashkuara Kundër Torturës dhe Trajtimeve e Ndëshkimeve të tjera Mizore, Jonjerëzore dhe Poshtëruese, meqenëse ende nuk është anëtare e Kombeve të Bashkuara. Megjithatë, neni 22 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës përcakton se të drejtat dhe liritë e njeriut të garantuara me marrëveshjet dhe instrumentet ndërkombëtare garantohen me këtë Kushtetutë. Këto marrëveshje dhe instrumentet ndërkombëtare zbatohen drejtpërdrejt në Republikën e Kosovës dhe kanë prioritet, në rast konflikti, ndaj dispozitave e ligjeve dhe akteve të tjera të institucioneve publike. Një ndër konventat e përfshira në këtë nen është edhe Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër Torturës dhe Trajtimeve e Ndëshkimeve të tjera Mizore, Jonjerëzore dhe Poshtëruese, e cila u miratua më 10 dhjetor 1984 dhe hyri në fuqi më 26 qershor 1987.<sup>1</sup>

Ndërsa, më 18 dhjetor 2002, Asambleja e Përgjithshme e Organizatës së Kombeve të Bashkuara, në seancën e pesëdhjetë e shtatë (57) me rezolutën A/RES/57/199, miratoi Protokollin Fakultativ të Konventës kundër Torturës dhe Trajtimeve e Ndëshkimeve të tjera Mizore, Jonjerëzore dhe Poshtëruese. Ky protokoll hyri në fuqi më 22 qershor 2006.<sup>2</sup> Qëllimi kryesor i protokollit në fjalë është krijimi i një sistemi të vizitave të rregullta, të cilat ndërmerren nga organe të pavarura ndërkombëtare dhe nacionale, në vendet ku mbahen personat e privuar nga liria, me qëllim të parandalimit të torturës dhe trajtimeve e ndëshkimeve të tjera mizore, jonjerëzore dhe poshtëruese.<sup>3</sup>

Më tej, Protokollin Fakultativ përcakton obligimin e secilit shtet palë nënshkruese që të themelojë një ose më shumë organe vizituese për parandalim të torturës dhe trajtimeve e ndëshkimeve të tjera mizore, jonjerëzore dhe poshtëruese. Protokollin përcakton se këto organe vizituese emërtohen si Mekanizma Kombëtarë Parandalues.<sup>4</sup>

Ligji nr. 05/L-019 për Avokatin e Popullit, i cili hyri në fuqi më 26 qershor 2015, në nenin 17, paragrafi 1 përcakton se Avokati i Popullit vepron si Mekanizëm Kombëtar për Parandalim të Torturës dhe Trajtimeve e Ndëshkimeve të tjera Mizore, Jonjerëzore dhe Poshtëruese. Ligji parasheh që në kuadër të Institucionit të Avokatit të Popullit të krijohet një Mekanizëm i veçantë i cili do të kryejë të gjitha funksionet e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës (në tekstin e mëtejshëm *MKPT*).<sup>5</sup> Më tej, ky ligj përcakton se personeli i këtij mekanizmi, përveç juristëve, duhet të përfshijë profesionistë të fushave të ndryshme.

Vizitat e rregullta dhe pa paralajmërim, në të gjitha vendet ku mbahen personat e privuar nga liria, përfshirë ndalimin policor, paraburgimin, qëndrimin në institucionet

---

<sup>1</sup>Zyra e Komisionerit të Lartë i Organizatës së Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut, në: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cat.aspx>.

<sup>2</sup>Zyra e Komisionerit të Lartë i Organizatës së Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut, në: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/opcat.aspx>.

<sup>3</sup>Neni 1 i Protokollit Fakultativ të Konventës kundër Torturës.

<sup>4</sup>Neni 3 i Protokollit Fakultativ të Konventës kundër Torturës.

<sup>5</sup>Ligji nr. 05/L-019, neni 17, paragrafi 2.2.

shëndetësore, ndalimin doganor, ndalimin në qendrat e emigracionit dhe çdo vend tjetër kur dyshohet se ka shkelje të të drejtave dhe të lirive të njeriut, janë detyra të MKPT-së të përcaktuara me Ligj.<sup>6</sup>

Ligji për Avokatin e Popullit i jep MKPT-së të drejtën për t'i vizituar vendet ku mbahen personat e privuar nga liria, për të bërë fotografime dhe incizime audio vizuale, i garanton mbrojtjen nga ndërhyrja e jashtme në punën e personelit të saj, si dhe të drejtën që personeli i MKPT-së të mos japin të dhëna, informata apo sqarime për gjetjet e tyre gjatë kryerjes së detyrave të tyre në këtë fushë.<sup>7</sup> Gjatë kryerjes së funksionit si MKPT, Avokati i Popullit dhe përfaqësuesit e tij kanë të drejtë qasjeje në informatat për gjendjen shëndetësore të personave të privuar nga liria, përfshirë edhe qasjen në dosjet e tyre mjekësore, me pajtimin e tyre, si dhe të dhënat personale të këtyre personave.<sup>8</sup>

MKPT-ja u themelua zyrtarisht me vendimin e Avokatit të Popullit z. Hilmi Jashari, më 16 janar 2016. Menjëherë pas këtij vendimi, Këshilli i Evropës filloi projektin për forcimin e kapaciteteve monitoruese të MKPT-së për monitorim të të gjitha vendeve ku mbahen personat e privuar nga lirie. Qëllimi i këtij projekti është fuqizimi i kapaciteteve monitoruese të MKPT-së. Projekti në fjalë do të zgjasë deri në prill të vitit 2019.

## **2. Metodologjia dhe organizimi i MKPT-së gjatë vitit 2018**

### **2.1 Metodologjia e MKPT-së**

MKPT-ja ka metodologjinë e vizitave e cila konsiston në: përgatitjen e vizitës, llojin e vizitës (vizitë e paralajmëruar apo e pa paralajmëruar), veprimet të cilat zbatohen me të arritur në institucionin i cili vizitohet, ndarja në grupe me të arritur, biseda me udhëheqësin e institucionit, ekipi monitorues bën një gjiro në të gjitha hapësirat e institucionit, intervistat me personat e privuar nga liria, kontaktet me zyrtarët korrektues, kontaktet me personelin shëndetësor, takimi ndërmjet ekipit monitorues para takimit final me drejtorin, biseda finale me drejtorin.

Faza e përgatitjes së vizitës nënkupton mbledhjen e informatave të rëndësishme për institucionin i cili vizitohet, objektivi i vizitës, përcaktimin e numrit të anëtarëve të MKPT-së, të cilët do të marrin pjesë në vizitë, ndarjen në nëngrupe dhe ndarjen konkrete të detyrave. Neni 17 i Ligjit për Avokatin e Popullit përcakton se MKPT-ja kryen vizita në vendet ku mbahen personat e privuar nga liria pa paralajmërim.

Biseda fillestare me udhëheqësin e institucionit i cili vizitohet nënkupton prezantimin e mandatit të MKPT-së në mënyrë efektive dhe profesionale, prezantimi i anëtarëve të ekipit monitorues, objektivi i vizitës etj. Pas bisedës fillestare me drejtorin, ekipi monitorues bën një gjiro në të gjitha hapësirat e institucionit.

Më pastaj fillojnë intervistat me personat e privuar nga liria dhe zyrtarët e institucionit, ekipi monitorues vendos se kë dhe ku do ta intervistojë. Ekipi monitorues e siguron të të

<sup>6</sup>Ligji nr. 05/L-019, neni 17, paragrafi 2.

<sup>7</sup>Ligji nr. 05/L-019, neni 17, paragrafi 3.

<sup>8</sup>Ligji nr. 05/L-019, neni 17, paragrafi 4.

intervistuarin se biseda do të jetë konfidenciale, pa prezencë të zyrtarëve të institucionit të intervistuar.

Po ashtu, ekipi monitorues viziton njësinë shëndetësore të çdo qendre korrektuese apo të paraburgimit, me qëllim të verifikimit nëse të burgosurve u bëhen kontrollet fillestare shëndetësore me rastin e pranimit, nëse zyrtarët korrektues janë prezentë gjatë ofrimit të shërbimeve mjekësore ndaj të të burgosurve, nëse në protokollet e njësisë shëndetësore mbahet evidencë e përpiktë për të gjitha aspektet relevante të ofrimit të shërbimeve mjekësore, sidomos rastet e lëndimeve trupore, tentim-vetëvrasjeve, vetë-lëndimeve etj.

Pas këtyre veprimeve, ekipi monitorues mban një takim ndërmjet anëtarëve të ekipit monitorues dhe bën vlerësimin e përkohshëm të të gjeturave të deritanishme, merr vendime për veprime të mëtejme nëse është e nevojshme, si dhe vendos se cilat çështje do të paraqiten para udhëheqësit të institucionit.

Biseda finale me udhëheqësin e institucionit fokusohet në shqetësimet më të rëndësishme, siç mund të jenë: marrëdhëniet ndërmjet personelit dhe të të burgosurve, incidentet ndërmjet të të burgosurve, kushtet e këqija të akomodimit, kujdesi jo adekuat shëndetësor, moszbatimi i garancive procedurale (qasja tek avokati, kontaktet me familjen etj.). Gjatë bisedës finale me drejtorin, ekipi monitorues përdor gjuhë konstruktive dhe respekton punën e zyrtarëve të institucionit. Ekipi monitorues kërkon dialog konstruktiv dhe jo konfrontim me zyrtarët e institucionit.

## **2.2 Përbërja e MKPT-së**

Përbërja e tanishme e MKPT-së sa i përket personelit është kompletuar në pajtim me Ligjin për Avokatin e Popullit dhe me Rregulloren 01/2016 për Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Institucionin e Avokatit të Popullit, ku bëjnë pjesë:

1. Zëvendësja e Avokatit të Popullit, përgjegjëse për MKPT-në
2. Drejtoresha e MKPT-së
3. Këshilltari i lartë ligjor për parandalim të torturës
4. Këshilltarë për parandalim të torturës
5. Këshilltare-mjeke
6. Këshilltare-psikologe
7. Këshilltare-punëtore sociale

Këshilli i Evropës, në kuadër të projektit për fuqizimin e MKPT-së, ka angazhuar një psikiatër në ekipin e MKPT-së, me qëllim të realizimit të vizitave monitoruese në institucionet e shëndetit mendor.

Gjatë vitit për të cilin po raportohet, MKPT-ja ka kryer vizita në vendet ku mbahen personat e privuar nga liria, si dhe institucionet tjera ku personat mund të privohen nga liria ose nuk mund të largohen nga këto institucione me vullnetin e tyre, për shkak të ndonjë vendimi të organeve kompetente. MKPT-ja, gjatë vitit për të cilin po raportohet, ka vizituar një numër të madh të stacioneve policore, qendra të paraburgimit, qendra

korrektuese, institucione të shëndetit mendor, qendrat e kujdesit social, Qendrën për Azilkërkues dhe Qendrën e Mbajtjes për të Huajt.

### 2.3 Trajnimet e stafit të MKPT-së

Gjatë periudhës për të cilën po raportohet, në kuadër të projektit të Këshillit të Evropës, kanë vazhduar trajnimet për forcimin e kapaciteteve të MKPT-së. Gjatë kësaj periudhe u mbajt trajnimi i kombinuar teori dhe ushtrim praktik në Burgun e Sigurisë së Lartë, në Qendrën Korrektuese në Dubravë dhe në Qendrën Edukativo-Korrektuese në Lipjan. Në vazhdim u organizuan edhe trajnime të kombinuara me vizita praktike në stacione policore, në institucionet e shëndetit mendor dhe ato të kujdesit social. Përveç kësaj, personeli i MKPT-së mori pjesë në trajnimin katër ditor të organizuar nga Agjencia Kufitare e Bashkimit Evropian FRONTEX, i mbajtur në Beograd. Në gjitha trajnimet të cilat u organizuan në kuadër të projektit të Këshillit të Evropës, ligjëruan dhe mbikëqyrën për së afërmi trajnimet praktike ekspertët e tanishëm dhe të mëhershëm të Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës.



*Vizita në Burgun e Sigurisë së Lartë- trajnim praktik, shkurt 2018*



*Vizita në Qendrën për Integrim dhe Rehabilitim të të Sëmurëve Kronikë Psikiatrikë në Shtime (QIRSKP)*



*Vizita në Institutin e Psikiatrisë Forenzike të Kosovës*



*Vizita në Klinikën e Psikiatrisë në Prishtinë.*





*Vizita në stacione policore, trajnimi praktik - tetor 2018*

## **2.4 Aktivitetet e MKPT-së**

Në kuadër të projektit të KE-së, MKPT-ja në bashkëpunim me zyrën e KE në Prishtinë, organizoi disa aktivitete si: tryeza të rumbullakëta njëditore, me qëllim të ngritjes së ndërgjegjësimit për përfaqësuesit e institucioneve të Kosovës (drejtësia, sistemi i burgjeve, prokurorët) dhe stafit të IAP-së, në lidhje me mandatin e MKPT-së; një konferencë njëditore në lidhje me rezultatet e arritura gjatë projektit dhe në lidhje me modalitetet e bashkëpunimit midis MKPT-së dhe institucioneve të tjera të Kosovës.

Gjithashtu u mbajt Forumi i Punës për Bashkëpunim Ndërinstitucional, me temë “Parandalimi i keqtrajtimit në Shërbimet e Shëndetit Mendor dhe të Kujdesit Social”. Qëllimi i Forumit ishte që të diskutohen të gjeturat e MKPT-së, problemet e identifikuara në terren dhe gjetja e mundësive për zgjidhjen e problemeve nga vetë pjesëmarrësit. Si rezultat i Forumit, pjesëmarrësit dhanë njëzet rekomandime të vlefshme, për të adresuar në mënyrë efektive boshllëqet dhe mangësitë e identifikuara bashkërisht. Ato rekomandime janë integruar në raportet me rekomandime të përpiluara nga MKPT-ja.



*Foto e përbashkët nga Forumi i Punës për Bashkëpunim Ndërinstitucional, Beqir, 19 shtator 2018*

Për nder të shënimit të Ditës Botërore të Shëndetit Mendor (10 tetori), MKPT-ja në bashkëpunim me Zyrën e KE-së në Prishtinë, organizuan Konferencën rajonale njëditore në lidhje me sfidat e funksionimit të MKP-ve në Ballkanin Perëndimor. Konferenca synoi shkëmbimin e përvojave dhe diskutimin mbi sfidat me të cilat përballen mekanizmat kombëtarë për parandalim të torturës në vendet e rajonit, lidhur me monitorimin e trajtimit të personave me probleme mendore në institucionet korrektuese, spitalet psikiatrike dhe institucionet e kujdesit social. Konferenca përfundoi me një sërë rekomandimesh mbi mënyrën e forcimit të mëtejshëm të bashkëpunimit midis mekanizmave parandalues kombëtarë, organeve ndërkombëtare të monitorimit, shoqërisë civile dhe autoriteteve përkatëse, për një mbrojtje më të mirë të të drejtave të personave me çrregullime mendore dhe aftësi të kufizuara intelektuale, në vendet e privimit të lirisë. Vlen të theksohet se bashkëpunimi konstruktiv i MKPT-së me institucionet tjera në vend si dhe OJQ-të ishte një shembull i mirë për vendet e rajonit.



*Konferenca rajonale e MKPT-ve të vendeve të Ballkanit Perëndimor - "Parandalimi i keqtrajtimit të personave me probleme mendore në vendet e privimit të lirisë"*

MKPT-ja, përveç organizmit të aktiviteteve në kuadër të projektit të Këshillit të Evropës, ka marrë pjesë edhe në aktivitete të ndryshme të organizuara nga Departamenti Shëndetësor i Burgjeve/Ministria e Shëndetësisë dhe Organizatat Joqeveritare.

### **3. Bashkëpunimi ndërkombëtar**

Gjatë periudhës për të cilën po raportohet, MKPT-ja ka vazhduar bashkëpunimin ndërkombëtar, duke marrë pjesë në takime të organizuara nga Rrjeti i MKPT-ve të Evropës-Juglindore, grupet punuese të Rrjetit Evropian të Institucioneve Kombëtare për të Drejtat e Njeriut (ENNHRI), siç janë Grupi Punues për Azil dhe Migrim dhe Grupi Punues për rolin e Avokatit të Popullit në situata post-konflikti. MKPT-ja, në kuadër të projektit të Këshillit të Evropës për forcim të kapaciteteve të MKPT-ve, mori pjesë në vizitën studimore katër ditore në Poloni. Në kuadër të kësaj vizite, MKPT-ja e Kosovës dhe ajo e Polonisë kryen së bashku disa vizita në vendet ku mbahen personat e privuar nga liria në Poloni dhe vizituan disa institucione dhe organizata joqeveritare, siç është ODHIR, Komitetit Polak i Helsinkit etj. Gjatë këtij viti, FRONTEX dhe IOM-i

organizuan trajnim për Policinë e Kosovës në Mal të Zi lidhur me kthimin me forcë të emigrantëve. Me këtë rast përfaqësuesi i MKPT-së ka mbajtur ligjëratë për mandatin e Avokatit të Popullit dhe të MKPT-së.

Po ashtu, MKPT-ja ka vazhduar bashkëpunimin me organizatat relevante ndërkombëtare, duke u përgjigjur në pyetësorët e dërguar lidhur me gjendjen e personave të privuar nga liria dhe çështjet që kanë të bëjnë me azilin dhe migracionin.



*Vizita studimore në Poloni, 24-29 qershor 2018*

#### **4. Përbushja e mandatit të MKPT-së gjatë vitit 2018**

##### **4.1 Vizitat e realizuara gjatë vitit 2018**

Gjatë periudhës për të cilën po raportohet, MKPT-ja ka realizuar 60 vizita (të përgjithshme, ad-hoc dhe vizita përcjellëse) në institucione të ndryshme, si: Qendrën Korrektuese në Dubravë, Qendrën e Mbajtjes për të Huajt, Qendrën për Azilkërkues, Qendrën e Paraburgimit në Gjilan, Qendrën e Paraburgimit në Pejë, Qendrën e Paraburgimit në Prizren, Qendrën Edukuese Korrektuese në Lipjan, Qendrën Korrektuese për Femra dhe të Mitur në Lipjan, Qendrën e Paraburgimit në Lipjan, Burgun e Sigurisë së Lartë, Aeroportin Ndërkombëtar “Adem Jashari” në Prishtinë, Qendrën Rajonale të Mbajtjes në Prishtinë, stacionet policore në Lipjan, Podujevë, Mitrovicë, Vushtri, Prizren, Suharekë, Dragash, Klinë, Istog, Deçan, Pejë, Viti, Kaçanik, Shtërpcë, Ferizaj, Gjilan, Novobërdë, Kamenicë, Graçanicë, Ranilluk, Shtime, Qendrën për Integrim dhe Rehabilitim të të Sëmurëve Kronikë Psikiatrikë në Shtime, Klinikën e Psikiatrisë, Institutin e Psikiatrisë Forenzike, Shtëpinë e fëmijëve me aftësi të kufizuara mendore, Institutin Special në Shtime, Shtëpinë për Personat e Moshuar dhe pa Përkujdesje Familjare në Prishtinë.

## 4.2 Raportet me rekomandime të publikuara gjatë vitit 2018

Gjatë periudhës për të cilën po raportohet, MKPT-ja ka publikuar raportin me rekomandime për vizitën në Qendrën e Paraburgimit në Prizren, Qendrën Korrektuese në Dubravë<sup>9</sup>, Qendrën e Paraburgimit në Gjiilan, Qendrën Edukative Korrektuese në Lipjan, Qendrën e Paraburgimit në Pejë, Qendrën për Azilkërkues, Qendrën e Mbajtjes për të Huajt në Vranidoll<sup>10</sup>.

MKPT-ja gjatë vitit 2018 ka publikuar raportin me rekomandime për vizitat në stacionet policore në Mitrovicë, Podujevë, Vushtri, Dragash, Prizren, Suharekë, Qendrën Rajonale të Mbajtjes në Prishtinë; raportin me rekomandime për vizitat në stacionet policore në Klinë, Istog, Deçan, Pejë; raportin me rekomandime për vizitat në stacionet policore në Viti, Gjiilan, Graçanicë, Kaçanik, Ferizaj, Novobërdë, Kamenicë, Shtërpcë, Ranilluk, Shtime.

Përveç kësaj, MKPT-ja ka vizituar po ashtu institucionet e shëndetit mendor dhe të kujdesit social, si dhe ka publikuar raportin me rekomandime për vizitën në Klinikën e Psikiatrisë në Prishtinë, raportin me rekomandime për vizitën në Institutin e Psikiatrisë Forenzike, raportin për vizitën në Qendrën për Integrimin dhe Rehabilitimin e të Sëmurëve Kronikë Psikiatrikë në Shtime, raportin me rekomandime për vizitën në Shtëpinë për Personat e Moshuar dhe pa Përkujdesje Familjare.

Gjatë këtij viti, MKPT-ja ka publikuar edhe raportin *ex officio* lidhur me arrestimin dhe largimin me forcë nga territori i Republikës së Kosovës i gjashtë shtetasve turq.<sup>11</sup> Qëllimi kryesor i këtij raporti është të tërheqë vëmendjen autoriteteve kompetente të Republikës së Kosovës për respektimin e të drejtave të personave të arrestuar dhe personave subjekt i largimit me forcë apo ekstradimit nga territori i Republikës së Kosovës, në pajtim me Kushtetutën, ligjet e aplikueshme si dhe standardet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut.

Raporti i referohet arrestimit dhe largimit me forcë të gjashtë shtetasve turq nga territori i Republikës së Kosovës, më 29 mars 2018, me pretendimin se përbëjnë kërcënim për sigurinë kombëtare.

Po ashtu, MKPT-ja ka publikuar edhe Raportin me rekomandime lidhur me të drejtën për studime universitare për të miturit e privuar nga liria.<sup>12</sup>

---

<sup>9</sup>Raport me rekomandime për vizitën në Qendrën Korrektuese në Dubravë, publikuar më 24 gusht 2018. Shih në: <https://www.oik-rks.org/2018/08/30/raport-me-rekomandime-i-mekanizmit-kombetar-per-parandalimin-e-tortures-avokati-i-popullit-lidhur-me-viziten-ne-qendren-korrektuese-ne-dubrave/>.

<sup>10</sup> Raport me rekomandimet për vizitën në Qendrën e mbajtjes për të huajt në Vranidoll, publikuar më 2 maj 2018. Shih në: <https://www.oik-rks.org/2019/02/22/raport-me-rekomandime-vizite-ne-qendren-e-mbajtjes-per-te-huajt-ne-vranidoll/>

<sup>11</sup>Shih në: <https://www.oik-rks.org/2018/06/04/raport-me-rekomandime-i-avokatit-te-popullit-te-republikes-se-kosoves-ne-lidhje-me-arrestimin-dhe-largimin-me-force-te-gjashte-shtetasve-turq-nga-territori-i-republikes-se-kosoves-ex-officio-nr-2142/>

<sup>12</sup><https://www.oik-rks.org/2018/11/23/raport-me-rekomandime-nr-4932018-esat-beqiri-kunder-ministrise-arsimit-shkences-dhe-te-teknologjise-dhe-sherbimit-korrektues-te-kosoves/>

## **5. Bashkëpunimi i institucioneve të vizituara me MKPT-në**

Gjatë vizitave të MKPT-së në institucionet ku mbahen personat e privuar nga liria, zyrtarët e institucioneve të vizituara në përgjithësi i kanë ofruar ekipit monitorues bashkëpunim të plotë dhe qasje të menjëhershme, përveç në një rast i cili ka të bëjë me Policinë e Kosovës. Ekipi pa vonesa pati qasje në të gjitha hapësirat e vizituara. Ekipit iu siguruan të gjitha informatat e nevojshme për të kryer detyrën dhe iu mundësuan intervistat me personat e arrestuar, paraburgosur dhe të dënuar, pa prezencë të zyrtarëve korrektues, zyrtarëve policorë ose personelit tjetër. Përveç kësaj, ekipi i MKPT-së, në pajtim me Ligjin për Avokatin e Popullit, u lejua të përdorë edhe pajisjet për fotografim si dhe pajisjet për matjen e hapësirave, temperaturës dhe lagështisë.

Megjithatë, ekipit të MKPT-së iu mohua qasja në hapësirat e Aeroportit Ndërkombëtar të Prishtinës “Adem Jashari”, gjatë hetimit të rastit të largimit me forcë nga territori i Republikës së Kosovës të gjashtë shtetasve turq. Veprimet e tilla të autoriteteve publike janë në kundërshtim me Kushtetutën e Republikës së Kosovës, Kodin e Procedurës Penale të Republikës së Kosovës dhe Ligjin për Avokatin e Popullit.

Lidhur me këtë, Avokati i Popullit, përmes raportit *Ex Officio* 214/2018, në lidhje me arrestimin dhe largimin me forcë të gjashtë shtetasve turq nga territori i Republikës së Kosovës, ndër të tjera, i ka rekomanduar Ministrisë së Punëve të Brendshme që shprehimisht ta njoftojë personelin e kësaj Ministrie lidhur me kompetencat kushtetuese dhe ligjore të Avokatit të Popullit sa i përket qasjes pa paralajmërim, në çdo vend dhe në çdo kohë ku mbahen personat e privuar nga liria.

Po ashtu, neni 25 i Ligjit për Avokatin e Popullit përcakton qartë obligimin e të gjitha autoriteteve publike për t’u përgjigjur kërkesave të Avokatit të Popullit, si dhe t’i ofrojnë ndihmën adekuate sipas kërkesës së tij. Ndërsa neni 25, paragrafi 3 të Ligjit për Avokatin e Popullit shprehimisht përcakton: *“Në rastin kur institucioni refuzon të bashkëpunojë ose ndërhyjë në procesin e hetimit, Avokati i Popullit ka të drejtë të kërkojë nga prokuroria kompetente fillimin e procedurës ligjore, për pengimin e kryerjes së detyrës zyrtar.”*

## **6. Të gjeturat gjatë vizitave dhe rekomandimet e dërguara autoriteteve kompetente**

### **6.1 Stacionet policore**

#### **Keqtrajtimi fizik**

Gjatë periudhës për të cilën po raportohet, MKPT-ja ka vizituar 22 stacione policore, ka publikuar 3 raporte me rekomandime. Në përgjithësi, MKPT-ja ua ka dërguar autoriteteve kompetente 13 rekomandime.

Gjatë vizitave, MKPT-ja nuk ka pranuar ankesa nga personat e arrestuar për keqtrajtim fizik, të cilët gjendeshin në ndalim policor, përveç gjatë vizitës në stacionin policor në Pejë, ku MKPT-ja ka intervistuar personat në ndalim, të cilët pohuan se janë keqtrajtuar fizikisht në momentin e arrestimit. MKPT-ja ka shqyrtuar dosjet e të arrestuarve, ku u

evidentua se të arrestuarit janë vizituar nga mjeku dhe në raport mjekësor është shënuar matja e shenjave vitale dhe vetëm te një rast është udhëzuar terapi kundër dhimbjeve.

Nëpërmjet Raportit me rekomandime, i publikuar më 17 tetor 2018<sup>13</sup>, MKPT-ja ka rekomanduar se të gjithë zyrtarëve të Policisë së Kosovës duhet t'u bëhet e qartë se të gjitha format e keqtrajtimit fizik të personave të arrestuar janë të papranueshme dhe se do t'u nënshtrohen sanksioneve ligjore ata që kryejnë veprime të tilla.

Gjatë vizitave në qendra të paraburgimit dhe qendra korrektuese, MKPT-ja ka pranuar 4 ankesa për keqtrajtim fizik gjatë arrestimit, qëndrimit në ndalim policor dhe marrjes në pyetje nga zyrtarët policorë të Policisë së Kosovës.

Gjatë vizitës së MKPT-së në Qendrën Korrektuese në Dubravë, MKPT-ja ka pranuar 2 ankesa nga dy të burgosur, me pretendimin se janë keqtrajtuar fizikisht nga zyrtarët e Policisë së Kosovës, në kohën kur u arrestuan dhe u dërguan në stacionet policore ku u intervistuan. Në rastin e ankuesit B. D., ankuesi pohoi se është keqtrajtuar fizikisht nga zyrtarët policorë gjatë intervistimit dhe transportimit në stacionin policor në Prizren, duke u goditur me grushte. Sipas pohimeve të ankuesit, lidhur me këtë ai e njoftoi gjyqtarin e procedurës paraprake, por nuk u ndërmor asgjë. Po ashtu, ankuesi pohoi se nuk ka ushtruar kurrë ankesë pranë Policisë së Kosovës apo Inspektoratit Policor të Kosovës (IPK). I burgosuri u njoftua nga MKPT-ja se cilat janë organet kompetente të cilave ai mund t'u drejtohet me ankesë. Ndërkaq në rastin tjetër, ankuesi R. S. pohoi se ai u keqtrajtua fizikisht në stacionin policor në Ferizaj dhe se lidhur me këtë kishte ushtruar ankesë pranë Inspektoratit Policor të Kosovës, një muaj më parë. Lidhur me këtë pohim, MKPT-ja iu drejtua IPK-së përmes postës elektronike zyrtare dhe kërkoi të njoftohet për ankesën e ankuesit. IPK-ja e njoftoi MKPT-në se Inspektorati Policor i Kosovës, respektivisht Departamenti për menaxhimin e ankesave, më datë 13 shkurt 2018, ka pranuar ankesën e qytetarit R.S nga Burgu i Dubravës. Pas analizimit të ankesës së tij, rasti është përcjellë në Departamentin e Hetimeve (IPK) për hetim penal.

MKPT-ja gjatë vizitës në Qendrën e Paraburgimit në Pejë ka pranuar ankesë nga i paraburgosuri E. A.<sup>14</sup>, i cili pohoi se ishte keqtrajtuar fizikisht nga Policia e Kosovës në kohën e arrestimit. Sipas pohimeve të ankuesit, ai u arrestua më 13 shtator 2018 dhe u dërgua në stacionin policor në Prizren. Ankuesi pohoi se në stacion u lidh për radiatorit, u grushtua dhe u shkelmua. MKPT-ja, më 14 nëntor 2018, pas analizimit preliminar të dokumentacionit mjekësor dhe pohimeve të ankuesit, përmes postës elektronike zyrtare e ka njoftuar Inspektoratin Policor (IPK) për këto pohime dhe ka kërkuar nga IPK-ja që të hetojë dhe ta njoftojë MKPT-në me rezultatin e hetimeve. MKPT-ja është në pritje të përfundimit të hetimeve nga IPK-ja.

Gjatë vizitës në Qendrën e Paraburgimit në Lipjan (QPL), MKPT-ja ka pranuar ankesën e K. B., i cili u ankua se ishte keqtrajtuar fizikisht gjatë arrestimit nga Policia e Kosovës,

---

<sup>13</sup> Raport me rekomandime për vizitat në stacionet policore në Klinë, Istog, Deçan, Pejë. Për më shumë shih në: <https://www.oik-rks.org/mekanizmi-kombetar-per-parandalimin-e-tortures-mkpt/raporte-mkpt/>.

<sup>14</sup>Rast i regjistruar në Institucionin e Avokatit të Popullit si A.nr. 770/2018.

më 7 tetor 2018. Sipas pohimeve të ankuesit, kjo ka ndodhur gjatë periudhës së arrestimit dhe fazës së intervistimit nga hetuesit policorë në stacionin policor “Qendër”. Lidhur me këto pohime, MKPT-ja ka vizituar Qendrën Rajonale të Mbajtjes në Prishtinë, ku është kontrolluar dosja e ankuesit dhe raporti mjekësor. Përveç kësaj, Departamenti i Shëndetësisë në Burgje ia ka dërguar MKPT-së dosjen mjekësore të ankuesit, e cila hapet me rastin e çdo pranimi në qendër të paraburgimit apo qendër korrektuese. Pas analizimit të dokumentacionit relevant dhe pohimeve të ankuesit, MKPT-ja ka kërkuar nga IPK-ja që ta hetojë çështjen në pajtim me mandatin që ka dhe ta njoftojë MKPT-në me rezultatin e hetimeve.

Gjatë periudhës për të cilën po raportohet, u pranuan 36 ankesa për keqtrajtim fizik nga zyrtarët e Policisë së Kosovës. Pas vlerësimit preliminar, 19 raste janë hapur për hetim, ndërsa 3 raste janë hapur për hetim *ex officio* (sipas detyrës zyrtare). Në disa raste MKPT-ja ka kërkuar nga organet relevante të Policisë së Kosovës dhe nga IPK-ja që të zhvillojnë hetime efektive lidhur me këto ankesa dhe ta njoftojnë MKPT-në me rezultatin e hetimeve në fjalë. MKPT-ja ka hasur bashkëpunim të plotë me IPK-në dhe organet tjera të Policisë së Kosovës gjatë hetimit të ankesave të lartpërmendura.

MKPT gjatë vizitave në stacione të ndryshme policore përgjatë këtij viti ka hasur në një praktikë të cilën e konsideron jo të duhur dhe se duhet të evitohet menjëherë. Konkretisht, gjatë vizitës në stacionet policore në Shtërpcë, në një dhomë intervistimi ka gjetur tri objekte të forta, të cilat, sipas zyrtarëve policorë, ishin objekte të konfiskuara nga personat e arrestuar në vend të ngjarjes dhe mbahen aty si dëshmi. Por, MKPT-ja ka vërejtur se në këto objekte nuk ka të shënuar numër të rastit.<sup>15</sup> Pas dërgimit të raportit me rekomandime, MKPT-ja u njoftua se Policia e Kosovës ka krijuar një ekip të përbërë nga zyrtarë policorë, i cili do t'i vizitojë të gjitha stacionet policore dhe do të kërkojë që këto objekte të mbahen në vendin e duhur dhe jo në zyrë të intervistimit.

Edhe gjatë vizitave në Stacionin Policor në Kaçanik dhe në atë të Kamenicës, MKPT-ja ka vërejtur se në dhomat e intervistimeve gjendeshin nga një shkop druri, por të cilët ishin të shënuar me numrin e rastit. Sipas zyrtarëve policorë, këto mjete janë konfiskuar nga të arrestuarit dhe mbahen aty si dëshmi për rastet që janë në hetim e sipër. MKPT-ja u ka rekomanduar zyrtarëve policorë se objektet e tilla duhet të hiqen menjëherë nga zyrë ku intervistohen të arrestuarit.

Për më shumë, KPT-ja në raportin për vizitën në Spanjë, i publikuar në vitin 2011, thekson se delegacioni ka gjetur shkopinj druri dhe shkopinj bejsbolli në disa stacione policore, në dhoma të intervistimit, të cilët nuk ishin të shënuara. KPT-ja më tej thotë në raport se një situatë e tillë, përveçse nxit spekulimet për sjellje jo të duhur të policisë, gjërat e tilla janë burim potencial i rrezikut për vetë zyrtarët policorë, por edhe për të dyshuarit për kryerje të veprave penale. Mjetet e tilla apo prona e konfiskuar gjatë

---

<sup>15</sup>Objektet e gjetura mund të përshkruhen si në vijim: tre shkopinj, dy nga këta shkopinj duket se janë kaballo elektrike të mbështjella me shirit izolues fund e krye dhe një shkop tjetër më i gjatë i mbështjellë vetëm në fillim për aq sa mund të kapet me dorë.

hetimeve penale duhet të regjistrohet në një regjistër të veçantë, të shënjohet në mënyrën e duhur (që identifikon edhe rastin të cilit i referohet) dhe të ruhen në vendin e dedikuar për ruajtje të mjeteve të tilla. Përmes raportit në fjalë, KPT-ja u rekomandoi autoriteteve spanjolle që të gjitha mjetet e tilla të paautorizuara të largohen nga hapësirat ku personat mund të mbahen apo të merren në pyetje.<sup>16</sup>

MKPT-ja, bazuar në vizitat gjatë këtij viti dhe vizitat e mëhershme, shqyrtimin e ankesave të pranuar, si dhe hetimet sipas detyrës zyrtare, vlerëson se nuk ka keqtrajtim fizik sistematik apo keqtrajtim fizik të përhapur nga Policia e Kosovës.

### **Garancitë kundër keqtrajtimit**

Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës (në tekstin e mëtejshëm *KPT*), në raportin e 2-të të përgjithshëm, i publikuar në vitin 1992, ka theksuar rëndësinë e tri të drejtave themelore të personave të arrestuar nga policia, të cilat janë: e drejta për të njoftuar personin e tretë sipas përzgjedhjes së tij/saj për arrestimin (anëtarin e familjes, mikun, konsullatën), e drejta për të pasur një avokat, e drejta për t'u ekzaminuar nga mjeku sipas dëshirës së tij (përveç ekzaminimit mjekësor, nga një mjek i thirrur nga autoritetet policore).<sup>17</sup>

Këto të drejta duhet të zbatohen jo vetëm në rastin e personave të ndaluar, por edhe në rastet tjera kur qytetarët detyrohen të qëndrojnë në polici apo me policinë edhe për arsye tjera (për shembull: për qëllime identifikimi).

Sipas KPT-së, këto të drejta janë garanci themelore kundër keqtrajtimit fizik dhe duhet të zbatohen që nga momenti i parë i privimit nga liria, pa marrë parasysh se si përshkruhet në kuadër të sistemit ligjor. Po ashtu, këto të drejta themelore parashihen edhe me Kushtetutën e Republikës së Kosovës, në Kodin e Procedurës Penale dhe në Ligjin për Policinë.<sup>18</sup>

Neni 13 i Kodit të Procedurës Penale përcakton: “Çdo person i privuar nga liria duhet të njoftohet menjëherë në gjuhën të cilin ai/ajo e kupton për të drejtën për ndihmë juridike sipas dëshirës së tij, për të drejtën për të njoftuar anëtarët e familjes apo ndonjë person tjetër për faktin se është arrestuar dhe se këto të drejta aplikohen gjatë gjithë kohës së privimit nga liria.”<sup>19</sup>

Sa i përket njoftimit për arrestin, neni 168 i Kodit të Procedurës Penale më tej përcakton se personi i arrestuar ka të drejtë: ta njoftojë anëtarin e familjes apo personin tjetër, sipas përzgjedhjes së tij, për arrestin dhe vendin e ndalimit menjëherë pas arrestimit; njoftimi i familjarit apo personit tjetër lidhur me arrestimin mund të vonohet më së shumti deri në

---

<sup>16</sup> Raporti i KPT-së për vizitën në Spanjë, publikuar në vitin 2011, paragrafi 34, në: <https://rm.coe.int/16806cb01c>.

<sup>17</sup> Shih: <https://rm.coe.int/16806cea2f>.

<sup>18</sup> Kushtetuta e Republikës së Kosovës, nenet 29 dhe 30. Kodi Penal i Republikës së Kosovës, neni 13. Ligji nr. 04/L-076 për Policinë e Kosovës.

<sup>19</sup> Shih po ashtu nenet 29 dhe 30 të Kushtetutës.



24 orë kur prokurori i shtetit çmon se kjo kushtëzohet me nevoja të jashtëzakonshme për hetim të rastit. Kjo vonesë nuk aplikohet në rastin e personave të mitur.<sup>20</sup>

Sipas Ligjit për Policinë,<sup>21</sup> e drejta për të njoftuar familjen apo personin tjetër për arrestimin gjithashtu vlen edhe për personat të cilët janë në “ndalim të përkohshëm” me qëllim të identifikimit ose për shkak të mbrojtjes së tyre dhe mbrojtjes së të tjerëve.

Gjatë vizitave, MKPT-ja është njoftuar nga zyrtarët policorë se gjatë intervistimit të personave të arrestuar nuk praktikohet audio dhe video incizimi i intervistave. MKPT-ja konsideron se audio dhe video incizimi i intervistimit të personave të arrestuar do të ishte një garanci shtesë kundër keqtrajtimit fizik. MKPT-ja vëren se edhe KPT-ja konsideron se regjistrimi elektronik (audio dhe/ose video) i intervistave policore përbën një garanci të rëndësishme shtesë kundër keqtrajtimit të të arrestuarve.<sup>22</sup> MKPT-ja vëren se mundësia për të bërë audio dhe video incizimin e intervistave të personave të arrestuar lihet e hapur edhe nga Kodi i Procedurës Penale.<sup>23</sup>

MKPT gjatë vizitave ka konstatuar se Policia e Kosovës respekton tri të drejtat themelore të personave të arrestuar. Policia e Kosovës ka formularë standardë përmes të cilëve të arrestuarit njoftohen për të drejtat e tyre dhe përmes nënshkrimit të tyre konfirmojnë se janë njoftuar me këto të drejta. MKPT-ja po ashtu ka vërejtur se Policia e Kosovës në përgjithësi mban evidencë dhe dokumentacion të bollshëm për çdo ngjarje lidhur me personat në ndalim policor. Këta formularë standardë janë të përpiluar në gjuhën shqipe, serbe dhe angleze.

Përveç kësaj, MKPT-ja ka vërejtur se në çdo qeli ku mbahen personat e arrestuar janë të vendosura informatat për të drejtat e tyre të përpiluara në gjuhën shqipe, serbe dhe angleze. Gjatë vizitave dhe intervistimit të personave të arrestuar, MKPT-ja nuk ka pranuar ankesa lidhur me respektimin e këtyre të drejtave.

### **Kushtet fizike të stacioneve policore të vizituara**

MKPT-ja konsideron se, pavarësisht kohëzgjatjes së qëndrimit në ndalim policor, megjithatë kushtet në qeli duhet t'i plotësojnë disa kërkesa themelore sa i përket kushteve të akomodimit. KPT-ja në raportin e 2-të të përgjithshëm, i publikuar më 13 prill 1992 në Strasburg, ka përcaktuar standardin lidhur me kushtet në qelitë ku mbahen të arrestuarit: *“Të gjitha qelitë në stacione policore duhet të jenë të madhësisë së arsyeshme për numrin e personave të akomoduar, duhet të kenë ndriçim adekuat (shembull, dritë e mjaftueshme për të lexuar, me përjashtim të periudhave të fjetjes dhe ventilim dhe të jenë të pajisura*

---

<sup>20</sup> Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Kosovës, neni 168, paragrafët 1, 2, 3, 4.

<sup>21</sup> Ligji për Policinë, neni 20.

<sup>22</sup> Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, ekstrakt nga raporti i 12 i përgjithshëm, paragrafi 36. Për më shumë shih: <https://rm.coe.int/16806cd1ed>.

<sup>23</sup> Kodi i Procedurës Penale, neni 205, paragrafi 5.

*me karrige të fiksuar ose tavolinë). Për më shumë, personat të cilët qëndrojnë në ndalim gjatë natës, duhet t'u sigurohen çarçafë dhe batanije të pastra.”<sup>24</sup>*

Sa i përket kushteve të akomodimit në vendet ku mbahen personat e arrestuar, MKPT-ja ka vërejtur se shumica e stacioneve policore të vizituara i plotësojnë kushtet e domosdoshme për akomodim të personave të arrestuar, përveç stacioneve policore në Deçan, Pejë, Ferizaj, Shtime.

### **Qendra Rajonale e Mbajtjes në Prishtinë<sup>25</sup>**

Gjatë vizitës në këtë qendër, MKPT-ja ka vërejtur se qelitë ishin të pastra, hapësira për person në qeli është në pajtim me standardet e përcaktuara nga KPT-ja<sup>26</sup>, secila qeli kishte dyshek dhe çarçaf të pastër, por, qelitë kishin pak dritë natyrale dhe nuk ishin të pajisura me sistem të thirrjes. Brenda Qendrës funksiononte sistemi i ventilimit. Tualetet dhe dushet ishin në gjendje të mirë dhe kishte ujë të ngrohtë. Qendra është rinovuar gjatë vitit 2016.

Kushtet për punë të zyrarëve policorë, të cilët punonin në këtë Qendër, nuk janë të mira dhe nuk kanë pësuar asnjë ndryshim krahasuar me vizitat e mëhershme. Përmes raportit me rekomandime pas vizitës në këtë qendër, MKPT-ja i ka rekomanduar MPB-së që të ndërmerren hapat e nevojshëm për të siguruar më shumë dritë natyrale. MPB-ja, në përgjigjen e dërguar më 31 nëntor 2018, theksoi se nuk ka mundësi të ndryshimit të dimensioneve të dritareve në objektin ekzistues, nisur nga fakti se hapësirat e qendrave të mbajtjes gjenden në bodrum. Sipas tyre, në planifikimin e këtij viti është paraparë që dritareve ekzistuese t'u ndërrohen grillat dhe se projekti është në procedura të prokurimit.

### **Stacioni Policor në Prizren**

Gjatë vizitës, MKPT-ja ka vërejtur se qelitë ku akomodohen të arrestuarit janë në gjendje të keqe dhe duhet të gëlqerosen (lyhen), si dhe të furnizohen me çarçafë dhe batanije të pastra, meqenëse ato ekzistueset janë të vjetra dhe as për së afërmi nuk i plotësojnë kushtet për akomodim të të arrestuarve, në pajtim me standardet ndërkombëtare. Nëpërmjet raportit me rekomandime, i publikuar më 25 janar 2018, MKPT-ja u ka rekomanduar autoriteteve kompetente që t'i ndërmarrin veprimet e nevojshme, në mënyrë që në këtë stacion të bëhen renovimet e nevojshme dhe furnizimet e duhura. Në përgjigjen e dërguar në këtë rekomandim, Ministria e Punëve të Brendshme (MPB) e njoftoi MKPT-në se *“gjatë këtij viti (2018) është bërë gjetimi dhe ngjyrosja komplet e qendrave të mbajtjes në Prizren. Po ashtu, në kuadër të projektit që është iniciuar për këtë vit është paraparë ndërrimi i dyshekëve.”*

---

<sup>24</sup>Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, Raporti i 2-të i përgjithshëm, paragrafi 42. Për më shumë shih në: <https://rm.coe.int/1680696a3f>.

<sup>25</sup> Të gjitha raportet me rekomandime për vizitat në stacionet policore mund të gjenden në: <https://www.oik-rks.org/mekanizmi-kombetar-per-parandalimin-e-tortures-mkpt/raporte-mkpt/>.

<sup>26</sup> Shih: <https://rm.coe.int/16806cea2f>.

### **Stacioni Policor në Pejë**

MKPT-ja ka vërejtur se qelitë ishin në gjendje shumë të keqe, nuk ka dritë natyrale, edhe drita artificiale ishte e dobët. MKPT-ja ka vërejtur se ndërtesa mban lagështi dhe erë myku, higjiena nuk ishte në nivelin e duhur. Në qelitë ku mbahen personat e arrestuar ka mungesë të çarçafëve, jastëkëve, mjeteve higjienike. Ky stacion ka nevojë për renovime në hapësirat ku mbahen të arrestuarit dhe në hapësirat ku punojnë zyrtarët policorë. KPT-ja, në raportin për vizitën në Kosovë në vitin 2015, i publikuar në vitin 2016, lidhur me stacionin policor në Pejë, ka konstatuar se ndriçimi artificial në zonën e ndalimit në këtë stacion ishte jo i mjaftueshëm.<sup>27</sup>

### **Stacioni Policor në Deçan**

MKPT-ja ka vërejtur se qelitë ku mbahen të arrestuarit janë në gjendje shumë të keqe dhe kanë nevojë për renovime të menjëhershme, nuk kanë dritë natyrale dhe as artificiale. Si pasojë e kësaj gjendjeje, MKPT-ja në errësi të plotë e ka intervistuar një person të arrestuar. Ekipi monitorues, gjatë vizitës në qelitë ku mbahen të arrestuarit ka vërejtur edhe prezencë të insekteve. Një gjendje e tillë në stacionin policor në Deçan mund të krahasohet me trajtimin degradues, poshtëruës dhe çnjerëzor. KPT-ja në raportin për vizitën në Kosovë në vitin 2007, publikuar në vitin 2009, shpreh shqetësim të veçantë lidhur me gjendjen në stacionin policor në Deçan sa i përket kushteve të akomodimit.<sup>28</sup>

### **Stacioni Policor në Ferizaj**

Kushtet e akomodimit janë në gjendje jo të mirë, qelitë nuk kishin dritë natyrale të mjaftueshme, ndërsa drita artificiale ishte e dobët. Po ashtu, MKPT-ja ka vërejtur se ndërtesa mban lagështi dhe erë myku, higjiena nuk ishte në nivelin e duhur. Në qelitë ku mbahen personat e arrestuar ka mungesë të çarçafëve, jastëkëve dhe mjeteve higjienike. Ndërkaq për dhomën e intervistimit të të miturve, MKPT-ja ka vërejtur se është dhomë komode. MKPT-ja konsideron se stacioni në fjalë ka nevojë për renovime në hapësirat ku mbahen të arrestuarit dhe në hapësirat ku punojnë zyrtarët policorë.

MKPT-ja ka vërejtur se kushtet fizike dhe të akomodimit në stacionet policore në Graçanicë, Gjilan, Ranillug, Viti, Klinë, Istog, Lipjan, Mitrovicë, Podujevë, Suharekë dhe në Dragash, në përgjithësi i plotësojnë standardet për akomodim të personave të arrestuar.

*Sa i përket ushqimit*, Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Kosovës përcakton obligimin që, nëse personi i privuar nga liria mbahet më shumë se 12 orë, duhet t'i sigurohen tri racione ushqim në ditë.<sup>29</sup> Personave të arrestuar, të cilët dërgohen në mbajtje, u ofrohen tri racione ushqim brenda 24 orëve. MKPT-ja nuk ka pranuar ankesa nga personat e ndaluar lidhur me këtë të drejtë.

---

<sup>27</sup> Raporti i KPT-së për vizitën në Kosovë, paragrafi 25. Për më shumë shih në: <https://rm.coe.int/16806a1efc>.

<sup>28</sup> Raporti i KPT-së për vizitën në Kosovë në vitin 2007, publikuar në vitin 2009, paragrafi 35. Për më shumë shih në: <https://rm.coe.int/168069727c>.

<sup>29</sup> Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Kosovës, neni 170 paragrafi 3.

Në të gjitha stacionet e vizituara, MKPT-ja ka vërejtur se të arrestuarit nuk furnizohen me mjete higjienike personale. MKPT-ja konsideron se autoritetet relevante duhet të ndërmarrin hapa konkret për të pajisur qendrat e mbajtjes me mjete higjienike. Asnjëra nga stacionet e vizituara nuk ka sistem të thirrjes. KPT-ja, në raportet për Kosovën për vizitën në vitin 2015, u ka rekomanduar autoriteteve kompetente në Kosovë që qelitë në stacionet policore të pajisen me sistem të thirrjes, gjë që të arrestuarve do t'u mundësonte kontakt më të lehtë me zyrtarët policorë në rast nevojë.

*Sa i përket regjimit*, në raportin e 12-të të përgjithshëm të publikuar në vitin 2002, Komiteti Evropian për Parandalimin e Torturës thekson se personave të cilët mbahen në arrest në polici më shumë se 24 orë, duhet që brenda mundësive t'u ofrohet ajrosje ditore.<sup>30</sup>

MKPT-ja ka vërejtur se shumica e stacioneve policore të vizituara nuk u ofrojnë të arrestuarve ajrosje (dalje jashtë, dalje në oborr), të cilët qëndrojnë më shumë se 24 orë në mbajtje, pasi që nuk posedojnë hapësira adekuate. Përfundimisht është në rastin e Stacionit Policor në Viti, ku i ndaluarit lejohet që nën prezencë të zyrtarëve policorë, të kalojë pak kohë në ambient të hapur. Megjithatë, asnjë nga stacionet e vizituara nuk kanë hapësirë të veçantë për ajrosje.

*Sa i përket shërbimeve mjekësore*, si e drejtë themelore, personave të cilët arrestohen nga policia, këto shërbime u ofrohen nga institucionet publike, siç janë: Qendra e Mjekësisë Familjare dhe Qendra Klinike Universitare, varësisht nga nevojat për trajtim. MKPT-ja nuk ka pranuar ankesa nga personat e intervistuar lidhur me këtë të drejtë. Po ashtu, nga dokumentacioni i shqyrtuar është vërejtur se policia ka evidentuar në dosjet e tyre personale njoftimin për të drejtën për të pasur shërbime mjekësore.

*Sa i përket së drejtës për të parashtruar ankesë*, lidhur me trajtimin e tyre nga Policia e Kosovës, të arrestuarit kanë të drejtë të parashtrojnë ankesë në stacionin policor ku mbahen, si dhe në Inspektoratin Policor të Kosovës. Përveç kësaj, të arrestuarit mund t'i drejtojnë ankesë edhe Avokatit të Popullit. Për t'u ofruar qasje më të lehtë në shërbimet e këtij institucioni dhe për t'ua mundësuar të arrestuarve parashtrimin e ankesës në mënyrë konfidenciale, Avokati i Popullit ka instaluar kuti të ankesave në stacionet policore ku ekzistojnë qelitë për mbajtje të të arrestuarve.

Avokati i Popullit ka zyrtarë regjionale në çdo qytet të Kosovës dhe zyrtarët regjionalë i vizitojnë stacionet policore, i hapin kutitë e ankesave dhe i trajtojnë ankesat individuale. Në rast se zyrtarët regjionalë pranojnë pohime për keqtrajtim, menjëherë e njoftojnë MKPT-në.

Po ashtu, MKPT-ja ka vërejtur se Inspektorati Policor i Kosovës ka vendosur një kuti të ankesave në hyrje të Stacionit Policor në Kaçanik. MKPT-ja konsideron se kjo është një praktikë e mirë, e cila u ofron qytetarëve që drejtpërdrejt t'i drejtohen organit kompetent me ankesë, lidhur me trajtimin që u bëhet nga zyrtarët policorë.

---

<sup>30</sup> Raporti i 12-të i Përgjithshëm i KPT-së, paragrafi 47, në: <https://rm.coe.int/16806cd1ed>.

MKPT-ja, gjatë vizitës në Stacionin Policor në Kamenicë, ka vërejtur se stacioni ka një libër (regjistër) me të dhëna gjithëpërfshirëse të ankesave të qytetarëve, në të cilin regjistrohen të gjitha ankesat e qytetarëve, të cilat më pas procedohen tek organet kompetente, brenda Policisë së Kosovës ose Inspektoratit Policor të Kosovës. MKPT-ja konsideron se kjo është një praktikë shumë e mirë dhe në pajtim me kërkesat e standardeve ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të personave të privuar nga liria.

Rekomandimet e MKPT-së së Avokatit të Popullit drejtuar autoriteteve përgjegjëse për vizitat në stacionet policore gjatë vitit 2018:

- Të ndërmerren hapat e nevojshëm për të siguruar më shumë dritë natyrale në Qendrën Rajonale të Mbjajtjes në Prishtinë. (Në pritje për implementim)
- Të krijohen kushte më të mira për punë për zyrtarët policorë në Qendrën Rajonale të Mbjajtjes në Prishtinë. (I implementuar)
- Të bëhen rinovime dhe furnizime në Qendrën e Mbjajtjes në Prizren. (I implementuar)
- Në të gjitha qelitë e stacioneve policore ku ka dhoma të mbajtjes të instalohen sistemet e thirrjeve. (I pa implementuar)
- Të funksionalizohen kamerat e sigurisë në Stacionin Policor në Lipjan (I implementuar).
- Të bëhen renovimi i nevojshëm në Qendrën e Mbjajtjes në Deçan, sa më shpejt që të jetë e mundur. (Në pritje për implementim)
- Të bëhen renovimet e nevojshme në Qendrën e Mbjajtjes në Stacionin Policor në Pejë, si dhe të furnizohet stacioni me materiale të nevojshme (Në pritje për implementim)
- Të bëhen renovimet e nevojshëm në Qendrën e Mbjajtjes në Stacionin Policor në Ferizaj. (Në pritje për implementim).
- Në të gjitha qendrat e mbajtjes të stacioneve policore të vizituara, tualetet e qelive ku mbahen të ndaluarit, duhet të pajisen me një ndarje e cila respekton privatësinë. (Në pritje për implementim).
- Të largohen mjetet e forta nga zyrat ku intervistohen apo mbahen personat e arrestuar ose ndaluar, në të gjitha stacionet policore, të cilat pretendohet se janë mjete të konfiskuara në cilësi të dëshmisë (Në pritje për implementim).
- Të informohet MKPT-ja për datën e funksionalizimit të Stacionit Policor në Shtime (Në pritje për implementim)
- Të furnizohen të ndaluarit me mjete personale higjienike (Në pritje për implementim).

## **6.2 Qendrat korrektuese dhe të paraburgimit**

Gjatë periudhës për të cilën po raportohet, MKPT-ja, së bashku me dy ekspertë të Këshillit të Evropës (në cilësi të vëzhguesve) dhe kryeinspektorin e Ministrisë së

Drejtësisë (në cilësi të vëzhguesit), ka vizituar Qendrën Korrektuese në Dubravë (në tekstin e mëtejshëm *QKD*). Objektivi i kësaj vizite ishte vlerësimi i përgjithshëm i respektimit të të drejtave të të burgosurve. Po ashtu, gjatë kësaj periudhe MKPT-ja ka vizituar Burgun e Sigurisë së Lartë (në tekstin e mëtejshëm *BSL*), Qendrën Korrektuese për Femra dhe të Mitur në Lipjan, Qendrën Edukativo-Korrektuese në Lipjan, Qendrën e Paraburgimit në Lipjan, Qendrën e Paraburgimit në Prizren, Qendrën e Paraburgimit në Mitrovicë dhe Qendrën e Paraburgimit në Pejë. Shumica e këtyre vizitave ishin të natyrës *ad-hoc* dhe përcjellëse.

### **Keqtrajtimi fizik**

MKPT-ja gjatë vizitës në QKD nuk ka pranuar asnjë ankesë nga të burgosurit për keqtrajtim fizik apo përdorim të tepruar të forcës fizike nga zyrtarët korrektues. MKPT, gjatë periudhës për të cilën po raportohet, ka pranuar dy ankesa nga dy të burgosur në vuajtje të dënimit në BSL, të cilët u ankuan se ishin keqtrajtuar fizikisht, njëri në BSL, ndërsa tjetri gjatë vuajtjes së dënimit në QKD. Lidhur me këto ankesa, MKPT-ja, përveç pohimeve të ankuesve, ka analizuar edhe dokumentacionin relevant mjekësor dhe ka kërkuar nga Shërbimi Korrektues i Kosovës (ShKK) t'i hetojë pohimet e ankuesve dhe ta njoftojë MKPT-në për rezultatin e hetimeve. ShKK-ja ka zhvilluar hetime të brendshme sipas kërkesës së MKPT-së dhe e ka njoftuar MKPT-së se nuk ka gjetur shkelje të procedurave dhe shkelje të të drejtave të të burgosurve nga zyrtarët e saj.

Gjatë vizitës në Qendrën e Paraburgimit në Lipjan (QPL), MKPT-ja ka pranuar ankesën e të paraburgosurit S. H., kundër zyrtarëve korrektues të kësaj Qendre. Sipas ankuesit, ai është keqtrajtuar fizikisht nga zyrtarët korrektues në hapësirat e Gjykatës Themelore në Ferizaj, edhe gjatë transportimit në QPL. MKPT-ja, përveç pohimit të ankuesit, ka shqyrtuar edhe dokumentacionin relevant mjekësor dhe protokollet e lëndimeve trupore. Nga Drejtoria u pranua dokumentacioni relevant lidhur me hetimin e çështjes nga Komisioni i brendshëm i themeluar nga Drejtoria, për të hetuar këtë pohim. Komisioni i brendshëm hetues nuk kanë arritur të sigurojnë dëshmi të cilat mbështesin pohimin e ankuesit.

MKPT-ja ka kërkuar nga Drejtoria e përgjithshme e ShKK-së që ta themelojë një Komision hetues, i cili do të ishte i pavarur nga Drejtoria e QPL-së. ShKK-ja ka zbatuar këtë rekomandim të MKPT-së, e ka themeluar Komisionin hetues dhe e ka njoftuar MKPT-në se nuk ka gjetur dëshmi të cilat e mbështesin pohimin e ankuesit. Në përgjithësi, MKPT-ja ka pranuar pohime në favor të trajtimit të mirë dhe me dinjitet nga ana e zyrtarëve korrektues në qendrat e vizituara korrektuese dhe të paraburgimit. Po ashtu, në përgjithësi është vërejtur se ndërmjet zyrtarëve korrektues dhe të burgosurve ka komunikim korrekt.

### **Incidentet ndërmjet të burgosurve**

Gjatë periudhës për të cilën po raportohet nuk janë shënuar incidente serioze (përveç në BSL) ose në numër të madh të incidenteve ndërmjet të burgosurve. MKPT-ja gjatë

vizitave ka vërejtur se këto incidente janë evidentuar në formularë përkatës, si dhe në protokollat adekuate të njësive shëndetësore. Në përgjithësi, MKPT-ja gjatë vizitës ka vërejtur se raportet ndërmjet të burgosurve janë të mira dhe nuk ka klimë negative ndërmjet tyre, pothuajse në asnjë pavijon.

Megjithatë, në fund të vitit, janë shënuar dy incidente ndërmjet të burgosurve në Burgun e Sigurisë së Lartë, në të cilat të burgosurit pësuan edhe lëndime serioze trupore. MKPT-ja, edhe nëpërmjet këtij raporti, ua rikujton autoriteteve obligimin që ta parandalojnë dhunën ndërmjet të burgosurve, për të cilët ata janë përgjegjës. Kjo përgjegjësi përfshinë obligimin për t'u kujdesur dhe për të miratuar masa preventive për të reduktuar rrezikun e dhunës, si dhe për t'i mbrojtur të burgosurit më të cenueshëm.

### **Personeli i qendrave korrektuese dhe të paraburgimit**

Sa i përket personelit, gjatë periudhës për të cilën po raportohet, MKPT-ja ka pranuar shqetësimet e Drejtorisë së QKD-së, për shkak të mungesës së personelit korrektues, punëtorëve socialë dhe psikologëve. Sipas Drejtorisë, afërsisht 100 zyrtarë korrektues i mungojnë QKD-së, momentalisht QKD-ja ka të angazhuar rreth 60 zyrtarë korrektues në ruajtjen e personave me sëmundje kronike, të cilët janë të shtrirë në ente shëndetësore dhe një numër i zyrtarëve korrektues shkollohen në Akademinë për Siguri Publike në Vushtrri. Po ashtu, Drejtorja ka shprehur shqetësimin lidhur me moshën mesatare të personelit korrektues, e cila është 49 vjeç. Sipas Drejtorisë, planifikohet shtimi i numrit të personelit korrektues për 50 zyrtarë.

MKPT-ja ka pranuar ankesa për mungesë të personelit korrektues, punëtorëve socialë, edhe në qendrat tjera korrektuese dhe të paraburgimit. Përmes raporteve me rekomandime, MKPT-ja u ka rekomanduar autoriteteve kompetente që të angazhojnë personel shtesë korrektues, psikologë dhe punëtorë socialë, sipas nevojës. ShKK-ja është në proces të testimit dhe rekrutimit të 120 zyrtarëve të rinj korrektues, të cilët do të angazhohen në punë në QPGj dhe BSL. Sipas njoftimit të fundit të drejtorit të QKD-së, ata kanë planifikuar punësimin e 5 punëtorëve socialë. MKPT-ja do ta përcjellë implementimin e këtyre rekomandimeve.

### **Kushtet e akomodimit në qendrat korrektuese dhe të paraburgimit**

Gjatë vizitës në Qendrën Korrektuese në Dubravë (20-22 mars 2018), MKPT-ja ka vërejtur se kushtet e akomodimit dallojnë nga pavijoni në pavijon. MKPT-ja në kohën e vizitës ka vërejtur se pavijoni 1 është rinovuar, tualetet dhe dushet ishin në gjendje të mirë, qelitë nuk kishin lagështi, ishin të gëlqerosura dhe të pastra. Qelitë në përgjithësi ishin të ngrohta, kishin ndriçim dhe ventilim të mjaftueshëm.

Gjatë vizitës, MKPT-ja i kushtoi vëmendje të veçantë të burgosurve të cilëve u ishte shqiptuar masa e vetmisë, për shkak të shkeljeve disiplinore dhe të cilët mbaheshin në qeli të ndara. Në rastin e të burgosurit R. B., në qelinë ku ishte i vendosur i burgosuri, tualeti ishte i bllokuar, dysheku mbi krevatin ku flinte i burgosuri nuk kishte çarçaf fare, qelia kishte ndriçim të mjaftueshëm dhe nuk kishte lagështi. Të njëjtat kushte akomodimi

u gjetën edhe në rastin e të burgosurit G. A., i cili po ashtu ishte i ndëshkuar me masën disiplinore të vetmisë.

MKPT konsideron se qelitë e tilla duhet t'i plotësojnë kriteret e parapara me Ligjin për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, i cili përcakton se dhoma për ekzekutimin e masës disiplinore të vetmisë duhet të ketë një hapësirë prej së paku dhjetë (10) metra kub, pajisje sanitare, dritë natyrore, ujë të pijshëm, shtrat me çarçaf, tavolinë, karrige dhe ngrohje.

Po ashtu, KPT-ja, lidhur me kushtet e akomodimit në qeli ku mbahet i burgosuri, të cilit i shqiptohet masa disiplinore e vetmisë, thekson se qelitë e tilla duhet t'i plotësojnë standardet e njëjta minimale, si ato të cilat zbatohen në rastet e akomodimit të të burgosurve të tjerë. Ato duhet të jenë të madhësisë adekuate, të kenë dritë natyrore, të kenë ngrohje adekuate dhe ventilim. KPT-ja më tej thekson se qelitë e tilla duhet të jenë së paku të pajisura me tavolinë, karrige adekuate, krevat adekuat dhe çarçaf.<sup>31</sup>

MKPT-ja gjatë vizitës ka vërejtur se në pavijonin 2 nevojiten renovime, pasi që kishte qeli dhe salla të ngrënies të cilat mbanin lagështi, dushet dhe tualetet po ashtu ishin në gjendje të keqe. Gjatë vizitës është vërejtur se të burgosurit përdorin pajisje elektrike të improvizuara për ngrohje të ujit, të cilat mund të rrezikojnë seriozisht jetën e tyre.

MKPT-ja ka vizituar pavijonin 8 në të cilin vendosen të sapo pranuarit dhe i nënshtrohen një regjimi themelor, i cili zgjat deri në 28 ditë. Gjatë vizitës u vërejt se kushtet e akomodimit në këtë pavijon janë shumë të këqija dhe lehtë mund të barazohen me trajtim degradues, poshtërues dhe çnjerëzor. MKPT-ja shpreh shqetësim serioz lidhur me faktin se një pjesë e pavijonit numër 8 shfrytëzohet si krah i spitalit dhe i cili nuk përmbush standardet minimale të akomodimit të parapara me Ligjin për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, Ligjin për Shëndetin Mendor, standardet e përcaktuara nga Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës dhe Konventat tjera ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të personave të privuar nga liria.

Në Burgun e Sigurisë së Lartë (BSL) kushtet e akomodimit janë shumë të mira, të burgosurit janë të vendosur në qeli vetë, secila qeli ka TV, qelitë kanë dritë të mjaftueshme natyrore dhe artificiale, nuk kanë lagështi, janë të pajisura me krevat, çarçaf, tavolinë, karrige dhe sistem të thirrjes. MKPT-ja gjatë vizitave të periudhës për të cilën po raportohet ka vërejtur se dëmtimet e dysHEMEVE në pavijonet 1, 2 dhe në stacionarin e BSL-së nuk janë riparuar ende.<sup>32</sup>

Gjatë vizitës në Qendrën Edukative Korrektuese në Lipjan, MKPT-ja ka konstatuar se kjo qendër i plotëson të gjitha kushtet për akomodim të të miturve. MKPT-ja ka vërejtur se dhomat ku qëndronin të miturit janë të mëdha dhe kanë ndriçim të mjaftueshëm, posedojnë TV dhe dollap personal. Secila dhomë kishte tualete të cilat ishin në gjendje të

<sup>31</sup>Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, Pjesë nga raporti i 21-të i Përgjithshëm, publikuar në vitin 2011, për më shumë shih në: <https://rm.coe.int/16806cccc6>.

<sup>32</sup>Raport me rekomandime për vizitën në Burgun e Sigurisë së Lartë, publikuar më 19 qershor 2017. Për më shumë: <https://www.oik-rks.org/2018/01/31/raport-i-mkpt-per-viziten-ne-burgun-e-sigurise-se-larte/>.



rregullt, të përshtatshme dhe kishin ujë të ngrohtë pa ndërprerë. Po ashtu, dhomat dhe tualetet të cilat ishin të dedikuara për personat me nevoja të veçanta i plotësonin kushtet për akomodim.

Në Qendrën Korrektuese për Femra dhe të Mitur, MKPT-ja gjatë vizitave *ad-hoc* ka vërejtur se në pjesën ku akomodohen të miturit nuk ka pasur renovime me qëllim të përmirësimit të kushteve të akomodimit. MKPT-ja u ka rekomanduar autoriteteve kompetente që të ndërmarrin veprime për të përmirësuar kushtet e akomodimit në këtë qendër, në pjesën ku akomodohen të miturit.<sup>33</sup> Gjatë muajit dhjetor 2018, MKPT-ja ka pranuar përgjigje nga autoritetet kompetente lidhur me përmirësimin e kushteve në Qendrën Korrektuese për Femra dhe të Mitur në Lipjan. Gjithashtu, gjatë vizitave *ad-hoc*, të realizuara gjatë muajit nëntor-dhjetor 2018, këto përmirësime i ka vërejtur ekipi i MKPT-së. Në pavijonin A dhe B e kanë rregulluar ujin solar, kanë bërë ngjyrosjen e dy pavijoneve.

MKPT-ja ka kryer një vizitë të përgjithshme (vlerësim i plotë) në Qendrën e Paraburgimit në Gjilan (QPGj), kurse raporti me rekomandime lidhur me këtë vizitë u publikua më 27 mars 2018. Kapaciteti zyrtar i QPGj-së është për 300 persona, por për shkak të kushteve teknike, mungesës së inventarit dhe të personelit korrektues, kapaciteti momental operacional është për 80 persona. Në ditën e vizitës në QPGj ishin të akomoduar 49 të paraburgosur dhe 25 të dënuar.

Gjatë vizitës, MKPT-ja ka vërejtur se një pjesë e rrugës deri tek QPGj-ja, konkretisht rruga deri tek porta kryesore, është e pa asfaltuar dhe në kushte të këqija atmosferike dhe mund të paraqesë vështirësi serioze për zhvillim të aktiviteteve të përditshme të këtij institucioni. MKPT-ja ka vizituar një numër të qelive dhe ka verifikuar nëse hapësira e akomodimit është në pajtim me standardet e përcaktuara nga Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës.<sup>34</sup> Po ashtu, Ligji nr. 04/L-149 për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale parasheh që secili i burgosur duhet të ketë 4m<sup>2</sup> hapësirë në qeli të përbashkët.<sup>35</sup> Gjatë vizitës, MKPT-ja ka vërejtur se qelitë ku vendosen të paraburgosurit dhe të dënuarit, për sa i përket madhësisë, shkojnë përtej standardit minimal dhe janë në pajtim me standardet e përcaktuara nga Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës.

Qelitë ku akomodohen të burgosurit kanë ndriçim të mjaftueshëm, nuk kanë lagështi dhe po ashtu kanë ngrohje adekuate dhe pastërti. Në qeli janë të vendosur nga një ose dy të burgosur. Secila qeli është e pajisur me TV.

MKPT-ja, gjatë periudhës për të cilën po raportohet, publikoi raportin me rekomandime për vizitën në Qendrën e Paraburgimit në Prizren. Kapaciteti zyrtar i këtij institucioni

---

<sup>33</sup> Raport me rekomandime për vizitën në Qendrën Korrektuese për Femra dhe të Mitur, publikuar më 20 dhjetor 2016. Për më tepër, shihni në linkun: <https://www.oik-rks.org/2016/12/21/raporti-i-mkpt-te-iap-nga-vizita-qendres-korrektuese-ne-lipjan-2/>.

<sup>34</sup> Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, Hapësira e Banimit për një të Burgosur, shih në: <https://rm.coe.int/16806cc449>.

<sup>35</sup> Ligji nr. 05/L0-129, neni 3 i Ligjit për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit nr. 04/L-149 për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale.

është për 92 persona, ndërsa gjatë vizitës së MKPT-së, aty ishin të vendosur 100 të burgosur, prej tyre 22 të dënuar. Gjatë vizitës në Qendrën e Paraburgimit në Prizren (QPP), ekipi monitorues u njoftua se planifikohet ndërtimi i një qendre të re të paraburgimit në Prizren, por procedurat kanë stagnuar dhe ende nuk është shënuar progres në këtë drejtim. Lidhur me këtë, MKPT-ja u njoftua zyrtarisht nga Ministria e Drejtësisë, më 27 shkurt 2018, se për ndërtimin e objektit të ri të QPP-së, përmes Kornizës së Investimeve të Ballkanit Perëndimor, në sektorin social, ka aplikuar për ndërtimin e qendrave të paraburgimit në Prizren dhe në Pejë. Sipas këtij njoftimi, Ministria e Drejtësisë do të vazhdojë të kërkojë mjete nga Qeveria apo nga donatorët për realizimin e këtij projekti.

MKPT-ja ka vizituar një numër të qelive për të verifikuar nëse hapësira e akomodimit është në pajtim me standardet e përcaktuara nga Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës<sup>36</sup> dhe me Ligjin për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale.<sup>37</sup> Gjatë vizitës, MKPT-ja ka vërejtur se në disa qeli, për shkak të mungesës së hapësirës, disa të paraburgosur dhe të dënuar flinin në dysheme në dyshekë të vjetruar dhe pa mbulesa adekuate.

Me këtë rast, MKPT-ja ka konstatuar se QPP-ja përballej me mbipopullim, i cili duhet të evitohet sa më shpejt që të jetë e mundur dhe se mund të ofrojë hapësirë akomodimi në pajtim me standardet e përcaktuara nga Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës dhe nga Ligji nr. 04/L-149 për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale. Lidhur me këtë gjendje, MKPT-ja i rekomandoi Ministrisë së Drejtësisë që të ndërmerren veprime që numri i të burgosurve të jetë në pajtim me kapacitetin zyrtar të QPP-së.

Ministria e Drejtësisë e njoftoi Avokatin e Popullit se Shërbimi Korrektues i Kosovës (ShKK) e ka pranuar objektin e ri të Qendrës së Paraburgimit në Prishtinë, i cili së shpejti do të fillojë së funksionuari dhe do të ndikojë në zvogëlimin e mbipopullimit dhe të burgosurve do t'u ofrojë hapësirë për akomodim në pajtim me standardet e theksuara më lart. Megjithatë, MKPT-ja vëren se deri tani Qendra e Paraburgimit në Prishtinë ende nuk është funksionalizuar.

Përveç kësaj, në dy qeli ku akomodohehin të paraburgosurit në QPP, tualetet nuk kishin derë dhe në këtë mënyrë nuk respektohej aspak privatësia e të paraburgosurve.<sup>38</sup> Rregulli 15 i Rregullave të Mandelës, miratuar nga Asambleja e Përgjithshme e Organizatës së Kombeve të Bashkuara, më 29 shtator 2015, përcakton: *“Instalimet sanitare duhet të jenë adekuate dhe të mundësojë që secili i burgosur të përmbush nevojat fiziologjike në mënyrë dinjitoze dhe të pastër”*. Lidhur me këtë çështje, Avokati i Popullit ka rekomanduar që të ndërmerren masat e duhura që të paraburgosurve t'u respektohet privatësia. Më 30 dhjetor 2018, Drejtoria e QPP-së e njoftoi MKPT-në se tanimë nuk ka mbipopullim dhe në ato dy qeli, të cilat janë përkrahur më lart, janë të dizajnuara vetëm

---

<sup>36</sup>Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, Hapësira e Banimit për një të Burgosur, shih: <https://rm.coe.int/16806cc449>.

<sup>37</sup> Ligji nr. 05/L0-129, neni 3 i Ligjit për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit nr. 04/L-149 për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale.

<sup>38</sup>Rregullat Evropiane të Burgjeve, neni 18.1.

për nga një person. Tani janë akomoduar vetëm nga një person në qelitë e lartpërmendura.

Ndërsa qelitë në përgjithësi ishin të ngrohta, kishin ndriçim të mjaftueshëm, në përgjithësi nuk kishte lagështi, kurse dushet ishin në gjendje të mirë. Gjithashtu sallat ku ushqehen të burgosurit ishin të pastra, kishte dritë natyrale dhe ventilim. Megjithatë, MKPT-ja ka konstatuar se qelitë në përgjithësi kanë nevojë të gëlqerosen (lyhen). Drejtoria e QPP-së e njoftoi MKPT-në se ky rekomandim është implementuar dhe se gëlqerosja e qelive pothuajse ka përfunduar. MKPT-ja, përmes vizitave përcjellëse, do të verifikojë zbatimin e rekomandimeve. Gjatë vizitave në qendra korrektuese dhe të paraburgimit, MKPT-ja ka vërejtur se të paraburgosurve u mungon hapësira për vendosjen e gjësendeve të domosdoshme personale. MKPT-ja, përmes raporteve me rekomandime, u ka rekomanduar autoriteteve kompetente që ta përmirësojnë këtë mangësi dhe të burgosurve t'u sigurojnë hapësira adekuate për t'i vendosur gjërat e domosdoshme. Deri më tani, MKPT-ja nuk ka vërejtur përmirësime në këtë drejtim.

Në Qendrën e Paraburgimit në Lipjan, MKPT-ja ka vërejtur se është rinovuar plotësisht krahun B, ndërsa në pjesët tjera të Qendrës, sa i përket kushteve të akomodimit, gjendja mbetet e njëjtë ashtu siç u konstatua në raportin e MKPT-së për vizitën në Qendrën e Paraburgimit në Lipjan, i publikuar më 21 dhjetor 2016.<sup>39</sup> MKPT-ja konsideron se autoritetet kompetente pjesërisht e kanë implementuar rekomandimin sa i përket kushteve të akomodimit. Megjithatë, duhet theksuar se ka vite që pritet mbyllja e kësaj qendre dhe do të bëhet transferimi i të paraburgosurve në Qendrën e Paraburgimit në Prishtinë.

Sa i përket kushteve të akomodimit në Qendrën e Paraburgimit në Pejë, MKPT-ja ka vizituar një numër të qelive dhe ka konstatuar se hapësira e akomodimit, ndriçimit dhe ventilimit nuk janë në pajtim me standardet e përcaktuar nga KPT-ja dhe me Ligjin për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale. MKPT-ja ka vërejtur se në krahun B, banjat e përbashkëta janë të dëmtuara, muret kanë lagështi, mbajnë erë myku, pajisjet sanitare janë të dëmtuara. Gjatë vizitës, MKPT-ja ka vërejtur se në disa qeli, për shkak të mungesës së hapësirës, disa të paraburgosur dhe të dënuar flinin në dysheme në dyshekë të vjetruar dhe të mykur, pa mbulesa adekuate. QPP-ja u vizitua dy herë nga KPT-ja. Sa i përket kushteve të akomodimit, KPT-ja, në raportin për vizitën në Kosovë në vitin 2007, këto kushte i përshkruan si shumë të këqija dhe konstaton se madhësia e qelive nuk është në përputhje me standardet e përcaktuara nga ky komitet. Përveç kësaj, në raport thuhet se qelitë nuk kanë ventilim dhe ndriçim të duhur.<sup>40</sup>

Më tej, KPT-ja, në raportin për vizitën në Kosovë në vitin 2015, konstatoi se nuk ishin përmirësuar kushtet e akomodimit dhe përgjithësisht mbeten ashtu siç u konstatua edhe në raportin për vizitën në vitin 2007. Për më shumë, gjatë kësaj vizite, KPT-ja u njoftua

---

<sup>39</sup>Raport me rekomandime për vizitën në Qendrën e Paraburgimit në Lipjan, e publikuar më 21 dhjetor 2016, për më shumë shih në: <https://www.oik-rks.org/2016/12/28/raport-i-mkpt-te-iap-se-nga-vizita-gendres-se-paraburgimit-ne-lipjan-2/>.

<sup>40</sup>Raporti i KPT-së për vizitën në Kosovë në vitin 2007, publikuar në vitin 2009, në: <https://rm.coe.int/168069727c>.

nga autoritetet relevante të Republikës së Kosovës se planifikohet mbyllja e kësaj qendre. KPT-ja, në raportin në fjalë, i inkurajoi autoritetet e Republikës së Kosovës që ta mbyllin Qendrën e Paraburgimit në Pejë, sa më shpejt që të jetë e mundur.

Në raport KPT-ja thekson: *“Për sa kohë që kjo qendër është në përdorim, duhet bërë përpjekje për të siguruar që anekset sanitare të mbahen në gjendje të pranueshme sa i përket kushteve fizike dhe që të burgosurve t’u sigurohen 4m<sup>2</sup> hapësirë për person në qelitë ku akomodohen më shumë se një i paraburgosur”*.<sup>41</sup>

Rregullat Evropiane të Burgjeve, në rregullin 181 dhe 18.2, përcaktojnë obligimin e autoriteteve për t’u siguruar të burgosurve kushte, të cilat respektojnë dinjitetin e njeriut, privatësinë dhe që përmbushin kërkesat shëndetësore dhe higjienike, t’u kushtohet vëmendje e duhur kushteve klimatike, madhësisë së qelive, ajrosjes, ndriçimit, ventilimit dhe ngrohjes.

Po ashtu, Rregulli numër 13 i Rregullave të Mandelës, të miratuara nga Organizata e Kombeve të Bashkuara, përcakton: *“Hapësirat e akomodimit për të burgosurit duhet të plotësojnë të gjitha kërkesat shëndetësore, vëmendje e veçantë duhet t’u kushtohet kushteve klimatike dhe veçanërisht ajrosjes, hapësirës minimale për banim, ndriçimit, ngrohjes dhe ventilimit.”*

Qendra e Paraburgimit në Mitrovicë (QPM), përveçse shërben si qendër paraburgimi, njëkohësisht akomodon edhe të dënuarit me dënime afatgjate. Gjatë periudhës për të cilën po raportohet është funksionalizuar ndërtesa e re, e cila në një pjesë mbulon nevojat për hapësirë me zyra, ndërsa në pjesën tjetër mbulon nevojat për aktivitete të lira, siç janë: shtypshkronja, punëtorja për zdrukthëtarë dhe për punëtorinë për përpunim të metaleve (axhustator), si dhe hapësira për vizita të lira. Shtypshkronja është e re dhe funksionale, ndërsa aty shtypen fanella dhe gjëra tjera.

Kushtet e akomodimit në QPM në përgjithësi janë të mira, objekti është rinovuar gjatë viteve të mëhershme, kështu që nuk ka mangësi të theksuara sa i përket kushteve të akomodimit. Pastrimi u lejonet të burgosurve në çdo të dytën ditë, ndërsa në situata të veçanta mund të pastrohen edhe më shpesh, furnizimi me ujë të ngrohtë është i rregullt, dhomat e të burgosurve posedojnë TV kabllore.

## **Ushqimi**

Sa i përket kualitetit dhe sasisë së ushqimit, MKPT-ja ka pranuar ankesa nga të burgosurit në QKD. Ankesat lidhur me këtë çështje i referohen në të shumtën e rasteve kualitetit dhe sasisë së ushqimit, i cili u shërbehet të burgosurve në mëngjes dhe në darkë. Edhe gjatë vizitës në Qendrën Edukative Korrektuese në Lipjan, MKPT-ja ka pranuar ankesa nga të miturit sa i përket kualitetit dhe sasisë së ushqimit. Rregullat e Kombeve të Bashkuara për Mbrojtjen e të Miturve, të cilëve u është hequr liria, theksojnë se, çdo ambient paraburgimi duhet të garantojë që çdo i mitur të marrë ushqim të përgatitur në

---

<sup>41</sup>Raporti i KPT-së për vizitën në Kosovë në vitin 2015, paragrafi 41. Për më shumë shih në: <https://rm.coe.int/16806a1efc>.

mënyrë të përshtatshme dhe të shërbyer në vakte normale të ushqimit, në cilësi dhe sasi që plotëson standardet e dietës, higjienës dhe shëndetit, për aq sa është e mundur. Po ashtu duhet të respektohen kërkesat fetare dhe kulturore. Çdo i mitur duhet të ketë ujë të pijshëm të pastër në çdo kohë.

MKPT-ja vëren se Ligji nr. 04/L-149 për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale përcakton se i dënuari ka të drejtë në ushqim të përshtatshëm për ruajtjen e mirë të shëndetit dhe fuqisë së tij, në tri shujta për çdo ditë, të cilat duhet të jenë të llojllojshme dhe ushqyese.

Ushqimi që i jepet personit të dënuar duhet t'i përshtatet moshës dhe gjendjes së tij shëndetësore, natyrës së punës, stinës, kushteve klimatike dhe për aq sa është e mundur, u përshtatet kërkesave të tij fetare dhe kulturore. Po ashtu, ky ligj përcakton obligimin që të dënuarit t'i sigurohet ushqimi i caktuar nga mjeku.<sup>42</sup> Gjatë vizitave në qendrat tjera korrektuese dhe të paraburgimit, MKPT-ja nuk ka pranuar ankesa nga të burgosurit, lidhur me kualitetin dhe sasinë e ushqimit. MKPT-ja gjatë vizitave ka vërejtur se kohë pas kohe përballen me mungesa të ushqimit dietal, sipas përshkrimit të mjekut kompetent për të burgosur të caktuar.

Përmes raporteve me rekomandime, MKPT-ja ua rikujtoi autoriteteve kompetente obligimin për të siguruar pakot dietale për të dënuarit dhe të paraburgosurit, për të cilët një gjë e tillë është e domosdoshme për shkaqe shëndetësore.<sup>43</sup> Në përgjigjen e tyre autoritetet kompetente kanë theksuar se kohë pas kohë përballen me mungesa të ushqimit adekuat, për shkak të procedurave të tenderimit dhe lidhjes së kontratës me operatorin ekonomik.

## **Regjimi**

Sa i përket regjimit, MKPT-ja ka vërejtur se në QKD, sipas Drejtorisë, janë rreth 350 të dënuar të angazhuar në punë. Angazhimi në punë është më i madh gjatë stinës së verës. Zakonisht, të dënuarit angazhohen në punë në kuzhinë, pastrim dhe në ferma të Qendrës. Të dënuarit mund të lëvizin të lirë brenda pavijoneve ku ishin të vendosur dhe kanë të drejtë 3 orë shëtitje në ditë gjatë stinës së verës, kurse gjatë dimrit 2 orë në ditë.<sup>44</sup> Po ashtu, në kuadër të Qendrës Korrektuese funksionojnë 3 punëtori, që në fakt janë edhe qendra për trajnime profesionale, ku organizohen trajnime për saldim, ndërtimtari, axhustator, zdrukthëtari, mirëmbajtje teknike, instalim të ujit dhe rrymës. Në këto punëtori organizohen kurse me kohëzgjatje prej 3 muajve.

Në kuadër të QKD-së ekziston edhe salla e fitnesit, e basketbollit dhe fusha e futbollit. Salla e basketbollit tash për tash është jashtë përdorimit, meqenëse duhet të ndërrohen xhamat e dëmtuar dhe të vendosen rrjeta, të cilat do t'i parandalonin dëmtimet e xhamave, që shkaktohen si pasojë e goditjeve me top. Një pjesë e sallës, siç janë tualetet

---

<sup>42</sup>Ligji për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, neni 39, paragrafët 1 dhe 2.

<sup>43</sup>Rregullat e Mandelës, neni 22. Rregullat Evropiane të Burgjeve, neni 22.2. Ligji për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, neni 39.1.

<sup>44</sup>Sipas nenit 37 të Ligjit për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, të dënuarit kanë të drejtë në së paku dy orë shëtitje.

dhe dushet, ishin rinovuar dhe janë në gjendje shumë të mirë, kurse në pjesën tjetër punimet janë ndalur pasi që kryerësi i punëve nuk i ka respektuar kushtet teknike. Prandaj, gjendja në këto objekte mbetet e njëjtë si edhe gjatë vizitës në nëntor të vitit 2016.

Po ashtu, MKPT-ja konsideron se krijimi i njësisë ekonomike do t'i shtonte aktivitetet dhe angazhimet e një numri më të madh të të dënuarve. Krijimi i njësisë ekonomike parashihet edhe me Ligjin për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale.<sup>45</sup> Pavarësisht përpjekjeve të Drejtorisë së QKD-së, MKPT-ja mendon se, me qëllim të arritjes së risocializimit dhe rehabilitimit të duhur të të dënuarve, duhet të rriten aktivitetet e mirëfillta dhe të ketë sa më shumë programe rehabilitimi, të cilat do të ishin në dispozicion të një numri sa më të madh të të dënuarve.

Në BSL të dënuarit mund të lëvizin të lirë brenda pavijoneve ku janë të vendosur, brenda kohës së caktuar, p.sh. të burgosurve në regjim themelor dhe standard, dera u lihet hapur deri në orën 16:00 pasdite, të burgosurve në regjim të avancuar - deri në orën 18:00, ndërsa dëshmitarëve të mbrojtur - deri në orën 19:00. Të burgosurit gjithashtu dalin në shëtitje 2 orë në ditë. Për zhvillim të aktiviteteve sportive dhe shëtitjeve mbeten problem muret dhe terrenet për aktivitete sportive dhe shëtitje, të cilat janë të ndërtuara nga betoni me ngjyrë të bardhë dhe shkaktojnë një reflektim verbues të diellit, sidomos gjatë stinës së verës. Autoritetet kompetente kanë pohuar se një gjendje e tillë paraqet problem për zhvillim të aktiviteteve sportive dhe shëtitje, por ende nuk është gjetur zgjidhje. Sa i përket ushtrimeve fizike, MKPT-ja e ka vizituar objektin ku të burgosurit mund të bëjnë fitnes tri herë në javë. Objekti ofron kushte të mira dhe pajisje të mjaftueshme për ushtrime fizike. Pajisjet për fitnes gjenden edhe në çdo krah të pavijoneve.

Të burgosurit angazhohen në punë që ndërlidhen me mirëmbajtje të objekteve dhe punë në kuzhinë. Angazhimi në punë është më i madh gjatë stinës së verës. Gjatë vizitës së MKPT-së, në mars të vitit 2017, ishin të punësuar 80 të burgosur, kurse gjatë vizitës së MKPT-së, më 14 shkurt 2018, ishin të punësuar 68 të burgosur, 2 punëtori janë ende jofunksionale. Në këto punëtori do të mund të organizoheshin kurse dhe trajnime profesionale.

Sa i përket regjimit për të paraburgosurit, mbetet i varfër pasi që aktivitetet e të paraburgosurve kushtëzohen me lejen nga gjykata kompetente. Edhe përmes këtij raporti, MKPT-ja inkurajon autoritetet kompetente t'i rrisin aktivitetet jashtë qelisë në BSL për të paraburgosurit, për aq sa një gjë e tillë është e mundur. KPT-ja, në raportet për vizitat në shtetet e ndryshme, konsideron se sa më e gjatë që është periudha e mbajtjes në paraburgim, po aq duhet të jetë i zhvilluar edhe regjimi i cili u ofrohet.<sup>46</sup>

---

<sup>45</sup>Ligji për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, nenet 212-214.

<sup>46</sup>Raporti i Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës për vizitën në Kosovë, nga 15 deri më 22 prill 2015, raporti u publiku në shtator të vitit 2016, shih në: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a1efc>. Raporti i Komitetit Evropian për Vizitën në Gjeorgji në vitin 2014, i publikuar në vitin 2015 në:

Gjatë vizitës në Qendrën Edukative Korrektuese për të Mitur në Lipjan (QEKL), MKPT-ja u njoftua nga të miturit se ata lëvizin lirshëm në hapësirat e objektit, u mundësohet shëtitja jo më pak se 3 orë, gjë që është në pajtim me nenin 139 të Kodit të Drejtësisë për të Mitur.<sup>47</sup> MKPT-ja nuk ka pranuar ankesa sa i përket respektimit të kësaj të drejte.

QEKL-ja posedon kabinetin e informatikës të pajisur me kompjuterë, bibliotekën e cila është e pasuruar me tituj të ndryshëm, romane, kabinetin e shtypshkronjës, gjithashtu të pajisur me makineri adekuate për shtypjen e dizajnëve në bluza, gota; sallonin e rrobaqepësisë dhe të floktarisë, të cilat po ashtu janë të pajisura me mjete adekuate të punës. Të gjitha makineritë dhe pajisjet janë donacione nga donatorë të ndryshëm, si: Organizata gjermane HELP, UNICEF-i etj.

MKPT-ja u informua se kabineti i informatikës është në funksion. Është i angazhuar instruktori për aftësim profesional, i cili është i licencuar. Të miturit që e kryejnë kursin, pajisen me certifikata nga Qendra Kombëtare për Aftësime Profesionale. Ekipi monitorues u njoftua nga përgjegjësit e QEKL-së se kurset kanë filluar në prill të vitit 2018, gjithsej janë 6 nivele-programe aplikative, ndërsa kursi zgjat 5 deri 6 muaj. Në dhjetor 2018, zëvendës drejtori i QEKL-së e njoftoi MKPT-në se ka filluar edhe kursi i floktarisë, ku e kanë angazhuar personin kompetent të mbajë kurs 1 herë në javë për të miturit.

QEKL-ja ka edhe sallën e sportit dhe sallën e fitnesit, e cila po ashtu është e pajisur me të gjitha mjetet e nevojshme. MKPT-ja gjatë vizitës ka konstatuar se salla e sportit dhe e fitnesit shfrytëzohen nga të miturit, mirëpo nuk kanë të angazhuar trajner për këto aktivitete sportive. Gjithashtu, rrobaqepësia dhe kabineti i shtypshkronjës nuk janë në funksion, pasi që nuk kanë të angazhuar instruktorë për këto fusha. MKPT-ja inkurajon autoritetet që t'iu mundësojnë QEKL-së angazhimin e instruktorëve profesionalë dhe adekuatë për rrobaqepësi, shtypshkronjë, fitnes. MKPT-ja u njoftua se 12 të mitur vijnë në mësimin në shkollën e mesme në Qendrën Korrektuese në Lipjan (QKL).

Sipas njoftimit të punëtorëve socialë, shumica e të miturve në QEKL janë të angazhuar në punë me pagesë. Nga dokumentacioni i kontrolluar del se nga 20 të mitur të akomoduar në QEKL, 19 prej tyre janë të angazhuar në punë në pastrim dhe kuzhinë.

Në Qendrën Korrektuese për Femra dhe të Mitur në Lipjan funksionon shkolla e mesme e ulët dhe shkolla e mesme e lartë, në kuadër të sistemit publik të arsimit. Në vitin 2016, MKPT-ja realizoi një vizitë të vlerësimit të plotë, ndërsa më 20 dhjetor 2016, publikoi raportin me rekomandime. Në të kaluarën, shkolla në këtë qendër u përball me vështirësi për të siguruar mbarëvajtjen e mësimin në mungesë të mësimeve. Përveç kësaj, pati vështirësi në sigurimin e certifikatave adekuate nga MASHT-i për mbarimin e shkollimit.

---

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806961f8>.

<sup>47</sup>Neni 139, paragrafi 1 të Kodit të Drejtësisë për të Mitur, thekson se i mituri ka të drejtë të kalojë të paktën tri (3) orë gjatë ditës në ambient të hapur brenda institucionit.

Lidhur me problemet e shkollimit të të miturve dhe mbarëvajtjen e mësimi në këtë Qendër, Avokati i Popullit publikoi raportin me rekomandime, përmes së cilit u theksua rëndësia e respektimit të të drejtës në arsimim, e cila mbrohet me Kushtetutën e Republikës së Kosovës dhe me konventat tjera ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të të burgosurve. Gjatë vizitave të realizuara në vitin 2018, MKPT-ja u njoftua se shkollimi vijon normalisht dhe certifikatat për mbarim të shkollimit lëshohen rregullisht.

Lidhur me të drejtën për shkollim të personave të burgosur, gjatë periudhës për të cilën po raportohet, MKPT-ja publikoi raportin me rekomandime për të drejtën e personave të burgosur në arsimim universitar.<sup>48</sup> Përmes raportit në fjalë, MKPT-ja u rekomandoi autoriteteve kompetente që të nxjerrin aktin nënligjor në pajtim me Ligjin për Arsimin Parauniversitar dhe me Ligjin për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, i cili do të precizonte mënyrën e realizimit të së drejtës për arsimim universitar për personat e mitur dhe madhorë që janë në vuajtje të dënimit.

Të gjitha kategoritë e të dënuarve dhe të paraburgosurve në këtë Qendër gëzojnë të drejtën për shëtitje dy herë në ditë nga një orë dhe tri herë në ditë gjatë ditës në rastin e të miturve. Në këtë qendër ofrohen trajnime profesionale për hidro-instalues, elektro-instalues dhe ndërtime. Nga statistikat e dërguara nga drejtorja, vërehet se organizohen programe, kurse dhe trajnime të ndryshme siç është programi EQUIP, aktivitete sportive dhe kulturore. Ndërsa, në rastin e femrave të akomoduar, MKPT ka vërejtur se në përgjithësi janë të angazhuara në kuzhinë dhe pastrim.

Angazhimi i të miturve në punë mund të bëhet vetëm me leje të gjykatës kompetente, prandaj aktivitetet për të miturit e paraburgosur mbeten të mangëta. MKPT-ja, si edhe në raportet e mëhershme, inkurajon autoritetet që t'i shtojnë angazhimet jashtë qelisë edhe për personat e paraburgosur, për aq sa kjo është e mundur. Për më shumë, sa më e gjatë që të jetë kohëzgjatja e paraburgimit, aq më i pasur duhet të jetë edhe regjimi i cili u ofrohet. Gjatë këtij viti, në këtë Qendër u organizua teatër terapia, pikurimi në bashkëpunim me CARITAS Kosova, të cilat aktivitete organizohen një herë në javë. Në QKL, CARITAS Kosova ka organizuar edhe trajnime profesionale për rrobaqepësi dhe floktari, ku edhe i ka pajisur me certifikata.

Në Qendrën e Paraburgimit në Prizren, gjatë vizitës, MKPT-ja ka vërejtur se të paraburgosurit mund të dalin në ajrosje (shëtitje) dy herë në ditë në kohëzgjatje prej 1 ore.<sup>49</sup> Të dënuarit mund të dalin në ajrosje gjatë gjithë kohës. Sipas Drejtorisë, 4 të paraburgosur janë të angazhuar në punë. Të paraburgosurit pjesën tjetër të ditës, përveç ajrosjes, e kalojnë në qelitë e tyre, të cilat janë të pajisura me TV. Mungon salla dhe pajisjet për aktivitete sportive dhe fitnes. Mundësitë e të burgosurve për të lëvizur janë të

---

<sup>48</sup>Raport me rekomandime, A.nr. 493/2018 E.B kundër Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë dhe Shërbimit Korrektues të Kosovës, publikuar më 23 nëntor 2018. Shih në: <https://www.oik-rks.org/mekanizmi-kombetar-per-parandalimin-e-tortures-mkpt/raporte-mkpt/>.

<sup>49</sup>Rregullat e Mandelës, neni 23. Rregullat Evropiane të Burgjeve, neni 27.1. Standardet e Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës, paragrafi 48, publikuar në vitin 2015. Sipas nenit 37 të Ligjit për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, të dënuarit kanë të drejtë në së paku dy orë shëtitje.



vogla, meqenëse hapësira në QPP këtë nuk e ofron. Po ashtu, në kuadër të QPP-së funksionon edhe biblioteka, e cila ka nevojë për më shumë libra me tituj shkencorë dhe romane.

Gjatë vizitës në fjalë, MKPT-ja ka vërejtur se regjimi për të paraburgosurit mbetet i varfër, pavarësisht përpjekjeve të Drejtorisë për të ofruar më shumë aktivitete për të paraburgosurit. MKPT-ja konsideron se, sa më e gjatë që është perioda e mbajtjes në paraburgim, po aq duhet të jetë i zhvilluar edhe regjimi i cili u ofrohet.

Në Qendrën e Paraburgimit në Gjilan (QPGj), MKPT-ja u njoftua se, në momentin vizitës, ishin të angazhuar në punë rreth 16 të burgosur. Të paraburgosurit dhe të dënuarit mund të dalin në ajrosje (shëtitje) dy herë në ditë, në kohëzgjatje prej 1 ore. Përgjithësisht të burgosurit angazhohen në punë pastrimi, kuzhinë, lavanteri dhe kryejnë detyra të caktuara të përkohshme. Përndryshe, për MKPT-në është shqetësues fakti se në QPGj nuk ka asnjë aktivitet rekreativ, kulturor, sportiv, apo program për rehabilitim dhe risocializim të të burgosurve. MKPT-ja, ka vërejtur po ashtu se terrenet sportive nuk janë të pajisura me pajisje të domosdoshme për zhvillim të aktiviteteve sportive dhe rekreative. Ligji nr. 04/L-149 për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale dhe aktet tjera ndërkombëtare, relevante për mbrojtjen e të drejtave të të burgosurve përcaktojnë obligimet e autoriteteve për të siguruar aktivitete të mirëfillta dhe programe rehabilitimi për të burgosurit.<sup>50</sup>

QPGj posedon edhe një bibliotekë, e cila posedon libra të ndryshme në gjuhën shqipe dhe serbe, por sipas Drejtorisë, nuk ka pasur rifreskim me tituj të rinj dhe këto që janë në dispozicion, janë të periudhës së paraluftës.

Në Qendrën e Paraburgimit në Lipjan (QPL), të paraburgosurit angazhohen në punë pastrimi për mirëmbajtje të objektit dhe në kuzhinë. Atyre u ofrohet shëtitje 1 orë para dite dhe 1 orë pasdite gjatë stinës së verës, ndërsa, gjatë stinës së dimrit ky orar reduktohet në 45 minuta. Gjatë kësaj periudhe, të paraburgosurit dhe të dënuarit mund të merren me sport, siç është basketbolli, futbollit dhe vrapimi, kurse, salla e fitnesit aktivizohet vetëm gjatë stinës së dimrit. Megjithatë, angazhimi i të paraburgosurve në punë të tjera mund të varet edhe nga leja e gjykatës kompetente. Neni 199 i Kodit të Procedurës Penale përcakton: *“I paraburgosuri mund të kryejë punë të nevojshme për mbajtjen e rendit dhe pastërtisë në ambientin e tyre. Të paraburgosurit mund t’i lejohet të punojë në aktivitete që i përgjigjen aftësive fizike dhe mendore brenda mundësive dhe*

---

<sup>50</sup>Neni 88.1 i Ligjit për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale: *“Aktivitetet kulturore, rekreative dhe sportive, si dhe aktivitetet tjera që synojnë zhvillimin e personalitetit të personit të dënuar organizohen brenda institucioneve korrektuese me ndihmën e subjekteve publike dhe private të interesuara për ri-integrimin e personave të dënuar në shoqëri”*. Rregullat e Mandelës, Rregulli 104. Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, Raporti i 11-të i Përgjithshëm, paragrafi 32-të, publikuar në vitin 2000: *“Aktivitetet të cilat u sigurohen të burgosurve duhet të jenë sa më të llojlojshme që të jetë e mundur (edukim, sport, punë të vlerës trajnuese)*. Komiteti Evropian për Parandalimin e Torturës, pjesë nga Raporti i 3-të i Përgjithshëm, paragrafi 43 [CPT/Inf (93) 12].

Rregullat Evropiane të Burgjeve, 25.1: *“Regjimi i ofruar për të gjithë të burgosurit duhet të ofrojë një program të balancuar të aktiviteteve rehabilituese”*.

*kushteve me të cilat disponon institucioni dhe me kusht që të mos e dëmtojë procedurën penale. Gjyqtari i procedurës paraprake, gjyqtari i vetëm gjykues ose kryetari i trupit gjykues vendos për këtë në marrëveshje me drejtorinë e institucionit.”*

Drejtoria e QPL-së e njoftoi MKPT-në se tash për tash ka angazhuar në punë 10 të dënuar dhe 5 të paraburgosur.

Sa i përket aktiviteteve dhe angazhimit në punë të të paraburgosurve në Qendrën e Paraburgimit në Pejë, MKPT-ja, gjatë vizitës së përgjithshme të realizuar më 4 tetor 2018, ka vërejtur se në këtë Qendër tash për tash janë të angazhuar në punë rreth 8 të paraburgosur dhe 3 të dënuar. Të paraburgosurit mund të dalin në ajrosje (shëtitje) dy herë në ditë, në kohëzgjatje prej 1 orë. Qendra e Paraburgimit në Pejë ka një shëtitore mjaft të vogël, në të cilën gjendet vetëm një tabelë e pingpongut. QPP-ja nuk ka mundësi që të paraburgosurve dhe të dënuarve t’u ofrojë aktivitete të tjera, përveç shëtitjes dhe shikimit të TV-së në qeli. Kështu që, të paraburgosurit dhe të dënuarit shumicën e kohës e kalojnë të mbyllur në qelitë e tyre. Për më shumë, në rastin e të paraburgosurve shpesh nevojitet leja nga gjykata kompetente, në mënyrë që ata të angazhohen në punë ose në ndonjë aktivitet specifik.

Sa i përket regjimit në Qendrën e Paraburgimit në Mitrovicë (QPM), të burgosurit angazhohen në punë në kuzhinë dhe pastrim të rrobave. Sa i përket aktiviteteve, në dispozicion të të burgosurve është salla e fitnesit, ndërsa në oborr janë të vendosura mjetet për fitnes dhe aksesoret për të luajtur futboll. Gjatë kësaj periudhe, në QPM u zhvillua aktiviteti i përkrahjes së psikologut të jashtëm, i udhëhequr nga Këshilli i Evropës. Megjithatë, gjatë kësaj periudhe për të cilën po raportohet, në QPM nuk pati kurse apo ndonjë trajnim.

### **Kontaktet me botën e jashtme**

Legjislacioni në fuqi<sup>51</sup>, në rastin e personave të dënuar, përcakton se të burgosurit e dënuar kanë të drejtë të pakufizuar të korrespondencës (që u nënshtrohen përjashtimeve të caktuara), kanë të drejtë për një vizitë në muaj, e cila zgjat minimum një orë, si dhe në vizitë nga fëmijët dhe bashkëshortet e tyre së paku një herë në 3 muaj, me kohëzgjatje minimale prej tri orësh. Përveç kësaj, ata kanë të drejtë për të bërë telefonata.

Lidhur me telefonatat, Udhëzimi Administrativ për Rendin Shtëpiak në Institucionet Korrektuese<sup>52</sup> përcakton se i dënuari ka të drejtë në biseda telefonike me anëtarët e familjes së ngushtë dhe me personat e tjerë. Sipas këtij Udhëzimi, biseda telefonike e personit të dënuar dhe të paraburgosur nuk mund të jetë më e gjatë se 15 (pesëmbëdhjetë minuta). Gjatë vizitave në qendrat korrektuese dhe të paraburgimit, MKPT-ja nuk ka pranuar asnjë ankesë nga të paraburgosurit dhe të dënuarit lidhur me këtë të drejtë.

Në rastin e të paraburgosurve, neni 200 i Kodit të Procedurës Penale të Kosovës përcakton se të paraburgosurit mund të pranojnë vizita “*brenda kufijve të rregullave të*

<sup>51</sup>Ligji për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, nenet 62-65.

<sup>52</sup>Udhëzimi Administrativ për Rendin Shtëpiak në Institucionet Korrektuese, neni 54.

*qendrës së paraburgimit*”, bazuar në lejen e gjyqtarit të procedurës paraprake dhe nën mbikëqyrjen e tij. Më tej, Kodi përcakton se korrespondenca dhe vizitat tjera i nënshtrohen vendimit të gjyqtarit të procedurës paraprake.

Avokati i Popullit ose përfaqësuesit e tij mund t'i vizitojnë të paraburgosurit dhe të korrespondojnë me ta, pa paralajmërim paraprak dhe pa mbikëqyrjen e gjyqtarit të procedurës paraprake, gjyqtarit të vetëm gjykues apo kryetarit të trupit gjykues ose personave të tjerë të emëruar nga gjyqtari i tillë. Letrat e të paraburgosurit dërguar Institucionit të Avokatit të Popullit nuk mund të kontrollohen. Avokati i Popullit dhe përfaqësuesit e tij mund të komunikojnë gojarisht ose me shkrim në mënyrë konfidenciale me të paraburgosurit.

Në rastin e shtetasve të huaj, atyre u ofrohet mundësia që me shkrim ose me gojë të kontaktojnë me përfaqësinë diplomatike apo me zyrën përkatëse të shtetit, shtetësinë e të cilit e ka ai.<sup>53</sup> MKPT-ja, gjatë periudhës për të cilën po raportohet, nuk ka pranuar ankesa lidhur me të drejtën për kontakte me botën e jashtme nga të dënuarit dhe të paraburgosurit.

### **Kujdesi shëndetësor në qendrat korrektuese dhe të paraburgimit**

Shërbimet shëndetësore në qendra korrektuese dhe të paraburgimit ofrohen nga Ministria e Shëndetësisë, respektivisht nga Departamenti i Shëndetësisë në Burgje (DShB). Që nga viti 2013, ky shërbim u nda nga Ministria e Drejtësisë (MD), duke plotësuar kështu një standard të rëndësishëm ndërkombëtar për të drejtat e të burgosurve, i cili kërkon që shërbimet shëndetësore në burgje të jenë pjesë e shërbimeve publike shëndetësore. Përveç kësaj, DShB-ja, në bashkëpunim të ngushtë me ekspertët e Këshillit të Evropës, ka hartuar Praktikën Standarde të Veprimit, e cila u miratua nga Ministria e Shëndetësisë. Ky dokument është udhëzues konkret për personelin shëndetësor që nga momenti i pranimit të të burgosurit.

Shërbimet shëndetësore në burgje dhe qendra të paraburgimit mbeten në nivel të mirë dhe i plotësojnë standardet minimale ndërkombëtare për të drejtat e të burgosurve. Disa njësi shëndetësore të DShB-së hasin në vështirësi, për arsye të mungesës së kushteve adekuate të punës, për shkak të infrastrukturës në disa qendra korrektuese dhe të paraburgimit.

Gjatë vizitës në Qendrën e Paraburgimit në Prizren, MKPT-ja ka vërejtur se hapësira e cila shfrytëzohet për kujdesin shëndetësor është e pamjaftueshme dhe nuk i plotëson as nevojat minimale. Në shfrytëzim është një dhomë, e cila përdoret për të gjitha nevojat e kujdesit parësor nga mjeku i burgut, infermierët, nga psikologu kur ka raste për të trajtuar, si dhe është hapësirë e përhershme e qëndrimit të personelit shëndetësor.

Mungesa e hapësirës së veçantë për psikologun, i cili ofron shërbime psikologjike për rastet me probleme të ndryshme, si: rastet me tentim të vetëvrasjes, vetëlëndimeve, probleme emocionale, me përdorues të duhanit, alkoolit, drogave, e vështirëson punën e

---

<sup>53</sup>Ligji për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, neni 33 paragrafi 1.

psikologut si dhe nuk ofron rehati për të burgosurit që kanë nevojë për shërbime psikologjike.

Në Qendrën Korrektuese në Dubravë funksionon spitali i burgut, i cili ofron shërbime mjekësore për të burgosurit. MKPT-ja, në raportin për QKD-në<sup>54</sup>, i publikuar më 26 janar 2017, i rekomandoi Ministrisë së Shëndetësisë (MSh) që të angazhojë edhe një psikolog, pasi që është e pamundur të mbulohet tërë qendra me një psikolog, të angazhojë një stomatolog dhe një psikiatër të rregullt. Gjatë vizitës së fundit përcjellëse u konstatua se QKD-ja ka të angazhuar vetëm një psikolog me orar të plotë. Rekomandimet lidhur me angazhimin e një psikiatri të rregullt dhe stomatologut është implementuar dhe gjatë muajit dhjetor 2018, stomatologu dhe psikiatri kanë filluar punën e rregullt me orar të plotë në QKD.

MKPT-ja shpreh shqetësim serioz lidhur me faktin se në Qendrën Korrektuese në Dubravë, një pjesë e pavijonit numër 8 shfrytëzohet si krah i spitalit. MKPT-ja konstaton se pavijoni 8 nuk i përmbushë standardet minimale të akomodimit të parapara me Ligjin për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, me Ligjin për Shëndetin Mendor, me standardet e përcaktuara nga Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës dhe me Konventat tjera ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të personave të privuar nga liria.

Edhe gjatë kësaj vizite, MKPT-ja ka vërejtur se spitali edhe më tej nuk ka ashensor, përmes të cilit të dënuarve me aftësi të kufizuara do t'u mundësohej qasja në katin e dytë. MKPT-ja ka vërejtur se higjiena në dhomat e spitalit, në pjesën ku mbahen pacientët për trajtim psikiatrik, nuk ishte në nivelin e duhur. Po ashtu, shtretërit në dhomat e spitalit dhe mbulesat janë të vjetërsuara dhe të pa pastra. Më 29 maj 2018, Drejtoria e Shëndetësisë në Burgje e njoftoi MKPT-së se tani janë pajisur me një autoambulancë të re.

Edhe pse spitali i burgut u rinovua më herët, megjithatë, MKPT-ja ka vërejtur se infrastruktura është dëmtuar dukshëm (pllakat e dyshemesë dhe inventari në korridorin e sallës ku ushqehen pacientët), ndërsa pjesa e ndarë si kuzhinë për përdorim të pacientëve të shtrirë nuk përdoret. MKPT-ja konsideron se janë të domosdoshme rinovimet në spitalin e burgut.

Spitali ka pajisje moderne dhe mund të ofrojë shërbime adekuate mjekësore për të burgosurit. Në përgjithësi, MKPT-ja konstaton se përbërja e personelit dhe pajisjet në dispozicion të spitalit të burgut i plotësojnë standardet për ofrim të shërbimeve adekuate mjekësore, por ambienti ku akomodohen personat me probleme mendore si dhe ata me sëmundje organike, nuk është i përshtatshëm.

Gjatë vizitës në Qendrën e Paraburgimit në Gjilan, MKPT-ja ka konstatuar se hapësirat e vizituara ku ofrohen shërbimet mjekësore, në përgjithësi, janë të një standardi të mirë. Personeli shëndetësor në dispozicion është në nivel të mjaftueshëm. MKPT-ja gjatë

---

<sup>54</sup> <https://www.oik-rks.org/2018/01/31/raporti-i-pare-vjetor-i-mekanizmit-kombetar-per-parandalimin-e-tortures/>; <https://www.oik-rks.org/mekanizmi-kombetar-per-parandalimin-e-tortures-mkpt/raporte-mkpt/>.

vizitës nuk ka pranuar asnjë ankesë nga të burgosurit lidhur me trajtimin shëndetësor në këtë qendër të paraburgimit.

Gjatë vizitës në Qendrën e Paraburgimit në Pejë, MKPT-ja nuk ka pranuar ankesa nga të paraburgosurit dhe të dënuarit lidhur me kujdesin shëndetësor. MKPT-ja ka vërejtur se shërbimet mjekësore në Qendrën e Paraburgimit në Pejë jepen në pajtim me kërkesat dhe nevojat e të paraburgosurve. Megjithatë, infrastruktura ku realizohen shërbimet mjekësore nuk i plotëson as kushtet minimale, mungon drita natyrale, nuk ka dhomë të veçantë për vizitë të pacientëve apo aplikim të terapisë. Higjiena mbahej nga vetë infermierët. Transporti i të burgosurve për të marrë shërbime mjekësore në institucionet tjera shëndetësore jashtë QPP-së bëhet me automjet të Shërbimit Korrektues.

Sa i përket shërbimeve mjekësore në Qendrën e Paraburgimit në Mitrovicë, gjatë 24 orëve, në dispozicion të të burgosurve janë dy infermierë, ndërsa mjekët e përgjithshëm, psikiatri dhe psikologu janë në shërbim dy herë gjatë javës dhe janë në gjendje gatishmërie, sipas thirrjes. QPM-ja përballlet me probleme kur bëhet fjalë për hospitalizim të të burgosurve. Në situata të tilla, të burgosurit e nacionalitetit serb dhe ata jo shqiptarë nuk e mirëpresin hospitalizimin në QKUK dhe hospitalizohen në Qendrën Klinikën Mitrovica-Veri. Në raste të tilla ekziston problemi konstant sa i përket pjesës formale të akomodimit të tyre lidhur me sigurimin shëndetësor, pagesën e shpenzimeve etj. Deri më tani problemi u tejkalua, pasi që spitali në Mitrovicën - Veri tregoi mirëkuptim në interes të mbrojtjes së shëndetit të të burgosurve. Deri më tani ky spital nuk e ka refuzuar hospitalizimin e të burgosurve dhe ofrimin e trajtimit.

### **Rëndësia e kontroleve mjekësore me rastin e pranimit të të burgosurit**

Komiteti Evropian për Parandalimin e Torturës, në raportin për vizitën në Kosovë në vitin 2015, ka theksuar rëndësinë esenciale që kanë kontrollet mjekësore, sidomos në rastet e të burgosurve apo të paraburgosurve të sapo pranuar jo vetëm për identifikimin e sëmundjeve infektive dhe parandalimin e vetëvrasjeve, por edhe nëpërmjet kontributit, i cili jepet në aspektin e parandalimit të torturës, përmes evidentimit të duhur të lëndimeve.

I burgosuri i sapo pranuar, në pajtim me Praktikën Standarde të Veprimit të Departamentit të Shëndetësisë në Burgje, fillimisht kontrollon nga infermieri pastaj edhe nga mjeku i qendrës korrektuese apo i qendrës së paraburgimit, brenda 24 orëve, nga momenti i pranimit. Po ashtu, Ligji nr. 04/L-149 për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale përcakton obligimin që të burgosurit të sapo pranuar t'i bëhet një kontroll mjekësor brenda afatit prej 24 orëve nga momenti i pranimit.

### **Konfidencialiteti i shërbimeve mjekësore**

Në përgjithësi, MKPT-ja ka vërejtur se shërbimet shëndetësore në qendra korrektuese dhe të paraburgimit ofrohen pa prezencë të zyrtarëve korrektues, përveç në raste kur mjeku vlerëson se prezenca e zyrtarëve korrektues është e domosdoshme. Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës vazhdimisht thekson rëndësinë e mosprezencës së zyrtarëve të sigurisë gjatë marrjes së shërbimeve mjekësore nga të burgosurit, pasi që një gjë e tillë do

të minonte raportin mjek-pacient.<sup>55</sup> Konfidencialiteti i shërbimeve mjekësore parashihet edhe me nenin 25 të Udhëzimit Administrativ për Rendin Shtëpiak në Institucionet Korrektuese dhe Praktikën Standarde të Veprimit.

### **Shëndeti mendor në qendrat korrektuese dhe të paraburgimit**

Gjatë vizitave në qendrat korrektuese dhe të paraburgimit, ekipi i MKPT-së ka hasur në disa të burgosur me çregullime kronike psikiatrike. MKPT-ja ka intervistuar disa të burgosur në QKD, në pavijonin 8, ku dy prej tyre ishin me çregullime kronike psikiatrike dhe njëri prej tyre që gati tri vjet qëndronte vetëm në një qeli. Kjo gjendje është në kundërshtim me nenin 6, paragrafi 1.10 të Ligjit nr. 05/L-025 për Shëndetin Mendor<sup>56</sup>.

Neni 43, paragrafi 2 i Ligjit nr. 04 L-149 për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale thekson se *“Personi i dënuar të cilit nuk mund t’i ofrohet trajtim i duhur mjekësor në institucionin korrektues dërgohet në spitalin e burgut, në institucionin psikiatrik adekuat, ose në ndonjë institucion tjetër për përkujdesje shëndetësore.”*

Neni 174, paragrafi 1 i Ligjit për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale përcakton: *“Masat e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik me ndalim ekzekutohet në institucionin shëndetësor, ose në institucionin tjetër të posaçëm që ndodhet në vendbanimin e përhershëm, ose vendqëndrimin e të pandehurit, ose nëse institucioni i tillë nuk ndodhet në atë vend, në institucionin më të përafërt me vendin ku i pandehuri ka vendbanimin e përhershëm, ose vendqëndrimin, ose në vendin ku është zbatuar procedura penale.”*

Neni 175, paragrafi 1 i Ligjit për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, thekson: *“Nëse personi ndodhet në paraburgim, personeli i Shërbimit Korrektues të Kosovës e përcjell në institucionin e kujdesit shëndetësor”,* ndërsa paragrafi 3 i po këtij neni, thekson se personi ndaj të cilit ekzekutohet masa e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik ka të drejta dhe detyrime të njëjta sikurse personi i cili mban dënimin me burgim, nëse nevojat e trajtimit nuk kërkojnë ndryshe.<sup>57</sup>

Po ashtu, neni 509, paragrafi 3 i Kodit të Procedurës Penale përcakton: *“Nëse i pandehuri ndodhet në paraburgim dhe më pas konstatohet se ka qenë në gjendje të paaftësisë mendore në kohën e kryerjes së veprës penale, gjykata urdhëron që i pandehuri të mbajë paraburgimin në institucionin e kujdesit shëndetësor nëse ai aktualisht ndodhet në gjendje të çrregullimit mendor.”*

Në bazë të Ligjit për Shëndetin Mendor, Instituti i Psikiatrisë Forenzike është njësi organizative e Shërbimit Spitalor Klinik Universitar të Kosovës (ShSKUK). Sipas ligjit në fuqi, ofron shërbime të nivelit terciar për tërë vendin (i vetmi në Kosovë)<sup>58</sup>. Në IPFK

---

<sup>55</sup>Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, raporti për vizitën në Kosovë në vitin 2015, publikuar në shtator 2016, paragrafi 65. Për më shumë shih në: <https://rm.coe.int/16806a1efc>.

<sup>56</sup> Neni 6, paragrafi 1.10 i Ligjit nr. 05/L-025 Për Shëndetin Mendorë, përcakton “të drejtën për t’u siguruar kushtet e përshtatshme jetësore, higjienike, të ushqyerjes dhe sigurisë”.

<sup>57</sup> Ligjit nr. 04/L-149 për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, neni 175, paragrafi 1 dhe 3.

<sup>58</sup> Ligji nr. 05/L-025 për Shëndetin Mendor, neni 13 paragrafi 1.2

akomodohen personat të cilët kanë kryer vepër penale në gjendje të paaftësisë mendore ose aftësisë esencialisht të zvogëluar mendore, të cilët janë subjekt i urdhrorit të gjykatës kompetente për trajtim të detyrueshëm psikiatrik<sup>59</sup>, si dhe personat të cilët janë subjekt i urdhrorit të gjykatës për vlerësim psikiatrik me ndalim në institucionin shëndetësor.<sup>60</sup> MKPT-ja konstaton se numri i shtretërve në IPFK nuk mjafton për tërë vendin, gjithashtu edhe reparti C me kapacitetin prej 12 shtretërve është i pa mjaftueshëm për trajtimin e të burgosurve, ku këtë shqetësim e kanë shprehur edhe drejtori i DShB-së dhe IPFK-së.

Gjatë vizitave në Qendrën Korrektuese për Femra dhe të Mitur, MKPT-ja gjithashtu ka hasur në raste me çrregullime mendore, ku sipas personelit mjekësor, shpesh është problem menaxhimi i rasteve në fazën akute. Kjo paraqet problem, pasi që nuk ka vend se ku të trajtohen të miturit me çrregullime mendore. IPFK-ja nuk ka hapësira të veçanta për trajtimin e të miturve dhe femrave.

KPT-ja thekson se një i burgosur i sëmurë mendor duhet të mbahet dhe përkujdeset në një mjedis spitalor që është i pajisur përshtatshëm dhe që ka personelin e trajnuar siç duhet. Ai mjedis mund të jetë një spital psikiatrik civil ose një mjedis psikiatrik i pajisur posaçërisht brenda sistemit të burgut<sup>61</sup>.

Sipas drejtorit të DShB-së, duhet të funksionalizohen dhoma të sigurta në Klinikën e Psikiatrisë për trajtimin e rasteve me çrregullime mendore dhe, sipas tyre, janë duke punuar në këtë drejtim. MKPT-ja, gjatë vizitës në Klinikën Psikiatrike<sup>62</sup>, ka konstatuar se nuk ka repart të veçantë për trajtim të të moshuarve, fëmijëve dhe adoleshentëve. Megjithatë, vendosja e të miturve dhe e të moshuarve është praktikë gati e përhershme dhe në njëfarë mënyre e detyruar, për shkak se të miturit nuk i pranojnë në repart të pediatriisë dhe po ashtu edhe të moshuarit nuk kanë hapësira tjera hospitalizimi. Në Rregulloren nr.127/2015, e datës 21.12.2015, për pranimin dhe trajtimin e personave me çrregullime mendore në ShSKUK (neni 11) lejohet që një person që nga mosha 16 vjeçare të hospitalizohet.

Ligji nr. 05/L-025 për Shëndetin Mendor hyri në fuqi në dhjetor të vitit 2015 dhe ka për qëllim mbrojtjen dhe promovimin e shëndetit mendor, parandalimin e problemeve që lidhen më të, garantimin e të drejtave dhe përmirësimin e cilësisë së jetës për personat me çrregullime mendore. Ky ligj përcakton obligimin e ministrive kompetente për të nxjerrë aktet nënligjore relevante. Sipas nenit 28, paragrafi 4 të Ligjit për Shëndetin Mendor: *“Ministria e Shëndetësisë në bashkëpunim me Ministrinë e Drejtësisë i propozojnë Qeverisë për miratim aktin nënligjor ku i përcaktojnë rregullat e organizimit dhe të funksionimit të shërbimeve të shëndetit mendor në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale”*. Mungesa e akteve nënligjore paraqet problem edhe në trajtimin e rasteve. MKPT-ja e Avokatit të Popullit, gjatë periudhës për të cilën po raportohet, u

<sup>59</sup> Kodi Penal i Kosovës, neni 89.

<sup>60</sup> Kodi i Procedurës Penale i Kosovës, neni 508, paragrafi 4.

<sup>61</sup> Normat e KPT, Pjesë nga Raportii 3-të i Përgjithshëm. [CPT/Inf (93) 12], paragrafi 43.

<sup>62</sup> <https://www.oik-rks.org/2018/10/29/raport-me-rekomandime-lidhur-me-viziten-ne-klinikene-psikiatrike-ne-qkuk/>.

rekomandoi autoriteteve kompetente të nxjerrin aktet nënligjore ashtu siç parashihet me Ligjin e Shëndetit Mendor.

### **Procedura e parashtrimit të ankesave në qendrat korrektuese dhe të paraburgimit**

Sistemi efektiv i parashtrimit të ankesave është garanci themelore kundër keqtrajtimit në burgje dhe në qendra të paraburgimit. Personat e vendosur në këto qendra duhet të kenë mundësi për të parashtruar ankesë brenda burgut apo brenda qendrës së paraburgimit ku akomodohen dhe që në mënyrë konfidenciale t'u mundësohet qasja tek autoriteti i duhur.

Neni 91 i Ligjit nr. 04/L- 149 për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale përcakton në hollësi procedurën sipas së cilës të paraburgosurit dhe të dënuarit mund t'i drejtohen me ankesë apo lutje drejtorit të një institucioni të caktuar të ShKK-së. Procedura përfshin edhe afatet për përgjigje nga drejtori dhe mundësinë që ankesa t'i drejtohet një autoriteti më të lartë, që në rastin e tanishëm është Drejtoria e Përgjithshme e ShKK-së dhe ministri i Drejtësisë.<sup>63</sup>

MKPT-ja ka vërejtur se në dispozicion të të burgosurve janë kutitë e ankesave të vendosura nga Shërbimi Korrektues i Kosovës dhe kutitë e vendosura nga Departamenti Shëndetësor i Burgjeve. Gjithashtu, në çdo institucion janë të vendosura edhe kutitë e ankesave të Institucionit të Avokatit të Popullit, ku mund të hapen vetëm nga personeli i këtij institucioni, gjë që për ankuesit ofron konfidencialitet në parashtrimin e ankesës.

Gjatë periudhës për të cilën po raportohet, Këshilli i Evropës dhe ShKK-ja kanë mbajtur punëtori të përbashkëta, me qëllim të hartimit të procedurave dhe formularëve për parashtrim të ankesës, të cilët do të hartohen nën mbikëqyrje të drejtpërdrejtë të ekspertëve të Këshillit të Evropës.

MKPT-ja, gjatë periudhës për të cilën po raportohet, ka pranuar ankesa nga të burgosurit në QKD, me pretendimin se Drejtoria nuk përgjigjet në ankesat dhe kërkesat e tyre. Këto pretendime janë hedhur poshtë nga Drejtoria. MKPT-ja nuk ka pranuar ankesa nga të paraburgosurit dhe të dënuarit në qendrat tjera korrektuese dhe të paraburgimit lidhur me çështjen e parashtrimit të ankesave apo vonesa për të shqyrtuar ankesat e tyre brenda afatit ligjor. Përmes raportit me rekomandime për vizitën në QKD dhe kontakteve të drejtpërdrejta, MKPT-ja ua ka rikujtuar autoriteteve kompetente obligimin e tyre që të përgjigjen në kërkesat dhe ankesat e të burgosurve, pavarësisht natyrës së kërkesës, është e rëndësishme që të burgosurve t'u kthehen përgjigje në kërkesat e parashtruara. Ky obligim i autoriteteve përcaktohet me Ligjin nr. 04/L-149.

### **6.3 Rekomandimet e dërguara autoriteteve kompetente pas vizitave në qendra korrektuese dhe të paraburgimit**

Rekomandimet për Qendrën Korrektuese në Dubravë drejtuar Ministrisë së Drejtësisë:

---

<sup>63</sup>Neni 91, paragrafi 4 i Ligjit për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale përcakton: Në ankimin e paraqitur drejtori i institucionit korrektues do të përgjigjet në afat prej pesëmbëdhjetë (15) ditësh, ndërsa Zyra Qendrore e Shërbimit Korrektues në afat prej tridhjetë (30) ditësh. Në ankimin me shkrim do të jepet përgjigja në formën me shkrim.



- Ta njoftojë MKPT-në e Avokatit të Popullit nëse është miratuar legjislacioni sekondar për luftimin e korrupsionit ( I pa implementuar).
- Të përmirësohet cilësia dhe sasia e ushqimit (I implementuar).
- Të burgosurve t'u sigurohet ushqimi dietal sipas rekomandimit të mjekut kompetent (I implementuar).
- Të gjitha qelitë ku vendosen të burgosurit, të cilëve u shqiptohet masa disiplinore e vetmisë, të jenë në pajtim me Ligjin për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale dhe me rekomandimet e Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës. (I implementuar).
- Të bëhen renovimet e nevojshme bazuar në konstatimet në këtë raport, veçanërisht pavijoni 8 (I implementuar).
- Të furnizohet kuzhina me pajisje adekuate, sipas vlerësimit konkret (I implementuar).
- Të ndërmerren hapa konkret, në mënyrë që të ndërpritet praktika e përdorimit të pajisjeve të improvizuara elektrike (Në pritje për implementim).
- MKPT-ja ripërsërit rekomandimin që të burgosurit të furnizohen me dollapë për vendosjen e gjësendeve të tyre (shih raportin me rekomandime, 26 janar 2017) (Në pritje për implementim).
- MKPT-ja ripërsërit rekomandimin që të funksionalizohet salla e sportit. (shih raportin me rekomandime, 26 janar 2017) (Në pritje për implementim).
- Të funksionalizohet njësia ekonomike (Në pritje për implementim).
- MKPT-ja ripërsërit rekomandimin që në spitalin e burgut të instalohet ashensori i cili do t'u mundësonte të burgosurve me aftësi të kufizuara qasjen në katin e dytë të spitalit (shih raportin me rekomandime, 26 janar 2017) (I pa implementuar).
- Të bëhen renovimet e nevojshme në spital (shih paragrafin 40 të këtij raporti) (Në pritje për implementim).
- Të angazhohet personeli i nevojshëm korrektues sipas vlerësimit të nevojave (Në pritje për implementim).
- MKPT-ja ripërsërit rekomandimin që të vendosen kamerat e sigurisë aty ku mungojnë, si dhe mundësinë teknike të ruajtjes së të dhënave për një kohë më të gjatë (shih raportin me rekomandime, 26 janar 2017) (Në pritje për implementim).
- MKPT-ja ripërsërit rekomandimin që të bëhet plotësim/ndryshimi i LESP-së dhe Udhëzimit Administrativ për Rendin Shtëpiak në Institucionet Korrektuese, ku parashihet që të kërkohet mendimi me shkrim i mjekut, para se një personi t'i shqiptohet masa disiplinore (shih raportin me rekomandime, 26 janar 2017) (Në pritje për implementim).
- Të shtohet numri i punëtorëve socialë bazuar në numrin e të burgosurve në QKD (Në pritje për implementim).
- Të furnizohet QKD-ja me të gjitha pajisjet dhe materialet e nevojshme për punë të përditshme (Në pritje për implementim).

- Të adresohen nevojat e zyrtarëve korrektues sa i përket kushteve të punës dhe pajisjeve për punë (Në pritje për implementim).
- Të njoftohet MKPT-ja lidhur me çështjen e përdorimit të *peperspray* dhe afatit të skaduar të të njëjtit (shih paragrafin 67 të këtij raporti) (I implementuar).

Rekomandimet për Qendrën Korrektuese në Dubravë drejtuar Ministrisë së e Shëndetësisë:

- MKPT ripërsërit rekomandimin që Ministria e Shëndetësisë të angazhojë një stomatolog të rregullt (shih raportin me rekomandime, 26 janar 2017). (I implementuar).
- MKPT-ja ripërsërit rekomandimin që Ministria e Shëndetësisë të angazhojë një psikiatër të rregullt (shih raportin me rekomandime, 26 janar 2017). (I implementuar).

Rekomandimet për Qendrën Edukuese-Korrektuese në Lipjan drejtuar Ministrisë së Drejtësisë dhe Shërbimit Korrektues të Kosovës:

- Ushqimi për të miturit të jetë i bollshëm dhe i përshtatshëm sipas kalorive të kërkuara për rritjen dhe zhvillimin e të miturve (Në pritje për implementim).
- Të bëhen renovimet e duhura në kuzhinë, si dhe të pajiset kuzhina me makineritë e domosdoshme (Në pritje për implementim).
- Të shtohen aktivitetet për të miturit dhe të funksionalizohen kabinetet ekzistuese dhe të angazhohen instruktorët adekuatë (Pjesërisht i implementuar).

Rekomandimet për Qendrën e Paraburgimit në Prizren drejtuar Ministrisë së Drejtësisë:

- Ministria e Drejtësisë ta njoftojë Avokatin e Popullit lidhur me planifikimet për ndërtimin e Qendrës së re të Paraburgimit në Prizren (I implementuar).
- Të krijohen kushte adekuate të punës për personelin mjekësor (Në pritje për implementim).
- Numri i të paraburgosurve të akomoduar të jetë në pajtim me kapacitetin zyrtar të QPP-së dhe të zgjidhet çështja e mbipopullimit sa më shpejt që të jetë e mundur (I implementuar).
- Të ndërmerren masat e duhura në mënyrë që të paraburgosurve t'u respektohet privatësia (I implementuar).
- Të gëlqerosen qelitë sipas nevojës (I implementuar).
- Të përmirësohen kushtet e punës së zyrtarëve korrektues (Pjesërisht i implementuar).

Rekomandimet për Qendrën e Paraburgimit në Gjilan drejtuar Ministrisë së Drejtësisë:

- Ministria e Drejtësisë ta njoftojë MKPT-në e Avokatit të Popullit lidhur me planifikimet për shfrytëzimin e hapësirës së pa banuar në QPGj (Në pritje për implementim).

- Të njoftohet Avokati i Popullit lidhur me ngecjet në krijimin e hapësirës për montim të karriges stomatologjike (Në pritje për implementim).
- Të sigurohen aktivitete kulturore, sportive dhe programe për rehabilitim dhe risocializim të të burgosurve (Në pritje për implementim).
- Të asfaltohet pjesa e rrugës së paasfaltuar, e cila mund të paraqesë vështirësi serioze gjatë stinës së dimrit dhe në kushte të reshjeve atmosferike, për kryerjen e punës së QPGj-së në pajtim me LESP-në (Në pritje për implementim).
- Të furnizohet QPGj-ja me materiale të nevojshme për punë (Në pritje për implementim).
- Të instalohen kamerat e sigurisë të cilat mbulojnë pjesën e jashtë të pavijoneve dhe oborrin e QPGj-së (Në pritje për implementim).
- Të funksionalizohet ashensori në pjesën ku ofrohen shërbimet mjekësore. (Në pritje për implementim).

Rekomandimet për Qendrën e Paraburgimit në Pejë, drejtuar Ministrisë së Drejtësisë:

- Ministria e Drejtësisë ta njoftojë Avokatin e Popullit lidhur me pretendimet e punonjësve të QPP-së se kjo Qendër do të mbyllet.<sup>64</sup> (Në pritje për implementim).
- Të krijohen kushte dhe hapësirë adekuate të punës për personelin mjekësor (I pa implementuar).
- Numri i të paraburgosurve të akomoduar të jetë në pajtim me kapacitetin zyrtar të QPP-së dhe të zgjidhet çështja e mbipopullimit sa më shpejt që të jetë e mundur (Në pritje për implementim).
- Kushtet e akomodimit, përderisa kjo Qendër është në përdorim, të jenë në pajtim me standardet minimale të përcaktuara me Ligjin për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale; me standardet e KPT-së dhe me standardet tjera ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të të burgosurve (Në pritje për implementim).

## **7. Qendra për Azilkërkues dhe Qendra e Mbajtjes për të Huajt**

Gjatë periudhës për të cilën po raportohet, MKPT-ja ka vizituar Qendrën për Azilkërkues dhe Qendrën e Mbajtjes për të Huajt dhe ka publikuar raportet me rekomandime. Gjatë vizitave në këto qendra, MKPT-ja nuk ka pranuar asnjë ankesë për keqtrajtim fizik apo sjellje të zyrtarëve të qendrave, përfshirë ata të sigurisë, që do të ishte në kundërshtim me respektimin e dinjitetit të azilkërkuesve dhe të të huajve në mbajtje.

### **Garancitë kundër keqtrajtimit**

Neni 5 i Rregullores për Funkcionimin e Qendrës për Azilkërkues<sup>65</sup> (në tekstin e mëtejme *Rregullorja*) shprehimisht përcakton: “Zyrtarëve të Qendrës iu ndalohet të diskriminojnë

<sup>64</sup>Më 3 tetor 2018, Avokati i Popullit ka pranuar ankesë nga personeli i Qendrës së Paraburgimit në Pejë, duke pretenduar se kjo Qendër do të mbyllet dhe personeli do të transferohet në Qendrën Korrektuese në Dubravë.

<sup>65</sup> Rregullore (MPB) nr. 03/2018 për Funkcionimin e Qendrës për Azil, Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës. Shin në: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18328>.

*dhe të fyejnë dinjitetin e azilkërkuesve, për shkak të racës, besimit fetar, gjinisë, kombësisë, përkatësisë në një grup shoqëror ose bindjeve politike.”*

Po ashtu neni 5, paragrafi 2 i Rregullores përcakton: “Asnjë azilkërkues nuk do t’i nënshtrohet torturës, trajtimit jo njerëzor dhe përvulës.” Neni 6.3 i Rregullores përcakton obligimin e zyrtarit të Qendrës që azilkërkuesin ta njoftojë për të drejtat dhe obligimet e tij, si dhe për procedurën e azilit, duke përfshirë mundësinë e përfitimit të ndihmës juridike pa pagesë dhe mundësinë e kontaktimit me përfaqësuesit e UNHCR-së, ose organizatat tjera, të cilat merren me mbrojtjen e të drejtave të refugjatëve, në gjuhën e tij ose në një gjuhën të cilën ai e kupton.

MKPT-ja ka vërejtur se azilkërkuesit njoftohen për të drejtat e tyre në gjuhë të ndryshme, përmes afisheve dhe broshurave. Po ashtu, në dispozicion të Qendrës është edhe lista e përkthyesve e MPB-së. Ndihma juridike falas, e në raste të shumta edhe përkthimi u ofrohet nga organizata joqeveritare CRPK (Civil Rights Program Kosovo). MKPT-ja nuk ka pranuar asnjë ankesë lidhur me mosrespektimin e të drejtave të lartpërmendura. Po ashtu, MKPT-ja ka vërejtur se në të gjitha korridoret e Qendrës operojnë kamerat e sigurisë, gjë që përbën një garanci shtesë kundër keqtrajtimit.

Ndërsa në rastin e të paraburgosurve të huaj, të cilët vendosen në Qendrën e Mbajtjes për të Huajt (QMH), MKPT-ja vëren se standardet e përcaktuara nga KPT-ja përcaktojnë se të gjithë të huajt e paraburgosur si emigrantë të parregullt, që nga momenti i privimit nga liria, duhet të gëzojnë tri të drejta themelore, në të njëjtën mënyrë siç i gëzojnë edhe kategoritë tjera të personave të privuar nga liria. Këto të drejta janë: të kenë qasje tek avokati mbrojtës; të kenë qasje tek një mjek dhe të kenë mundësinë t’i njoftojnë të afërmit e tyre apo palën e tretë, sipas përzgjedhjes së tyre, për faktin se janë paraburgosur.<sup>66</sup> Bazuar në dispozitat e Ligjit 04/L-219 për të Huajt i Republikës së Kosovës, i huaji i cili vendoset në QMH njoftohet në formë të shkruar, në njërën nga gjuhët zyrtare dhe në gjuhën angleze, për ndalimin në QMH, i cili përmban arsyen e ndalimit, afatet e ndalimit, të drejtën të sigurojë mbrojtjen ligjore të tij, si dhe të kontaktojë me të afërmit e vet”.<sup>67</sup>

Sipas Rregullores dhe Ligjit për të Huajt, i huaji i vendosur në QMH ka të drejtat si në vijim: informimi lidhur me të drejtën e ankimit për ndalimin në QMH; të drejtën lidhur me ndihmën juridike falas; të drejtën për përkthyesin në gjuhën e tij ose në një gjuhën të cilën ai/ajo e kupton; të drejtën për të komunikuar me organet dhe organizatat relevante vendore apo ndërkombëtare, si dhe me organizatat joqeveritare.<sup>68</sup> MKPT-ja ka vërejtur se në të gjitha korridoret e QMH-së operojnë kamerat e sigurisë, të cilat janë vazhdimisht funksionale. Sipas njoftimit të zyrtarëve, imazhet e kamerave të sigurisë ruhen deri në dy

---

<sup>66</sup>Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, Raporti i 19-të i Përgjithshëm i Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës, paragrafi 81, në: <http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%7B%22p-standards-inf-2009-27-part-en-3%22%7D%7D>.

<sup>67</sup> Ligji 04/L-219 për të Huajt, neni 108.

<sup>68</sup> Neni 9 i Rregullores (MPB) nr. 03/2014 për Funkcionimin e Qendrës për Mbajtjen e të Huajve. Standardet e Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës, në: <https://rm.coe.int/16806fbf12>.

muaj. Në raportin për vizitën në Irlandë në vitin 2010, KPT-ja e konsideroi ekzistimin e kamerave të sigurisë si një nga garancitë kundër keqtrajtimit fizik në qendrat ku mbahen personat e privuar nga liria.<sup>69</sup>

Sa i përket së drejtës për t'u informuar në gjuhën e tyre apo në gjuhën të cilën të huajt e paraburgosur e kuptojnë dhe së drejtës për të pasur shërbime të një përkthyesi, MKPT-ja është njoftuar nga QMH-ja se MPB-ja, përveç shërbimeve në gjuhën angleze, e ka listën e përkthyesve, të cilët ofrojnë shërbime përkthimi edhe në gjuhët tjera të të huajve. MKPT-ja gjatë vizitës ka vërejtur se të huajt në QMH informohen për të drejtat e tyre përmes broshurave të shkruara në gjuhët më të shpeshta, por QMH-ja nuk ka një dokument në të cilin këto të drejta janë të shkruara dhe në të cilin të huajt e paraburgosur vërtetojnë se ata janë njoftuar me të drejtat e tyre në gjuhën të cilën ata e kuptojnë.

Sa i përket ndihmës juridike falas, UNHCR-ja dhe OJQ CRPK u ofrojnë ndihmë juridike falas vetëm të huajve në mbajtje, të cilët janë azilkërkues potencialë, por jo edhe të tjerëve. Sipas Ligjit për Agjencinë për Ndihmë Juridike Falas, Agjencia mund t'u ofrojë ndihmë juridike falas të huajve të cilën kanë leje qëndrimi të përkohshëm në Republikën e Kosovës, por deri më tani nuk kanë pasur raste të ofrimit të ndihmës juridike për të paraburgosurit e huaj. MKPT-ja vëren se neni 9, paragrafi 1.2 i Rregullores parasheh të drejtën për ndihmë juridike falas për të huajt, të cilët gjenden në mbajtje në QMH. Në rastin e azilkërkuesve, ndihma juridike falas, e në raste të shumta edhe përkthimi, u ofrohet nga organizata joqeveritare CRPK (Civil Rights Program Kosovo). MKPT-ja nuk ka pranuar asnjë ankesë nga ankuesit lidhur me mosrespektimin e të drejtave të lartpërmendura.

### **Kushtet e akomodimit**

Në të dy qendrat kushtet e akomodimit janë shumë të mira dhe në përputhje me standardet ndërkombëtare. Gjatë vizitës në Qendrën për Azilkërkues, MKPT-ja ka vërejtur se të gjitha dhomat ofronin akomodim të mirë, ngrohje, pastërti dhe ndriçim të mjaftueshëm natyral. Qendra ofron banja të përshtatshme dhe ujë të ngrohtë pandërprerë, ku azilkërkuesit e akomoduar mund të pastrohen sa herë që dëshirojnë. Po ashtu, në oborrin e Qendrës ishte edhe këndi i lojërave për fëmijë. Në përgjithësi, MKPT-ja konsideron se Qendra i plotëson të gjitha kushtet për akomodim të azilkërkuesve.

Gjatë vizitës në QMH, MKPT-ja ka vizituar dy objektet ku mbahen të huajt, përfshirë të gjitha hapësirat, siç janë dhomat e intervistimit, dhomat e izolimit, dhomat e fjetjes, dhomat familjare, dhomat e aktiviteteve për të rritur, të cilat ishin të pajisura me TV, letra për lojë, tabelë shahu, si dhe në një kënd ishte biblioteka me një numër të vogël të librave. Po ashtu QMH-ja ka dhoma e aktiviteteve për fëmijë, të cilat janë të pajisura me lodra dhe të dizajnuar sipas standardeve, dhomën ku u mundësohet kryerja e aktiviteteve fetare, kuzhinën, e cila ishte e kompletuar me orendi, si dhe një lavanteri të pajisur

---

<sup>69</sup> Raporti i KPT-së për vizitën në Irlandë në vitin 2010, paragrafi 18, publikuar në vitin 2011, në: <https://rm.coe.int/1680696c98>.

mjaftueshëm për kapacitetin e Qendrës. Të gjitha dhomat ofronin akomodim të mirë, ngrohje dhe ndriçim të mjaftueshëm natyral. MKPT-ja konsideron se Qendra i plotëson të gjitha kushtet për akomodim të personave të huaj.

Neni 24, paragrafi 1 i Rregullores përcakton se çdo i huaj i ndaluar në Qendër ka të drejtë për ajrosje (kalim i kohës jashtë hapësirës së mbyllur), së paku dy (2) orë në ditë, në mjediset e jashtme të Qendrës. Për arsye shëndetësore, udhëheqësi i Qendrës mund të zgjasë kohën e ajrimit. Më tej neni 24, paragrafi 3 përcakton se gjatë kohës së ajrimit mund të zhvillohen aktivitete kulturore dhe sportive. MKPT-ja ka vërejtur se Qendra ka një fushë të vogël sportive, e cila nuk është e pajisur me elementet përcjellëse ku të huajt do të mund të merreshin me aktivitete konkrete sportive. MKPT-ja, ashtu sikurse edhe në raportin me rekomandime, i publikuar pas vizitës në QMH, në vitin 2017<sup>70</sup>, inkurajon autoritet relevante që t'i shtojnë përpjekjet e tyre për të ofruar mundësitë për aktivitete konkrete sportive dhe aktivitete të tjera për të huajt në këtë Qendër.

KPT-ja, në standardet e përcaktuara në mars të vitit 2017, për paraburgimin e të huajve për shkak të imigracionit, thekson rëndësinë e një regjimi, i cili përmban sa më shumë aktivitete. Sipas KPT-së, sa më e gjatë që është periudha e mbajtjes së të huajve, po aq duhet të zhvillohen aktivitetet, të cilat u ofrohen atyre.<sup>71</sup> Gjatë takimit me drejtorin e DShAM-së, MKPT-ja u njoftua se janë hapur procedura tenderuese për furnizim me pajisje përcjellëse, në mënyrë që të huajve të paraburgosur në QMH t'u ofrohen më shumë aktivitete. MKPT-ja gjatë vizitave të radhës do të kërkojë informata të përditësuara lidhur me këto plane.

Sa i përket personelit të QMH-së, MKPT-ja u informua se personeli i sigurimit është i trajnuar për të kryer detyra të mbrojtjes fizike të objektit dhe pronës, por nuk janë të trajnuar për të punuar me persona të huaj të privuar nga liria, të cilët, sipas Ligjit për të Huajt, janë subjekt i kthimit me forcë. Lidhur me këtë, MKPT-ja, më 23 mars 2018, zhvilloi takim zyrtar me drejtorin e Departamentit për Shtetësi, Azil dhe Migracion, me ç' rast u njoftua se personeli i sigurisë nuk ka kryer trajnime adekuate për të punuar me këtë kategori. MKPT-ja i ka rekomanduar Ministrisë së Punëve të Brendshme që personeli i sigurisë në QMH duhet t'i nënshtrohet trajnimeve adekuate për të punuar me këtë kategori.

### **Kujdesi shëndetësor**

Shërbimet mjekësore ndaj të huajve në të dy qendrat ofrohen nga Qendra e Mjekësisë Familjare dhe Qendra Klinike Universitare e Kosovës. Përmes raportit me rekomandime, i publikuar gjatë periudhës për të cilën po raportohet, MKPT-ja u ka rekomanduar autoriteteve kompetente se QMH-ja duhet të ketë në dispozicion së paku një infermiere/infermier, e cila do t'i kryente kontrollet mjekësore të të sapo pranuarve,

---

<sup>70</sup> Raport me rekomandime për vizitën në Qendrën e Mbajtjes për të Huajt, publikuar më 13 shkurt 2017. Për më shumë shih në: <https://www.oik-rks.org/2018/01/31/raport-i-mkpt-per-qendren-e-mbajtjes-per-te-huajt-ne-vranidoll/>.

<sup>71</sup> Për më shumë shih në: <https://rm.coe.int/16806fbf12>.

shpërndante terapinë dhe do të kujdesej për dosjet mjekësore të të huajve në QMH; dhe një psikolog siç parashihet në Rregullore.

Sa i përket rëndësisë së kontrolleve mjekësore, KPT-ja<sup>72</sup> thekson se çdo i huaj i sapo pranuar në qendra paraburgimi për të huajt duhet të përfitojë nga një mundësi e ekzaminimit gjithëpërfshirës mjekësorë (duke përfshirë sëmundjet transmetuese) nga një mjek ose një infermier të kualifikuar, që i raporton një mjeku të kualifikuar sa më shpejt që është e mundur, pas pranimit të personave të huaj. Për më shumë, KPT-ja në raportet për vizita në shtetet anëtare dhe raportet e përgjithshme, vazhdimisht ka theksuar rëndësinë esenciale që kanë kontrollet mjekësore, sidomos në rastet e të paraburgosurve të sapo pranuar jo vetëm për identifikimin e sëmundjeve infektive dhe parandalimin e vetëvrasjeve, por edhe nëpërmjet kontributit, i cili jepet në aspektin e parandalimit të torturës përmes evidentimit të duhur të lëndimeve.<sup>73</sup>

MKPT-ja, gjatë vizitës së fundit më 7 mars 2018, u njoftua se të huajve të sapo pranuar në këtë Qendër nuk u bëhen ekzaminime të përgjithshme mjekësore, përveç nëse ata e kërkojnë një gjë të tillë, edhe pse kjo shprehimisht parashihet në nenin 10 të Rregullores. Në rastet kur personit të huaj i caktohet terapi me medikamente, terapia i jepet nga zyrtarët jokompetent (personeli i sigurisë dhe zyrtarët tjerë), pasi që nuk ka personel mjekësor të Qendrës.

MKPT-ja ka vërejtur se të gjitha të dhënat lidhur me shërbimet e ofruara mjekësore ndaj të huajit mbahen në dosjen e tij/saj personale. Në dosjen e tij/saj personale kanë qasje zyrtarët e Qendrës. KPT-ja<sup>74</sup> thekson se konfidencialiteti mjekësor duhet të respektohet në të njëjtën mënyrë si në komunitet, në veçanti, dosjet mjekësore nuk duhet të jenë të qasshme për personelin jo mjekësor, por duhet të mbahen të mbyllura nga infermierja ose mjeku.

Prandaj, MKPT-ja konsideron se QMH-ja duhet të ketë së paku një infermiere të kualifikuar, e cila do ta kryejë shqyrtimin fillestar mjekësor të të sapo pranuarve, t'i pranojë kërkesat e nevojshme për vizitë nga mjeku, ta shpërndajë terapinë, t'i mbikëqyrë dosjet mjekësore dhe t'i mbikëqyrë kushtet e përgjithshme të higjienës. Personave të huaj të paraburgosur gjithashtu duhet t'u ofrohet asistencë psikologjike dhe kujdes psikiatrik në rast nevojë.

Lidhur me masat disiplinore, sipas Rregullores, masat disiplinore të cilat mund t'i shqiptohen të huajit janë: vërejtja me gojë apo me shkrim; detyrimi për mirëmbajtjen dhe pastrimin e Qendrës; heqja e së drejtës për aktivitete të lira, rekreacion, TV, internet;

---

<sup>72</sup>KPT, Të ndaluarit për shkak të Migracionit [ CPT/Inf(2017)3 ], paragrafi 9, në: <https://rm.coe.int/16806fbf12>.

<sup>73</sup> Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, raporti për vizitën në Kosovë në vitin 2015, publikuar në vitin 2016, paragrafi 62, në: <https://rm.coe.int/16806a1efc>. Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, raporti i 26-të i përgjithshëm, paragrafi 72, në: <https://rm.coe.int/168070d0c8>.

<sup>74</sup>KPT, Të Ndaluarit për shkak të Migracionit [ CPT/Inf(2017)3 ], shih linkun <http://hudoc.cpt.coe.int/eng?i=p-standards-inf-2009-27-part-en-5>, (13.3.2018)

heqja e së drejtës për aktivitete kulturore dhe sportive në kohëzgjatje deri në 5 ditë; dhe izolimi deri në 48 orë.

MKPT-ja vëren se Rregullorja nuk përmban dispozita, të cilat e obligojnë QMH-së që të huajit në mbajtje t'ia dorëzojë kopjen e vendimit për masë disiplinore të izolimit, por vetëm parasheh se vendimi duhet t'i bashkëngjitet dosjes së të huajit. MKPT-ja, në pajtim me rekomandimet e KPT-së për vizitën në Ukrainë, Bullgari dhe Francë<sup>75</sup>, u ka rekomanduar autoriteteve kompetente që Rregullorja për Funkcionimin e QMH-së të përmbajë një dispozitë të veçantë, e cila parasheh se të huajit të cilit i shqiptohet masa disiplinore, t'ia dorëzohet një kopje e vendimit në gjuhën të cilën ai/ajo e kupton. Ky rekomandim i MKPT-së u zbatua me ndryshimin e Rregullores që hyri në fuqi më 28 dhjetor 2018.

### **Procedura e parashtrimit të ankesave**

Sistemi efektiv i parashtrimit të ankesave është garancia themelore kundër keqtrajtimit në vendet ku mbahen personat e privuar nga liria. Personat e vendosur në këto qendra duhet të kenë mundësi për të parashtruar ankesë brenda Qendrave dhe që në mënyrë konfidenciale t'u mundësohet qasja tek autoriteti i duhur.

Të huajt në të dy qendrat kanë të drejtë ankese tek udhëheqësi i Qendrës lidhur me kushtet e pranimit në Qendër dhe sjelljet e personelit. Ankesa dërgohet në Departamentin për Shtetësi, Azil dhe Migracion (DShAM), brenda 7 ditësh. Më tej, Rregullorja përcakton se në Qendër vendoset kutia e ankesave, e cila administrohet nga Qendra. Një kuti e ankesave vendoset dhe administrohet nga Institucioni i Avokatit të Popullit.<sup>76</sup> MKPT-ja ka vërejtur se në dispozicion të të huajve në dy qendrat është nga një kuti e ankesave e vendosur nga Qendra për Azil dhe Qendra për të Huajt.

### **Kontakti me botën e jashtme**

KPT-ja konsideron se të ndaluarit e huaj duhet të kenë çdo mundësi për të qenë në kontakt të mirëfilltë me botën e jashtme (përfshirë mundësitë për të bërë telefonata dhe për të pranuar vizita) dhe liria e tyre e lëvizjes brenda qendrës së mbajtjes duhet të kufizohet sa më pak që kjo të jetë e mundur.<sup>77</sup> Rregullorja për Funkcionimin e QMH-së përcakton se i huaji në këtë qendër ka të drejtë të mbajë korrespondencë, të pranojë pako dhe sende të tjera.

---

<sup>75</sup>Për më shumë, shih Raportin e 19-të të përgjithshëm të KPT, paragrafi 88, në:

<http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%5B%22p-standards-inf-2009-27-part-en-4%22%5D%7D>,

Raportin e KPT për vizitën në Ukrainë në vitin 2009, paragrafi 71, në:

<http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%5B%22p-ukr-20090909-en-17%22%5D%7D>, Raportin e KPT për vizitën në Bullgari, në vitin 2008, paragrafi 44, në:

<http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%5B%22p-bgr-20081215-en-12%22%5D%7D>, Raportin e KPT për vizitën në Francë në vitin 2006, paragrafi 76, në:

<http://hudoc.cpt.coe.int/eng#%7B%22CPTSectionID%22:%5B%22p-fra-20060927-fr-14%22%5D%7D>.

<sup>76</sup> Neni 19, paragrafët 2 dhe 3 të Rregullores për Qendrën e Mbajtjes për të Huajt.

<sup>77</sup> Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, shih në: <https://rm.coe.int/16806fbf12>.



Po ashtu, Rregullorja përcakton se i huaji ka të drejtë të bëjë telefonata sipas nevojës, në kohëzgjatje prej 5 minutash, duke filluar nga ora 09:00 deri në orën 16:00. Sipas Rregullores, të huajve u mundësohet pranimi i thirrjeve prej jashtë vendit. Të huajve të vendosur në qendër u lejohen edhe vizitat. Gjatë vizitës, MKPT-ja nuk ka pranuar ankesa sa i përket së drejtës për kontakte me botën e jashtme.

## **Regjimi**

KPT-ja, në standardet e përcaktuara në mars të vitit 2017, për paraburgimin e të huajve për shkak të imigracionit, thekson rëndësinë e një regjimi, i cili përmban sa më shumë aktivitete. Sipas KPT-së, sa më e gjatë që është periudha e mbajtjes së të huajve, po aq duhet të zhvillohen aktivitetet të cilat u ofrohen atyre.<sup>78</sup>

Gjatë vizitës në Qendrën për Azilkërkues, MKPT-ja ka pranuar ankesa nga një azilkërkues lidhur me ngecjen në mbajtjen e kursit të gjuhës shqipe, si pjesë e integritimit në shoqërinë kosovare.

Rekomandimet për Qendrën për Azilkërkues drejtuar Ministris së Punëve të Brendshme:

- Të përshtatet orari i ushqimit sipas nevojave të azilkërkuesve, sidomos koha kur shërbehet darka. (I implementuar).
- Të njoftohet MKPT-ja e Avokatit të Popullit për gjendjen sa i përket dhënies së ndihmës sociale, në pajtim me Ligjin për Azil. (I implementuar).
- Të njoftohet MKPT-ja e Avokatit të Popullit për mbarëvajtjen e kursit të gjuhës shqipe dhe aspekteve tjera të integritimit në shoqëri në Republikën e Kosovës. (I implementuar).

Rekomandimet për Qendrën e Mbajtjes për të Huajt drejtuar Ministrisë së Punëve të Brendshme:

- QMH-ja duhet të ketë në dispozicion së paku një infermiere, e cila do t'i kryente kontrollat mjekësore të sapo pranuarve, do të shpërndante terapinë dhe do të kujdesej për dosjet mjekësore të të huajve në QMH; dhe një psikolog siç parashihet në Rregullore. (Në pritje për implementim).
- Qendra duhet të mbajë protokollet si në vijim: Protokolle për vetminë, për lëndime trupore, vetëlëndime, tentim vetëvrasjes, abuzim seksual dhe të vdekjeve. (Në pritje për implementim).
- Personeli i sigurisë duhet t'u nënshtrohet trajnimeve adekuate për të punuar me këtë kategori. (Në pritje për implementim).
- Për të gjitha të drejtat dhe obligimet e tyre, të huajt të njoftohen përmes një dokumenti të veçantë, në gjuhën të cilën e kuptojnë dhe në të cilin ata vërtetojnë se i kanë kuptuar të drejtat dhe obligimet e tyre. (I implementuar).

---

<sup>78</sup> Për më shumë shih në: <https://rm.coe.int/16806fbf12>.

- Rregullorja të përmbajë një dispozitë të veçantë, e cila parasheh se të huajit, të cilit i shqiptohet masa disiplinore, t'i dorëzohet një kopje e vendimit në gjuhën të cilin ai/ajo e kupton. (I implementuar).
- Të huajve të paraburgosur t'u ofrohet ndihma juridike falas në pajtim me Rregulloren. (I implementuar).

## 8. Institucionet e shëndetit mendor

Gjatë vizitave në institucionet e shëndetit mendor, MKPT-ja nuk ka pranuar asnjë ankesë dhe nuk ka hasur në indikacione për keqtrajtim të pacientëve nga personeli i institucioneve në fjalë. Në të gjitha institucionet e vizituara, atmosfera e përgjithshme ishte e relaksuar, ndërsa raportet ndërmjet personelit dhe pacientëve ishin të mira.

### 8.1 Instituti i Psikiatrisë Forenzike i Kosovës

Baza ligjore relevante gjendet në Kodin Penal<sup>79</sup> të Republikës së Kosovës, në Kodin e Procedurës Penale<sup>80</sup>, në Ligjin për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale<sup>81</sup> dhe në Ligjin për Shëndetin Mendor. Më 21 dhjetor 2015, u miratua Rregullorja për Pranimin dhe Trajtimin e Personave me Çrregullime Mendore në Institucionet Publike Shëndetësore, përfshirë Institutin e Psikiatrisë Forenzike. Për personelin e IPFK-së, problem shqetësues duket të jetë mosdefinimi i statusit ligjor të IPFK-së.

Në IPFK akomodohen personat të cilët kanë kryer vepër penale në gjendje të paaftësisë mendore ose aftësisë esencialisht të zvogëluar mendore, të cilët janë subjekt i urdhrimit të gjykatës kompetente për trajtim të detyrueshëm psikiatrik<sup>82</sup>, si dhe personat të cilët janë subjekt i urdhrimit të gjykatës për vlerësim psikiatrik me ndalim në institucionin shëndetësor.<sup>83</sup> Në repartin C të IPFK-së janë të vendosur pacientët që sillen nga Shërbimi Korrektues i Kosovës, të cilët janë ose të paraburgosur, kur gjykata kërkon vlerësimin e gjendjes mendore (ekspertizë psikiatrike), ose të dënuar që sillen nga burgjet për trajtim.

Kushtet e akomodimit të pacientëve në IPFK në përgjithësi janë shumë të mira. Dhomat janë me nga dy shtretër, pacientët kanë qasje në dritë natyrale, ventilim, dhomat posedojnë alarm, tavolina të vogla, shtretër me dyshekë, mjetet higjienike dhe pajisje përcjellëse. Dhomat e pacientëve kanë edhe ormanë, por janë të dëmtuar dhe nuk mund të mbyllen.

Në mure të dhomave ka foto të pacientëve ose shkrime. Po ashtu ka hapësirë për qëndrimin ditor të pajisur me karrige, televizion, lojëra (shahu) si dhe hapësirë të përshtatshme për kuzhinë. MKPT-ja ka vërejtur se banjat janë të vendosura në dhoma, por nuk kanë perde, gjë që do t'u siguronte pacientëve privatësi. MKPT-ja konsideron se

<sup>79</sup> Kodi Penal i Republikës së Kosovës, neni 18 dhe nenet 87-90.

<sup>80</sup> Kodi i Procedurës Penale i Kosovës, nenet 506-508.

<sup>81</sup> Ligji për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, nenet 174-180.

<sup>82</sup> Kodi Penal i Kosovës, neni 89.

<sup>83</sup> Kodi i Procedurës Penale i Kosovës, neni 508, paragrafi 4.

në një situatë të tillë shkelet privatësia e pacientit dhe se IPFK-ja duhet t'i marrë në konsideratë çështjet e privatësisë së pacientëve.

Në IPFK, përveç vlerësimit, ofrohet edhe trajtimi me medikamente dhe trajtimi psiko-social. Furnizimi me barëra nuk është i mirë, familjarët shpesh detyrohen t'i blejnë ato. Dosjet e pacientëve janë të vendosura në një hapësirë të hapur, ku është edhe qëndrimi ditor. Historitë e pacientëve janë të plotësuara, por jo edhe aq të detajuara në shënimet përcjellëse shëndetësore. Po ashtu ekziston libri i terapisë, libri i lëndimeve/incidenteve, forma e monitorimit të izolimit dhe formulari për rishikimin e incidenteve.

Trajtimi psiko-social konsiston në aktivitetet si lojëra, shikim televizioni, vizatime, daljet ditore brenda institucionit (në shëtitore të IPFK-së), seanca individuale me psikologun etj. Orari i aktiviteteve ditore është i vendosur në vende të dukshme, por ky orar është uniform dhe nuk ka plane individuale të aktiviteteve të listuara për pacientët.

Për vikendet terapeutike merret vendimi nga komisioni multidisiplinor. Dalja ditore (në shëtitore) brenda institucionit, për pacientët e repartit B, është e mundur tërë ditën, kurse për pacientët e repartit D – dy herë në ditë, në mëngjes dhe mbrëmje.

MKPT-ja, përkundër konstatimit të ekzistimit të disa aktiviteteve psiko-sociale, shpreh brengosjen se ato janë të zbehta dhe rutinore. Siç theksohet edhe në raportin e KPT-së për vizitën në Kosovë në vitin 2015, në IPFK nuk ka një plan të individualizuar të trajtimit me përfshirje të pacientit, nuk ka një përfshirje në një rang më optimal të aktiviteteve terapeutike, rehabilituese dhe rekreative.<sup>84</sup>

IPFK-ja nuk ka ndonjë plan parandalues specifik lidhur me vetëvrasjet. MKPT-ja konsideron se, pavarësisht faktit se nuk kanë pasur raste të vetëvrasjeve, është e nevojshme të hartohet një udhërrëfyes i qartë, i cili efektivisht do të ndihmojë në identifikimin e rasteve me tendenca suicidale dhe hartimin e një skeme observimi të veçantë, me mbështetjen imediate psikologjike/psikiatrike.

Përmes raportit me rekomandime,<sup>85</sup> pas vizitës në IPFK, MKPT-ja ka shprehur shqetësimin për shkak se personeli i sigurisë (përfshirë edhe personelin e sigurisë të ShKK), nuk kanë kryer trajnime adekuate për punë me këtë kategori të pacientëve. Një gjë e tillë u konstatua gjatë intervistave me zyrtarë të sigurimit privat dhe të ShKK-së. MKPT-ja vëren se KPT-ja në raportin për vizitën në Kosovë në vitin 2015, autoriteteve kompetente u ka rekomanduar si në vijim:

*"Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës konsideron se është e rëndësishme cruciale që personeli i cili caktohet në detyra të ndërlidhura me sigurinë në institucione psikiatrike të përzgjidhet me kujdes dhe që para se të caktohen në detyra të tilla, ata t'ju nënshtrohen trajnimeve të duhura. Për më shumë, gjatë kryerjes së detyrës, ata duhet të*

<sup>84</sup> Raporti i Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës për vizitën në Kosovë në vitin 2015, publikuar në shtator 2016. Shih në: <https://rm.coe.int/16806a1efc>.

<sup>85</sup> Raporti me Rekomandime për vizitën në Institutin e Psikiatrisë Forenzike, publikuar më 28 gusht 2018, shih në: <https://www.oik-rks.org/2018/08/28/raporti-nga-vizita-ne-institutin-e-psikiatrise-forenzike/>.

*mbikëqyren për së afërmi dhe të jenë nën autoritetin e personelit mjekësor të kualifikuar.”* MKPT-ja konsideron se IPFK-ja duhet të veprojë në pajtim me rekomandimin e lartpërmendur.

Përveç kësaj, kryerja e detyrave të sigurimit, si p.sh. bastisja e trupit dhe e dhomave, vazhdojnë të bëhen nga ana e stafit të infermierëve, ndonëse nuk janë trajnuar specifikisht për këtë. Kjo cenon mbajtjen e raportit ndërmjet pacientëve dhe personelit mjekësor. MKPT-ja konsideron se IPFK-ja duhet t’i japë fund një praktike të tillë, pasi që personeli mjekësor, përveç tjerash, nuk janë të trajnuar për të kryer detyra të tilla. Një rekomandim i tillë u dha edhe nga KPT-ja në raportin për vizitën në Kosovë.<sup>86</sup>

### **Kontakti me botën e jashtme**

Pacientët në repartin B kanë kontakt përmes telefonit me familjarët e tyre, po ashtu, ata mund të kenë vizitat nga familjarët 1-2 herë në javë, nga 30 minuta.

Sa i përket së drejtës për të parashtruar ankesë, MKPT-ja ka vërejtur se në IPFK është instaluar një kuti e ankesave, të cilën e hap një autoritet i caktuar brenda Ministrisë së Shëndetësisë. Megjithatë, MKPT-ja konsideron se pacientëve duhet t’u mundësohet parashtrimi i anekses pranë menaxhmentit të IPFK-së, në mënyrë konfidenciale, duke instaluar një kuti të ankesave, të cilën do të mund ta hapte vetëm personeli i caktuar. Avokati i Popullit ose përfaqësuesit e tij mund t’i vizitojnë personat e akomoduar në IPFK dhe të korrespondojnë me ta pa paralajmërim paraprak. Po ashtu, pacientët mund t’i drejtohen MKPT-së edhe përmes telefonit. Përveç kësaj, Avokati i Popullit në IPFK ka vendosur një kuti të ankesave, të cilën e hap vetëm personeli i caktuar i Avokatit të Popullit.

### **Mjetet e kufizimit**

Në repartin e trajtimit të detyrueshëm (B) janë dy dhoma të izolimit, të cilat janë me mure të forta dhe kanë vetëm një dyshek. Stafi ka qasje direkte vizive tek pacientët. Në repart e kanë një këmishë për fiksime mekanike, por nuk është përdorur asnjëherë. Nga dokumentacioni, MKPT-ja konstatoi se një pacient ka qëndruar 3 ditë në izolim, kurse një pacient tjetër në intervistë pohoi se ka qëndruar 6 ditë në izolim. Sipas pohimeve të pacientit dhe të personelit, arsyeja e qëndrimit gjatë ditore në izolim ishte gjendja e përkeqësuar shëndetësore, si dhe kërcënimet ndaj personelit. IPFK-ja ka formularin e monitorimit të izolimit, ku stafi, pas monitorimit, çdo 15 – 30 minuta e nënshkruan formularin në fjalë.

MKPT-ja ka vërejtur se përdorimi i dhomave të izolimit është i tepruar dhe me kohëzgjatje që nuk mund të arsyetohet. Standardet e KPT-së precaktojnë se nuk lejohet përdorimi i izolimit si ndëshkim<sup>87</sup>. Përdorimi i izolimit duhet të jetë sa më i shkurtër dhe sa më i arsyeshëm. MKPT-ja, gjatë kontrollit të dokumentacionit, ka vërejtur se vendimi

<sup>86</sup> Për më shumë shih Raportin e Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës në Kosovë në vitin 2015 në: <https://rm.coe.int/16806a1efc>.

<sup>87</sup> Standardet e KPT-së, publikuar më 21 mars 2017, shih në: <https://rm.coe.int/16807001c3>.

dhe arsyetimi për vendosje në dhomë të izolimit nuk ishte shënuar nga mjeku në dosjen e pacientit, por vetëm në librin dhe formularin e izolimit.

Më tej, KPT-ja rekomandon se çdo element i çdo lloji të kufizimit duhet të shënohet qartë në regjistrin specifik, por edhe në dosjen e pacientit. Shënimet e tilla përfshijnë kohën e fillimit dhe përfundimit të kufizimit, rrethanat, arsyet, emrin e mjekut, lëndimin e pësuar etj.

MKPT-ja ka vërejtur se IPFK-ja ka një udhërrëfyes bazik për vendosjen në dhoma të izolimit (Rregullat e organizimit dhe të funksionimit të punës në repartin B). Ky dokument është shumë i thjeshtë dhe përmban vetëm një paragraf. Nuk ka udhërrëfyes për metodat e tjera të kufizimit. MKPT-ja vëren se KPT-ja në raportin për vizitën në Kosovë në vitin 2015, në pjesën për vizitën në IPFK, ka dhënë rekomandime konkrete se çka duhet të përmbajë ky udhërrëfyes.<sup>88</sup>

### **Rishikimi i vendimeve nga gjykatat kompetente**

MKPT-ja vëren se neni 89, paragrafi 2 i Kodit Penal të Republikës së Kosovës, shprehimisht përcakton se gjykata do ta pushojë masën e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik, pasi të ketë vërtetuar se ka pushuar nevoja për trajtim në institucionin e kujdesit shëndetësor.

Ndërsa neni 176 i Ligjit nr. 04/L-149 për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, përcakton se së paku një herë në gjashtë muaj, çdo pranim i pavullnetshëm duhet të rishikohet nga gjykata, bazuar në raportin e përpiluar nga menaxhmenti i institucionit shëndetësor dhe mendimit të një eksperti të pavarur, i cili nuk është i punësuar në institucionin shëndetësor.

Nga analizimi i dokumentacionit relevant, MKPT-ja ka konstatuar se IPFK-ja, në baza të rregullta dhe në pajtim me dispozitat e legjislacionit të lartpërmendur, ka dërguar raporte relevante mjekësore, në të cilat është vlerësuar gjendja shëndetësore e pacientit të pranuar, bazuar në kërkesat e gjykatave kompetente. Sipas pohimeve të menaxhmentit të IPFK-së, ka probleme me vendosjen jo të vullnetshme të pacientëve me urdhër gjyqate, për shkak të çrregullimit mendor, pasi që, përkundër faktit se bëhet rishikimi i gjendjes shëndetësore të pacientit nga personeli mjekësor dhe gjykata njoftohet me shkrim se gjendja mendore e pacientëve është përmirësuar dhe se duhet ndryshuar masa përshtatshmërisht, në disa raste gjykatat nuk janë azhure dhe nuk kthejnë përgjigje.

Sa i përket së drejtës për trajtim është evidente se në të shumtën e rasteve pacientët informohen, por pa u dhënë mundësia e dhënies së pëlqimit me shkrim apo së drejtës për refuzim të trajtimit. E njëjta situatë është konstatuar edhe në raportin e KPT-së për vizitën në Kosovë në vitin 2015.<sup>89</sup>

---

<sup>88</sup> Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, raporti për vizitën në Kosovë në vitin 2015, i publikuar në vitin 2016, pjesa C, paragrafët 96-98, për më shumë shih në: <https://rm.coe.int/16806a1efc>.

<sup>89</sup> Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, raporti për vizitën në Kosovë në vitin 2015, i publikuar në vitin 2016, paragrafi 101. Për më shumë: <https://rm.coe.int/16806a1efc>.

Në raportin në fjalë, KPT-ja thekson se pranimi i personit të caktuar në një institucion psikiatrik pa vullnetin e tij/saj, përfshirë edhe pranimin bazuar në urdhrin e gjykatës për “*trajtim të detyrueshëm psikiatrik me ndalim*”, nuk duhet të përjashtojë kërkimin e pëlqimit të informuar për trajtim. Çdo pacient duhet të informohet për çdo trajtim apo intervenim mjekësor që synohet t’i jepet. Çdo derogim nga ky parim themelor duhet të bazohet në ligj dhe t’u referohet rrethanave të jashtëzakonshme dhe të definuara në mënyrë të qartë dhe të prerë.

Po ashtu, nuk ka evidenca se është ofruar shpjegimi me shkrim për arsyet e trajtimit të pavullnetshëm, ashtu siç parashihet në nenin 21, paragrafi 1.4 të Ligjit për Shëndetin Mendor, i cili shprehimisht përcakton se pacientit të trajtuar pa vullnetin e tij/saj, ndër të tjera, duhet t’i shpjegohen me shkrim, brenda 48 orëve, arsyet e trajtimit të pavullnetshëm. MKPT-ja rekomandon që kjo situatë duhet të rregullohet në mënyrë urgjente nga ana e institucionit.

### **Konfidencialiteti i shërbimeve mjekësore**

MKPT-ja, gjatë vizitës, ka vërejtur se shërbimet mjekësore pacientëve në IPFK u jepen pa prezencë të zyrtarëve të sigurimit, përveç nëse personeli mjekësor, në raste të caktuara, shprehimisht e kërkon një gjë të tillë.

Rekomandimi lidhur me vizitën në IPFK drejtuar Ministrisë së Shëndetësisë:

- Të njoftohet MKPT-ja e Avokatit të Popullit lidhur me çështjen e statusit ligjor të IPFK-së (Në pritje për implementim).

Rekomandimet lidhur me vizitën në IPFK drejtuar Shërbimi Spitalor Klinik Universitar të Kosovës:

- Të furnizohet IPFK-ja rregullisht me barëra dhe gjëra tjera të nevojshme për kryerjen e punës. (Në pritje për implementim).
- Të zbatohen rekomandimet e Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës, sa i përket përmbajtjes së Udhërrëfyesit për përdorim të mjeteve të kufizimit. (Në pritje për implementim).
- Të shtohen aktivitetet psiko-sociale. (Në pritje për implementim).
- Të instalohet në IPFK sistemi (një kuti ankesash), i cili ua mundëson pacientëve që menaxhmentit t’ia drejtojnë ankesat e tyre në mënyrë konfidenciale dhe në kuti të ankesave të ketë qasje vetëm personeli i caktuar. (Në pritje për implementim).
- Personeli mjekësor të mos kryejë detyra të sigurisë (shih paragrafin 45 të këtij raporti) (Në pritje për implementim).
- Personeli i sigurisë në IPFK të përzgjidhen me kujdes dhe t’u nënshtrohet trajnimeve adekuate para se të marrin përsipër detyrat e tilla të sigurisë (Në pritje për implementim).

## 8.2 Klinika Psikiatrike

Në bazë të Ligjit për Shëndetësinë, nenit 13 të Ligjit për Shëndetin Mendor të Republikës së Kosovës dhe nenit 6 të Statutit të ShSKUK-së, Klinika Psikiatrike është njësi organizative e ShSKUK-së. Sipas ligjit në fuqi, ajo ofron shërbime të nivelit terciar për tërë vendin (e vetmja klinikë në Kosovë), por është e detyruar të ofrojë edhe shërbime të nivelit sekondar për regjionin e Prishtinës, në mungesë të një spitali të përgjithshëm. Të gjitha repartet (përveç repartit të urgjencës dhe kujdesit intensiv psikiatrik) janë të hapura dhe bëjnë trajtimin me vullnetin e pacientëve dhe në raste të caktuara edhe pa vullnetin e tyre, bazuar në vendimin e gjykatës kompetente.

MKPT-ja gjatë vizitës ka vërejtur se dhomat e pacientëve në përgjithësi janë të mëdha, me nga dy dhe tre shtretër, kanë dritë të mjaftueshme, ndërsa dritaret mund të hapen dhe janë të thyeshme. Orenditë (dollapët për rroba) ishin të gjitha pothuajse të dëmtuara, muret e lyera, por tashmë të vjetërsuara, ka 6 vjet që nuk ka pasur renovime, ndërsa ujë të ngrohtë ka kohë pas kohe. MKPT-ja ka vërejtur se nuk ka piktura në mure, nuk ka komodina për gjërat personale, tualeti nuk ka derë që mbyllet.

MKPT-ja konsideron se duhet të ndërmerren masa për krijimin e një mjedisi sa më familjar dhe terapeutik. Lyerja, rregullimi i orendive të dëmtuara, dekorimi, vendosja e komodinave personale duhet të bëhet me prioritet. MKPT-ja vëren se Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës (KPT), gjatë vizitës në Kosovë në vitin 2010, e ka vizituar edhe Klinikën Psikiatrike. Përkitazi me kushtet e jetesës së pacientëve, KPT-ja, në raportin për vizitën në Kosovë, kushtet e jetesës së pacientëve në këtë Klinikë i përshkruan si të këqija dhe të rënda, në të cilat nuk mund të pritët krijimi i një mjedisi terapeutik.<sup>90</sup> Prandaj, MKPT-ja konsideron se në Klinikën Psikiatrike duhet të bëhen renovime sa më shpejt që është e mundur.

### Reparti i urgjencës dhe i kujdesit intensiv psikiatrik

Reparti i urgjencës dhe i kujdesit intensiv psikiatrik (në tekstin e mëtejshëm *UKIP*) është njësi e mbyllur dhe funksionon në kuadër të Klinikës Psikiatrike. Në këtë repart trajtohen rastet e çrregullimeve të ndryshme psikotike, të çrregullimeve bipolare dhe çrregullimeve të personalitetit, që nuk mund të trajtohen në repartet tjera. Ky repart është i vetmi në tërë territorin e Kosovës. Në spitalet tjera regjionale, repartet psikiatrike nuk i kanë funksionale dhomat e veçanta ku trajtohen rastet urgjente. Rastet e tilla, nga tërë Kosova, sillen në repartin UKIP të Klinikës Psikiatrike në Prishtinë.

MKPT-ja konsideron se repartet psikiatrike në spitalet tjera regjionale duhet t'i aktivizojnë dhomat e veçanta për trajtimin e rasteve urgjente. Një konkludim i tillë doli edhe nga konferenca e organizuar nga Avokati i Popullit dhe Këshilli i Evropës, lidhur me trajtimin e pavullnetshëm të rasteve në institucionet e shëndetit mendor, e cila u mbajt në Budva (Mali i Zi) më 19 shtator 2018. MKPT-ja nuk ka pranuar ankesa nga pacientët

---

<sup>90</sup>Raporti i Komitetit Evropian për vizitën në Kosovë, 2010, paragrafi 79, në: <https://rm.coe.int/16806972c7>.

e intervistuar për keqtrajtim fizik apo ushtrim të dhunës, si dhe sjellje të cilat do të përbënin fyerje të dinjitetit të pacientëve nga personeli i këtij reparti. Gjatë intervistave, MKPT-ja nuk ka pranuar ankesa apo njoftime nga pacientët për dhunë ndërmjet pacientëve të akomoduar në këtë repart.

MKPT-ja u njoftua se pacientët në përgjithësi sillen këtu nga familjarët ose policia dhe janë pacientë të cilët akomodohen pa vullnetin e tyre. Ka edhe raste kur sillen pacientë me vendim të gjykatës. Sipas Drejtorisë, pas pranimi të pacientit, të nesërmen bëhet vlerësimi i gjendjes së tij/saj shëndetësore nga komisioni përkatës mjekësor.

MKPT-ja ka vërejtur se gjykata kompetente nuk njoftohet për pranimin e pacientit për trajtim të pavullnetshëm. MKPT-ja vëren se nenet 22-23 të Ligjit për Shëndetin Mendor e rregullojnë çështjen e pranimi të pavullnetshëm të pacientëve, pa vendim të gjykatës kompetente. Neni 22, paragrafi 4 përcakton: *“Mjeku në shërbimin e shëndetit mendor të specializuar me shtretër, që vendos për trajtimin e pavullnetshëm, përshkruan në mënyrë të hollësishme në kartelën mjekësore të gjitha procedurat e ndjekura dhe siguron njoftimin e shefit të shërbimit për shtrimin e pavullnetshëm, brenda njëzet e katër (24) orëve.”*

MKPT-ja vëren se kjo kërkesë ligjore respektohet nga shefi i repartit UKIP dhe dërgohet informacioni relevant tek drejtori i klinikës. Sipas Drejtorisë, njoftimi për pranimin e pacientit për trajtim të pavullnetshëm më pas i dërgohet zyrës ligjore të ShSKUK-së, por nuk i dërgohet gjykatës kompetente, ashtu siç parashihet me Ligjin për Shëndetin Mendor. Sipas Drejtorisë, kjo ndodh për shkak të mungesës së komunikimit ndërinstitucional, respektivisht komunikimit ndërmjet ShSKUK-së dhe gjykatës kompetente.

Megjithatë, MKPT-ja vëren se neni 23, paragrafi 4 i Ligjit të Shëndetit Mendor përcakton: *“Në rast pas rivlerësimit, shefi i shërbimit konstaton se ekzistojnë shkaqet që personi të mbahet në kushte trajtimi të pavullnetshëm, personi vazhdon të marrë trajtimin e pavullnetshëm në këtë shërbim. Pas këtij vendimi, brenda dyzet e tetë (48) orëve, udhëheqësi i institucionit, ku ofrohet shërbimi i shëndetit mendor të specializuar me shtretër, referuar nga shefi i shërbimit, i drejtohet gjykatës themelore për të vlerësuar procedurën e kryer. Një kopje e kërkesës i vihet në dispozicion pacientit, një familjari të afërt dhe/ose përfaqësuesit ligjor të tij.”* MKPT-ja vëren se kjo dispozitë qartazi e obligon institucionin shëndetësor që, në raste të pranimi të pacientit për trajtim të pavullnetshëm, ta njoftojë gjykatën kompetente për procedime të mëtejme.

Lidhur me çështjen e trajtimit të pavullnetshëm dhe aspektet të tjera në lidhje me këtë, MKPT-ja e Avokatit të Popullit dhe Këshilli i Evropës, në punëtorinë e organizuar në Budva të Malit të Zi, i ftuan të gjithë akterët relevantë nga gjykatat kompetente, prokuroritë dhe institucionit të shëndetit mendor. Të gjithë pjesëmarrësit u pajtuan se duhet të rritet niveli i komunikimit ndërinstitucional, në mënyrë që të arrihet zbatimi efektiv i ligjeve në fuqi dhe të respektohen të drejtat e njeriut të kësaj kategorie, të



garantuara me legjislacionin vendor dhe konventat ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të njeriut.

### **Kushtet e jetesës në repartin UKIP**

MKPT-ja vlerëson se kushtet e banimit në përgjithësi janë të mira. Është një ndërtesë e re, e ngrohtë dhe me dritë natyrale. Dhomat janë me nga dy shtretër, me hapësirë të përshtatshme dhe ajrosje. MKPT-ja ka vërejtur se muret ka kohë që nuk janë lyster, disa xhama të dritareve janë të krisura, dritaret kanë grila hekuri, banjat kanë lagështi. Tavolinat e vogla janë hequr, sepse janë thyer nga pacientët, po ashtu çelësat e dollapëve të rrobave janë hequr, për arsye se janë dëmtuar nga pacientët. Hapësirat e dhomave nuk kanë dekorime, disa piktura janë të vendosura në mure të dhomës së ditës dhe në sallën e ushqimit.

### **Trajtimi dhe aktivitetet në repartin UKIP**

Trajtimi psiko-farmakologjik është trajtimi kryesor në këtë repart. Furnizimi me barëra herë pas here nuk është i mirë, ka periudha kur nuk ka gjilpëra dhe shiringa, të cilat detyrohen familjarët t'i blejnë. Por ka edhe periudha kur furnizimet janë të rregullta dhe në nivel të kënaqshëm. MKPT-ja konsideron se është obligim i autoriteteve kompetente ta furnizojnë pa ndërprerë këtë repart me barëra të nevojshme për trajtim të pacientëve.

MKPT-ja ka vërejtur se aktivitetet psiko-sociale nuk janë të mjaftueshme. Po ashtu, mungon ekipi multidisiplinor si: psikologu, punëtori social, terapist okupacional, mungon plani individual i trajtimit. MKPT-ja konsideron se autoritetet dhe institucionet duhet të sigurojnë llojshmërinë e nevojshme të profesionistëve psiko-socialë, si parakusht për një trajtim adekuat të pacientëve. Sa i përket personelit të sigurimit në këtë repart, duhet të kenë trajnime adekuate për punë me këtë kategori të pacientëve.

### **Regjimi në repart**

Pacientët në repart gjatë ditës i nënshtrohen një rutine ditore, e cila konsiston aktivitetet, siç janë: ajrosja (dy orë në ditë, por pacientët mund të qëndrojnë edhe më gjatë), shikimi i TV-së, ushqimi, dalja në kopsht.

### **Kontakti me botën e jashtme**

Vizitat familjare kryhen në hyrje të repartit, ku është vendosur një tavolinë dhe disa karrige. Kanë të drejtë të pranojnë vizita çdo ditë nga ora 12:00 deri në orën 15:00. Kohëzgjatja e vizitës është 30 minuta, e cila realizohet me lejen e mjekut. Nuk u lejohet komunikimi përmes telefonit. Kurse familjarët nga jashtë mund ta thërresin mjekun e repartit, por jo pacientin.

Standardet e Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës, lidhur me trajtimin e pavullnetshëm, theksojnë se kontakti i pacientit me botën e jashtme është esencial jo vetëm në kuptim të parandalimit të keqtrajtimit, por edhe nga pikëpamja terapeutike.

Pacientët duhet ta kenë mundësinë të dërgojnë dhe të pranojnë korrespondencë, të kenë qasje në telefon dhe të pranojnë vizita nga familja dhe miqtë e tyre.<sup>91</sup>

### **Mjetet e kufizimit**

Në repart nuk përdoret kufizimi mekanik, por vetëm ai farmakologjik. Reparti UKIP posedon katër dhoma të izolimit, në të cilat është i vendosur nga një dyshek dhe një batanije, nuk kanë tualete, kanë hapësirë të mjaftueshme, dhomat janë të zymta, ndërsa në njërin nga to ekipi monitorues ka vërejtur lagështi. MKPT-ja ka vërejtur se këto dhoma gjenden larg personelit shëndetësor, ndërsa zilha për ta ftuar personelin mjekësorë është jashtë funksionit.

MKPT-ja konsideron se, përderisa repartit e përdorë masën e izolimit, ky mjet kufizimi duhet të jetë subjekt i një politike të detajuar për pacientët, të cilët vendosen në dhoma izolimi, e cila duhet të përmbajë informatat për situatat kur mund të përdoret izolimi, objektivat e synuara, kohëzgjatjen dhe nevojën për shqyrtim të rregullt të vendimit për izolim, ekzistimi i kontakteve të mirëfillta njerëzore, nevojën që personeli të jetë në mënyrë të veçantë vigjilentë.

Çdo rast i përdorimit të kufizimit fizik të pacientit (kontrolli manual, përdorimi i instrumenteve të kufizimit fizik, izolimi) duhet të regjistrohet në regjistër specifik të krijuar për këtë qëllim (po ashtu edhe në dosjen e pacientit). Të dhënat duhet të përmbajnë kohën kur masa ka filluar dhe ka mbaruar, rrethanat e rastit, arsyet e zbatimit të kësaj mase, emrin e mjekut i cili e aprovon masën e tillë, si dhe të dhënat për çfarëdo lëndimi të shkaktuar ndaj pacientit apo personelit. MKPT-ja ka vërejtur se repartit nuk ka regjistër të veçantë për personat të cilët vendosen në izolim.

### **Procedura e ankesave**

MKPT-ja konsideron se, si në çdo vend tjetër të privimit nga liria, një procedurë efektive e parashtrimit të ankesave është garanci themelore kundër keqtrajtimit fizik në institucionet psikiatrike. Prandaj, duhet të bëhen aranzhime specifike për t'ua mundësuar pacientëve të parashtrojnë ankesa tek organi kompetent i themeluar për këtë dhe që të komunikojnë në mënyrë konfidenciale me autoritetin e duhur jashtë institucionit psikiatrik.

Në repart ekziston kutia e ankesave e Klinikës Psikiatrike, e cila, sipas Drejtorisë, hapet nga një zyre përgjegjëse në kuadër të QKUK-së. Megjithatë, për MKPT-në mbeti e paqartë procedura e parashtrimit të ankesës së pacientit. Prandaj, përmes raportit me rekomandime u kërkua nga ShSKUK-ja njoftimi me shkrim lidhur me këtë çështje.

Rekomandimet për Klinikën Psikiatrike drejtuar Shërbimit Spitalor Klinik Universitar të Kosovës (ShSKUK):

- Të bëhen renovimet e duhura në Klinikën Psikiatrike (Në pritje për implementim).

---

<sup>91</sup>Shih në: <https://rm.coe.int/16806cd43e>.

- Të rritet numri i aktiviteteve të mirëfillta psiko-sociale (Në pritje për implementim).
- Të funksionalizohet ekipi multidisiplinar në repartet e Klinikës Psikiatrike (Në pritje për implementim).
- Të bëhet furnizimi i pandërprerë i Klinikës Psikiatrike me barëra (Në pritje për implementim).
- Të përpilohet Udhërrëfyesi për parandalim të vetëvrasjeve (Në pritje për implementim).
- Të ofrohen trajnime adekuate për personelin (Në pritje për implementim).
- Të shtohet numri i personelit sipas vlerësimit dhe nevojës (Në pritje për implementim).
- Nga pacienti të merret miratimi i informuar për trajtim në pajtim me Ligjin për Shëndetin Mendor (Në pritje për implementim).
- Të njoftohen pacientët për të drejtat e tyre në formë të shkruar (Në pritje për implementim).
- Të përpilohet dhe të përdoret regjistër i veçantë për pacientët, të cilëve u shqiptohet masa e izolimit (Në pritje për implementim).
- Repartet psikiatrike në spitalet tjera regjionale duhet t'i aktivizojnë dhomat e veçanta për trajtimin e rasteve urgjente psikiatrike (Në pritje për implementim).

### **8.3 Qendra për Integrimin dhe Rehabilitimin e të Sëmurëve Kronikë Psikiatrikë në Shtime**

Qendra për Integrimin dhe Rehabilitimin e të Sëmurëve Kronikë Psikiatrikë në Shtime (QIRSKP) funksionon në kuadër të Shërbimit Spitalor dhe Klinik Universitar të Kosovës (ShSKUK) dhe ofron shërbime 24 orë në ditë. QIRSKP-ja është institucion i tipit të hapur, rezidentët në këtë Qendër janë kryesisht të diagnostikuar me çrregullime psikotike, si *Schizophrenia*. Gjatë vizitës së MKPT-së, në këtë institucion ndodheshin 61 rezidentë, prej tyre 32 të gjinisë mashkullore, 29 të gjinisë femërore, mosha mesatare sillej rreth 54 vjeç. Kapaciteti zyrtar i institucionit është për 65 persona.

#### **Kushtet e akomodimit**

MKPT-ja vlerëson se kushtet e banimit në QIRSKP janë mesatare. Megjithatë, janë të nevojshme renovime, si: lysterje, rregullim i elementeve të tualeteve, vendosja e pikturave në mure dhe komodinat personale. MKPT-ja konsideron se ka mungesë të privatësisë tek tualetet që nuk kanë fare perde dhe kjo çështje duhet të zgjidhet urgjentisht.

Kuzhina u rinovua dhe u lëshua në përdorim në korrik të vitit 2018 dhe është e pajisur me të gjitha pajisjet moderne. Përmes raportit me rekomandime, i publikuar më 6 mars 2017, MKPT-ja e Avokatit të Popullit rekomandoi ndërmarrjen e masave për renovimin e kuzhinës. Përmes këtij raporti, MKPT-ja e Avokatit të Popullit përshëndet zbatimin e këtij rekomandimi.

## **Kujdesi shëndetësor**

MKPT-ja u njoftua se në QIRSKP ofrohen shërbime të rregullta psikiatrike, ku këto shërbime i kryen drejtori i Qendrës, pasi që me profesion është psikiatër, ndërsa në rast nevojë, shërbimet tjera shëndetësore dhe specialistike u ofrohen nga Qendra e Mjekësisë Familjare në Shtime, Spitali Rajonal në Ferizaj dhe Qendra Klinike Universitare në Prishtinë.

Përdorimi i medikamenteve antipsikotike, antidepressive dhe anksiolitike nga ekzaminimi i disa dosjeve mjekësore, duket se është i arsyeshëm dhe i bazuar në evidenca. Sipas personelit, përdorimi i barërave është reduktuar shumë dhe janë më racional në përshkrimin e tyre. Zakonisht i kanë preparatet nga lista esenciale, si: haloperidol, moditen, risperidon, olanzapineetj (10 pacientë ishin duke u trajtuar me haloperidol depo, kurse 15 me moditen depo). Sipas informatave të marra, ka raste kur QIRSKP-i ballafaqohet me mungesë të barnave. MKPT-ja konsideron se është përgjegjësi e autoriteteve kompetente që ta furnizojnë këtë institucion rregullisht me barnat e nevojshme.

## **Trajtimi dhe aktivitetet**

Gjatë vizitës, MKPT-ja ka vërejtur një qasje të afërt dhe miqësore nga ana e stafit ndaj pacientëve, pra kryesisht vërehej një klimë pozitive brenda institucionit. Pacientët duken mirë për nga veshja dhe higjiena. MKPT-ja nuk ka hasur në shenja të lëndimeve. Nga intervistat me pacientë nuk u pranua ndonjë ankesë për ndonjë formë të keqtrajtit apo sjellje të personelit të cilat cenojnë dinjitetin e rezidentëve.

Aktivitetet psiko-sociale, që zakonisht kryhen, janë: piktura, muzika, ekskursionet. Institucioni ka një tavolinë për aktivitete, TV nuk punonte në repartin A2, nuk ka lojëra as libra, pasi që janë dëmtuar. Vizitat e familjarëve janë të lejuara kurdo që duan. KPT-ja thekson se mbajtja e kontakteve me botën e jashtme është thelbësore jo vetëm për parandalimin e keqtrajtit, por edhe nga një pikë vështrim terapeutik.<sup>92</sup> MKPT-ja vëren se plani i aktiviteteve nuk është i shkruar, as planet individuale nuk ekzistojnë, ndërsa buxheti për aktivitete psiko-sociale është i vogël. Vikendet terapeutike janë shumë të rralla, për shkak se familjet nuk shprehin interesim.

MKPT-ja shpreh brengosjen për faktin se numri dhe cilësia e aktiviteteve psiko-sociale dhe rekreative është shumë i mangët. Po ashtu, nuk ka një plan të individualizuar të trajtimit me përfshirje të pacientit. MKPT-ja, në raportin me rekomandime të publikuar më 26 tetor 2018<sup>93</sup>, ka rekomanduar fokusimin në planifikimin e ndërtimit të një njësie vokacionale, por kjo nuk është bërë deri më tani. Institucioni duhet të angazhohet me përparësi në shtimin e aktiviteteve psiko-sociale dhe përfshirjen e të gjithë pacientëve në mënyrë optimale në këto aktivitete.

<sup>92</sup> Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës, Raporti i 8-të i Përgjithshëm, paragrafi 54.

<sup>93</sup> Raport me rekomandime për vizitën në Qendrën për Integrim dhe Rehabilitim të të Sëmurve Kronikë Psikiatrikë në Shtime, publikuar më 26 tetor 2018. Shih në: <https://www.oik-rks.org/2018/10/26/-1raport-me-rekomandime-i-mkpt-lidhur-me-viziten-ne-shtime/>.

Sipas KPT-së, trajtimi psikiatrik duhet të bazohet në një qasje të individualizuar, gjë që nënkupton hartimin e një plani trajtimi për çdo pacient, i cili plan duhet të përfshijë aktivitete rehabilituese dhe terapeutike, duke përfshirë psikoterapi individuale, terapi në grup, art, teatër, muzikë dhe sport. Pacientët duhet të kenë qasje të rregullt në dhoma argëtimi të pajisura përshtatshëm dhe të kenë mundësi të dalin në ambient të hapur.<sup>94</sup>

MKPT-ja evidentoi 4 raste të cilave gjykata ua ka caktuar masën e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik me ndalim në QIRSKP, përkundër faktit se institucioni nuk ka kushte për t'i menaxhuar. MKPT-ja konsideron se QIRSKP-i nuk ka as bazë ligjore dhe as kapacitete për të vazhduar trajtimin e rasteve të tilla. MKPT-ja inkurajon stafin e QIRSKP-it, që rregullisht t'i njoftojnë gjykatat për gjendjen shëndetësore të këtyre pacientëve.

Lidhur me çështjen e shqyrtimit efektiv të rasteve të tilla, rasteve të trajtimit të detyrueshëm psikiatrik dhe trajtimeve të tjera në institucionet e shëndetit mendor, nga gjykatat kompetente dhe institucionet tjera, të cilat në një fazë të caktuar mund të përballen me persona me çrregullime mendore, Institucioni i Avokatit të Popullit, në bashkëpunim me Zyrën e Këshillit të Evropës në Prishtinë, më 18 shtator 2018, kanë mbajtur punëtorinë, ku janë ftuar të gjithë përfaqësuesit e institucioneve relevante, përfshirë psikiatër, gjyqtarë, prokurorë, me qëllim të diskutimit dhe përmirësimit të gjendjes në këtë aspekt.

Gjatë kësaj punëtorie u arrit në përfundimin se Ministria e Shëndetësisë duhet të përpilojë listën e institucioneve të shëndetit mendor, ku duhet të ekzekutohet masa e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik. Trajtimi i rasteve që nuk janë në kapacitetet e një institucioni, përbën parakusht për keqtrajtim ose neglizhencë.

### **Parandalimi i vetëvrasjeve**

Sipas Drejtorisë, kanë ndodhur dy vetëvrasje pas luftës, ndërsa tentim-vetëvrasjet janë të shpeshta. Gjatë vitit 2018, në këtë institucion kanë ndodhur dy raste të vdekjeve. QIRSKP nuk ka ndonjë plan parandalues specifik lidhur me vetëvrasjet. MKPT-ja konsideron se është e nevojshme të hartohet një udhërrëfyes i qartë, i cili efektivisht do të ndihmojë në identifikimin e rasteve me tendenca suicidale, hartimin e një skeme të veçantë observimi, me mbështetjen imediate psikologjike/psikiatrike.

### **Personeli i QIRSKP**

Personeli i QIRSKP-it ka 39 të punësuar, 1 psikiatër, i cili është edhe drejtori i institucionit, 9 infermierë, 16 ndihmës mjekësorë, 7 punëtorë administrativë dhe 7 punëtorë të shërbimeve teknike. MKPT-ja konsideron se numri i stafit nuk është adekuat. Po ashtu, mungojnë profesionistët si p.sh. psikolog, terapistët okupacionalë etj. MKPT-ja, në raportin me rekomandime të publikuar më 6 mars 2017, ka rekomanduar punësimin e një psikologu klinik dhe një punëtori social shtesë. Gjatë vizitave ad-hoc, MKPT-ja u

---

<sup>94</sup> Standardet e Komitetit Evropian për Parandalim të Torturës, Pjesë nga Raporti i 8-të i Përgjithshëm [CPT/Inf (98) 12].

njoftua se institucioni ka filluar procedurat e rekrutimit të psikologut klinik dhe punëtorit social. MKPT-ja, gjatë vizitave përcjellëse, do të monitorojë implementimin e rekomandimeve.

### **Mjetet e kufizimit**

Sa i përket mjeteve të kufizimit, neni 27 i Ligjit nr. 05/L-025 për Shëndetin Mendor, përcakton se kufizimi fizik i personave me çrregullime mendore zbatohet në institucionet e shëndetit mendor të specializuar me shtretër dhe përfshin, sipas protokollit përkatës, elementet e mëposhtme: mbajtja me forcë e personit, përdorimi i detyruar i medikamenteve, imobilizimin, izolimin.

Bazuar në pohimet e Drejtorisë së QIRSKP-it dhe dosjeve të rezidentëve, në këtë institucion nuk përdoren mjetet mekanike të kufizimit fizik, por vetëm ato kimike, psikoterapia, intervenimet farmako-terapeutike, nuk përdoren masat izoluese, sepse nuk ka kushte për të zbatuar masë të tillë.

Sa i përket pëlqimit për trajtim dhe qëndrim, pëlqimi jepet nga familjari ose kujdestari ligjor i rezidentit, në rastet kur me vendim të organit kompetent rezidentit i është hequr zotësia e veprimit.

Në repart nuk është e vendosur karta e të drejtave të pacientëve dhe as fletushka për këtë qëllim, vetëm në ambulantë është e vendosur karta e të drejtave. MKPT-ja konsideron që informacioni lidhur me të drejtat e pacientëve duhet të jetë i vendosur përshtatshëm, në vende të dukshme, të mbështetet me fletushka, si dhe t'u shpjegohet sa më përshtatshëm pacientëve. Vizitat e familjarëve janë të lejuara në çdo kohë. Sipas personelit të QIRSKP-it, ka edhe raste kur kujdestari ligjor, i caktuar me vendim të organit kompetent, nuk i përmbush detyrat e tij ndaj rezidentit.

QIRSKP-i dhe institucionet tjera të përkujdesjes sociale (MPMS, qendrat për punë sociale) duhet t'i shqyrtojnë dhe t'i shfrytëzojnë të gjithë mekanizmat dhe mundësitë ligjore për ta përmirësuar këtë çështje, ashtu siç e përcakton neni 16, paragrafi 3 të Ligjit për Shëndetin Mendor. Ndërsa Ministria e Shëndetësisë duhet t'i nxjerrë aktet nënligjore, ashtu siç parashihet në nenin 9, paragrafi 4 të Ligjit për Shëndetin Mendor.

Në QIRSKP, Institucioni i Avokatit të Popullit ka vendosur kutitë e ankesave, të cilat mund të hapen vetëm nga personeli i këtij institucioni, gjë që për ankuesit ofron konfidencialitet në parashtrimin e ankesës. MKPT-ja nuk ka pranuar asnjëherë ankesë nga rezidentët apo familjarët e tyre. MKPT-ja inkurajon stafin që t'i informojë më shumë familjarët e rezidentëve për mundësinë e parashtrimit të ankesave përmes kutisë së ankesave të vendosur në QIRSKP.

De-institucionalizimi, që është një nga preokupimet dhe detyrat e parashikuara për QIRSKP, ka ngecur. Për aq sa personeli është në dijeni, vetëm 3 raste janë kthyer në komunitet. MKPT-ja vlerëson se Ministria e Shëndetësisë duhet ta hartojë një politikë të qartë të de-institucionalizimit, duke ndërtuar shërbime efektive në komunitet. MPMS-ja

dhe qendrat për punë sociale duhet të përfshihen në ofrimin e burimeve të nevojshme efektive në mbështetjen e një politike të tillë.

Rekomandimet për QIRSKP-in drejtuar Ministrisë së Shëndetësisë:

- MKPT-ja e Avokatit të Popullit ripërsërit rekomandimin për nxjerrjen e akteve nënligjore në pajtim me Ligjin për Shëndetin Mendor (Në pritje për implementim).
- Ministria e Shëndetësisë të marrë një vendim njoftues, që i liston institucionet e shëndetit mendor, ku duhet të ekzekutohet masa e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik (Në pritje për implementim).

Rekomandimet për QIRSKP-in drejtuar Shërbimit Spitalor dhe Klinik Universitar të Kosovës (ShSKUK):

- MKPT-ja ripërsërit rekomandimin për ndërtimin e njësisë vokacionale në kuadër të QIRSKP-it (Në pritje për implementim).
- Të sigurohet numri adekuat i personelit mjekësor, si psikiatër, infermierë, psikologë klinikë, terapist okupacional, si parakusht për një trajtim adekuat (I implementuar)
- Të ofrohen trajnime adekuate për personelin (I implementuar)
- Të furnizohet rregullisht QIRSKP-i me barnat e nevojshme (I implementuar)
- Të funksionalizohet sistemi kompjuterik i evidentimit (baza e të dhënave) (I pa implementuar).
- Të përpilohet Udhërrëfyesi (Strategjia) për parandalim të vetëvrasjeve (Në pritje për implementim).

## **9. Institucionet e kujdesit social**

Gjatë periudhës për të cilën po raportohet, MKPT-ja ka vizituar institucionet e kujdesit social si në vijim: Shtëpinë për Personat e Moshuar dhe pa Përkujdesje Familjare<sup>95</sup>, Institutin Special në Shtime<sup>96</sup> dhe Shtëpinë e Fëmijëve me Aftësi të Kufizuara Mendore.

### **9.1 Personat e Moshuar dhe pa Përkujdesje Familjare (ShPMPF)**

ShPMPF-ja është institucion me karakter social dhe vepron në kuadër të Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale (MPMS). Kapaciteti zyrtar i këtij institucioni është për 110 persona. Në kohën kur MKPT-ja e vizitoi ishte 63 rezidentë, prej tyre 27 meshkuj dhe 36 femra, ku 3 persona ishin nën moshën 65 vjeç.

---

<sup>95</sup> Raporti me rekomandime për vizitën në Shtëpinë për Personat e Moshuar dhe pa Përkujdesje Familjare, publikuar në: <https://www.oik-rks.org/mekanizmi-kombetar-per-parandalimin-e-tortures-mkpt/raporte-mkpt/>.

<sup>96</sup> Raporti për vizitën në Institutin Special në Shtime, në: <https://www.oik-rks.org/mekanizmi-kombetar-per-parandalimin-e-tortures-mkpt/raporte-mkpt/>.

Gjatë vizitës, MKPT-ja ka intervistuar një numër të rezidentëve dhe nuk ka pranuar asnjë ankesë për keqtrajtim fizik apo abuzime verbale, si dhe sjellje të cilat do të shkelnin dinjitetin njerëzor të rezidentëve në ShPMPF. Sa i përket kushteve të akomodimit, gjatë vizitës MKPT-ja ka vërejtur se ndërtesa ka nevojë për investime serioze, sidomos në pjesën ku është i vendosur shërbimi mjekësor ku depërtimi i ujit shpesh shkakton dëmtime serioze të inventarit.

Lidhur me këtë gjendje, MKPT-ja, përmes raportit me rekomandime për vizitën në ShPMPF, i ka rekomanduar MPMS-së që urgjentisht të bëhen investime sipas vlerësimit të nevojave, në ndërtesën e vjetër dhe hapësirat ku funksionon shërbimi mjekësor dhe shërbimi i stomatologjisë. Sipas njoftimit të fundit nga MPMS-ja, janë bërë investime në ndërtesë, është izoluar objekti, gjithashtu edhe shërbimet stomatologjike nuk janë më në katin përdhese. MKPT-ja përmes vizitave përcjellëse dhe ad-hoc do të verifikojë zbatimin e rekomandimit në fjalë.

Rekomandimet për ShPMPF-në drejtuar MPMS-së:

- Urgjentisht të bëhen investime sipas vlerësimit të nevojave, në ndërtesën e vjetër dhe hapësirat ku funksionon shërbimi mjekësor dhe shërbimi i stomatologjisë (I implementuar).
- Rezidentët të furnizohen me inventar adekuat në dhomat e tyre (I implementuar).
- Të furnizohet institucioni me një autoambulancë (Në pritje për implementim).
- Shërbimi mjekësor të aplikojë protokolle për vetëlëndime, lëndime trupore, grevë urie, abuzime seksuale, vetëvrasje, si dhe vdekjeve në institucion (I implementuar).
- Të organizohen trajnime specifike për personelin, në pajtim me nevojat për trajtim të rezidentëve (I implementuar).
- Të rritet numri i personelit sipas vlerësimit të nevojave nga shërbimi shëndetësor (I implementuar).

## **9.2 Instituti Special në Shtime (ISSh)**

MKPT-ja, gjatë muajit gusht 2018, ka realizuar vizitë të përgjithshme në ISSh, bashkë me ekspertë të Këshillit të Evropës (në cilësi të vëzhguesve). Ky Institucion menaxhohet nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale (MPMS) dhe është institucion i tipit të hapur, i cili ofron shërbime 24 orësh, si: ushqim, veshmbathje, përkujdesje shëndetësore, terapi të punës edukative dhe aftësuese dhe trajtim social.

Kapaciteti zyrtar i institucionit është 65 shtretër. Gjatë vizitës është konstatuar se janë të vendosur 67 rezidentë (43 meshkuj dhe 24 femra) të moshës mbi 18 vjeç, moshë mestare është rreth 46.5 vjet. Kategorizimi i rezidentëve bëhet sipas gjinisë dhe gjendjes shëndetësore. Të gjithë personat e vendosur janë me diagnozën Paaftësi në Mësim (Prapambetje mendore).



Në bazë të UA nr. 11/2014 për Punën dhe Vendosjen e Rezidentëve, personave me aftësi të kufizuara mendore - ngecje në zhvillimin mendor në Institutin Special në Shtime dhe në shtëpitë me bazë në komunitet, parashihet trajtimi i personave që u është marrë zotësia e veprimit nga gjykata themelore. Gjatë vizitave *ad-hoc* në ISSh, MKPT-ja u njoftua se në 98% të rasteve u është hequr zotësia e veprimit dhe u është përcaktuar kujdestari ligjor.

Gjatë vizitës së MKPT-së vërehej një qasje e afërt e stafit ndaj rezidentëve. Rezidentët dukeshin mirë për nga veshja dhe higjiena, raporti me stafin ishte miqësor. MKPT-ja nuk ka hasur në rezidentë me shenja të lëndimeve trupore.

### **Kushtet e banimit**

Kushtet e banimit në përgjithësi janë shumë të mira. Rezidentët janë zhvendosur në ndërtesa më të reja dhe ishin vendosur në konvikte më të vogla. Hapësirat e banimit kanë ndriçim natyral të mjaftueshëm, ngrohje, ajrim si dhe pastërtia është në nivel të kënaqshëm. Dhomat ku akomodohen rezidentët, kryesisht janë me nga dy-tre shtretër në një dhomë, ka komodina për vendosjen e rrobave dhe gjërave personale, gjithashtu ka edhe dekorime për stimulim pamor, p.sh. piktura të ndryshme, të cilat janë punuar nga disa rezidentë në bashkëpunim me instruktorët. Gjatë vizitës në ISSh, ekipi i MKPT-së ka vizituar edhe kuzhinën, ku përgatitet dhe shërbehet ushqimi. Kuzhina kishte ndriçim dhe ventilim të duhur, pastërtia është në nivel, si dhe ushqimi ishte adekuat.

### **Trajtimi shëndetësor dhe aktivitetet**

ISSh-ja, në kohën e vizitës së MKPT-së, nuk kishte mjek të përgjithshëm. Shërbimet stomatologjike merren nga Shtëpia për të Moshuar në Prishtinë. Në rast nevoje, shërbimet tjera shëndetësore dhe specialistike rezidentëve u ofrohen nga Qendra e Mjekësisë Familjare në Shtime, Spitali Rajonal në Ferizaj dhe Qendra Klinike Universitare në Prishtinë. Ambulanca ku qëndronte personeli shëndetësor nuk i plotëson kushtet, për shkak të hapësirave të vogla dhe të papërshtatshme, nuk ka ndriçim të mjaftueshëm. Kjo situatë u theksua edhe në raportin me rekomandime nga vizita në këtë institucion në vitin 2016.<sup>97</sup>

Shërbimi psikiatrik ofrohet nga një psikiatër me kontratë, i cili i viziton rastet një herë në javë, nga katër orë dhe sipas thirrjes, kështu që, ndonjëherë detyrohet ta përshkruajë terapinë pa e vizituar pacientin. MKPT-ja ka vërejtur se rastet që vuajnë nga epilepsia nuk kishin kontrolla të rregullta neurologjike dhe, në të shumtën e rasteve, psikiatri e menaxhonte terapinë neurologjike. Përdorimi i medikamenteve antipsikotike, antidepresive dhe anksiolitike, nga ekzaminimi i disa dosjeve mjekësore, duket se është i arsyeshëm dhe i bazuar në evidenca. Barnat sigurohen nga MPMS-ja dhe nuk kishte vërejtje për furnizim me kohë. MKPT-ja ka vërejtur se tek rezidentët që përdornin

---

<sup>97</sup>Më gjerësisht shih në: <https://www.oik-rks.org/mekanizmi-kombetar-per-parandalimin-e-tortures-mkpt/raporte-mkpt/>.

Clozapinën nuk ka dëshmi se është bërë matja e qelizave të bardha të gjakut, sipas rekomandimeve të bazuara në evidenca.

Aktivitetet psiko-sociale, që zakonisht kryhen, janë të ndryshme. Institucioni ka tri dhoma të terapisë së punës: punëtorja e artit, zdrukthëtarisë dhe e punëdores. Në to përfshihen të gjithë personat që janë të aftë për këto aktivitete. Po ashtu, ekziston edhe salla e aktiviteteve tjera rekreativo-sportive (ping-pong, shah, domina, letra etj.). Si aktivitete tjera janë angazhimi në punë në serrë dhe aktivitetet jashtë institucionit (kamping në natyrë, përgatitje e ushqimit, lojra të ndryshme). Por nuk janë të rralla edhe shëtitjet në qytete të ndryshme me grupe të vogla si dhe daljet në lokalet e qytetës në Shtime.

Plani i aktiviteteve nuk është i shkruar, as planet individuale nuk ekzistojnë. Rezidentët lejohen në vikende familjare 3-5 ditë, kur familjet shprehin interesim për t'i marrë. MKPT-ja konsideron se numri dhe cilësia e aktiviteteve psiko-sociale dhe rekreative është solide, por nuk ka një plan të individualizuar të trajtimit sipas nevojave dhe aftësive të rezidentëve.

### **Mjetet e kufizimit**

Sipas Drejtorisë, në ISSh nuk ka dhoma të izolimit dhe nuk përdoren forma të kufizimit fizik, përveç në një rast ku një rezident është i fiksuar vazhdimisht (24 orë), i lidhur duartë nga mbrapa me një lidhëse, lirshëm, sa për të mos lejuar vetëlëndimin. Stafit ka shprehur keqardhje për menaxhimin e këtij rasti në këtë mënyrë, megjithatë, sipas pohimeve të personelit, ata kanë provuar të gjitha format e mundshme për ta menaxhuar këtë rast pa përdorur mjetet e kufizimit, por pa sukses.

MKPT-ja konsideron se stafi drejtues, psikiatrik dhe mjekësor duhet ta adresojë këtë rast në institucione tjera të specializuara psikiatrike (Klinika e Psikiatrisë etj.) për të gjetur mënyra dhe qasje të trajtimit sa më të përshtatshme dhe dinjitoz, duke krijuar një komision të jashtëm vlerësues.

### **9.3 Shtëpia e Fëmijëve me Aftësi të Kufizuara Mendore**

Gjatë periudhës për të cilën po raportohet, MKPT-ja bashkë me ekspertët e KE (në cilësinë e vëzhguesve), gjatë muajit gusht 2018, kanë realizuar vizitë të përgjithshme në Shtëpinë e Fëmijëve në Shtime. Ky institucion menaxhohet nga MPMS-ja dhe është i vetmi institucion i tipit të hapur, i cili akomodon fëmijët me nevoja të veçanta (paaftësi në mësim-prapambetje mendore) dhe ofron shërbime 24 orësh, si në vijim: ushqim, veshmbathje, përkujdesje shëndetësore, terapi të punës edukative dhe aftësuese, trajtim social.

Gjatë vizitës, MKPT-ja ka vërejtur se në këtë institucion janë të vendosur 10 persona të moshave të ndryshme (aq sa është kapaciteti i institucionit): katër prej tyre janë nën moshën 18 vjeçare, dy sapo i kanë mbushur 18 vjet, dy janë rreth të njëzetave dhe dy rreth të tridhjetave.

Bazuar në faktin se ky institucion është përcaktuar si Shtëpi e Fëmijëve, është e papranueshme që të vazhdojë qëndrimi në shtëpi i banorëve të rritur. Ata duhet të vendosen në hapësirat ekzistuese për të rritur që ekzistojnë në vendin tonë.

Gjatë vizitës, MKPT-ja ka vërejtur një qasje të afërt, të ngrohtë e miqësore nga ana e stafit ndaj rezidentëve. MKPT-ja nuk ka rastisur në persona me shenja të lëndimeve dhe nuk ka pranuar ankesa nga rezidentët e këtij institucioni për keqtrajtim fizik apo sjellje të personelit të cilat do ta cenonin dinjitetin e tyre.

### **Kushtet e banimit**

Gjatë vizitës, MKPT-ja ka vërejtur se kushtet materiale për banorët në përgjithësi ishin shumë të dobëta. Dhomat e banorëve kishin hapësirë të mjaftueshme dhe nuk ishin të mbipoplluara, por ishin të dëmtuara. Përveç kësaj, institucioni përballet me mungesa të veshmbathjes dhe mbulesave të përshtatshme. MKPT-ja gjatë vizitës ka konstatuar se nevojitet rinovimi urgjent brenda dhe jashtë shtëpisë. Gjatë kësaj vizite, MKPT-ja u njoftua nga udhëheqësi i shtëpisë se i tërë objekti do t'i nënshtrohet një renovimi të rëndësishëm që do të përfshijë rreth 90% të shtëpisë. MKPT-ja, menjëherë pas vizitës së realizuar në gusht të vitit 2018, ka takuar përfaqësues nga MPMS-ja ku ka shprehur shqetësimet lidhur me gjetjet.

Gjatë vizitës përcjellëse në janar 2019, MKPT-ja konstatoi se objekti në fjalë u rinovua në masë të madhe dhe se gjendja sa i përket kushteve të akomodimit ka ndryshuar dukshëm në drejtim pozitiv.

### **Shërbimet shëndetësore**

Shërbimi shëndetësor dhe psikiatrik është i përbashkët me Institutin Special në Shtime. Psikiatri vjen njëherë në javë, rastet ndonjëherë dërgohen edhe në ambulancën e Institutit Special në Shtime. Në rast nevoje, shërbimet tjera shëndetësore dhe specialistike u ofrohen nga Qendra e Mjekësisë Familjare në Shtime, Spitali Rajonal në Ferizaj dhe Qendra Klinike Universitare në Prishtinë. Analizat laboratorike u bëhen në Qendrën e Mjekësisë Familjare në Shtime çdo 6 muaj në mënyrë të rregullt.

Personeli shëndetësor ka një aparat për matje të TA, por nuk kanë aparat për oksigjen. Dhoma e fizioterapisë është e dëmtuar.

Furnizimi me barna bëhet nga MPMS-ja dhe është i rregullt. MKPT-ja ka vërejtur se tek rezidentët që përdornin Clozapinën nuk ka dëshmi se është bërë matja e qelizave të bardha të gjakut sipas rekomandimeve të bazuara në evidenca. MKPT-ja thekson se është përgjegjësi e institucionit dhënia e medikamenteve të caktuara sipas evidencave të njohura, por edhe aplikimi i monitorimit të efekteve anësore të tyre të mundshme sipas praktikave të pranuar klinike (analizat përcjellëse tek aplikimi i Clozapinës).

Sa i përket mjeteve të kufizimit, në Shtëpinë e Fëmijëve nuk ka dhoma të izolimit dhe nuk përdoren forma të kufizimit. MKPT-ja ka vërejtur se kishte regjistër për përdorimin e mjeteve të kufizimit.

Sa i përketë aktiviteteve psiko-sociale, MKPT-ja u njoftua se banorët zakonisht dëgjojnë muzikë si dhe dalin jashtë në natyrë, bëjnë disa dalje në qytet, ndonëse të rralla. Ndërsa tetë nga banorët vijnë në mësimin në shkollë speciale. MKPT-ja konstaton se numri dhe cilësia e aktiviteteve psiko-sociale dhe rekreative është shumë i varfër dhe nuk ka një plan të individualizuar të trajtimit sipas nevojave dhe aftësive të rezidentëve.

Stafi përbëhet nga nëntë punëtorë dhe udhëheqësi i Shtëpisë (4 infermierë dhe 5 ndihmës mjekësorë). Shërbimet janë 24 orësh. Nivelet e stafit të Shtëpisë ishin të pamjaftueshme për të siguruar kujdesin e kërkuar multidisiplinor. Stafi ndihet tepër i ngarkuar, i stresuar nga specifikat e punës dhe i pashpërblyer në mënyrë adekuate për natyrën e punës. Ju mungojnë trajnimet adekuate për personelin e Shtëpisë. *MKPT e vlerëson si shumë të rëndësishme ofrimin e trajnimeve profesionale për stafin brenda dhe jashtë institucionit si dhe shpërblimin adekuat bazuar në specifikat e punës.*